

ÓBUDAI EGYETEM
ÓBUDA UNIVERSITY

DOKTORI (PHD)
ÉRTEKEZÉSTERVEZET

SZÉLPÁL SZILÁRD

Az Európai Zöld Megállapodás és várható hatásai az Unióban és Magyarországon a globális gazdasági folyamatok és a félretájékoztatás tükrében

Témavezető: Dr. Varga János PhD.

BIZTONSÁGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA

Budapest, 2025. Május 25.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	7
1. A témaválasztás indokolása	7
2. A témaválasztás aktualitása.....	9
2.1 Globális gazdasági és politikai helyzet változása.....	9
2.2 Az Európai Unió klímapolitikai célkitűzéseinek felgyorsítása	10
2.3 Magyarország sajátos helyzete és a belpolitikai dimenziók.....	11
2.4 A zöld átállás gazdasági és társadalmi következményei.....	12
3. A téma előzményei.....	12
3.1 Kezdetek: Az környezetvédelmi jogszabályok gyökerei (1987–2005).....	12
3.2 A klímapolitika jogi szilárdulása (2009–2015).....	13
3.3 A Green Deal előkészítő szakasza (2018–2019)	13
3.4 A jogi keretek kialakulása (2020–2025)	14
3.5 Jövőbeli kihívások és fejlesztési irányok	15
4. A kutatásom céljai.....	15
5. A téma kutatásának hipotézisei	17
6. Kutatási módszerek.....	18
6.1 Kérdőíves felmérés.....	18
6.2 A kérdőíves eredmények értékelése.....	19
6.3 Szakirodalmi elemzés.....	20
6.4 Összefoglalva	21
1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	22
1.1. Az Európai Unió döntéshozatali mechanizmusa.....	22
1.2. Az EU hétéves költségvetése	23
1.3. Az Európai Zöld Megállapodás (EGD) cselekvési programja és politikai végrehajtási kerete.....	24

1.4. A COP21 Párizsi Klímaegyezmény részletes ismertetése.....	26
1.5. Az EU jelenlegi gazdasági szerkezete.....	28
1.6. A Draghi-jelentés és az EU versenyképességi programjai – az EU versenyképességi problémáinak bemutatása.....	29
1.7. Globális versenytársak gazdaságstratégiai válaszai és az EU kihívásai	30
1.8. Az EGD eddigi hatása Magyarországra – a magyar döntéshozatalra, gazdasági szerkezetre és döntési folyamatokra.....	32
1.9. Nagyvárosok gazdasági szerkezetének és dekarbonizációs teljesítményének európai összehasonlítása – különös tekintettel Budapestre.....	37
1.10. Gazdasági érdekellentétek a nagyvárosok, a nemzeti kormányok és az EU között (2010–2025)	39
1.10.1. A gazdasági érdekellentétek biztonságpolitikai kockázatai	41
1.10.2. Túlzottan nagyra növő városok politikai függetlenségének biztonságpolitikai vizsgálata	45
1.10.3. A nagyvárosok gazdasági függetlenségének biztonsági kockázatai.....	48
1.11. A FakeNews és hatása az EGD-re.....	51
1.11.1. Az álhírek fogalma és típusai	52
1.11.2. Gazdasági és társadalmi károk az álhírek nyomán.....	53
1.11.3. Az álhírek hatása a nemzetbiztonságra.....	56
2. ANYAG ÉS MÓDSZERTAN	59
2.1. Kutatás célja és általános megközelítés	59
2.2. Kérdőívek jellemzői.....	60
2.2.1. Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív.....	60
2.2.2. Fake News jelenség kérdőív	61
2.3. Mintavételi eljárás	61
2.4. Adatfeldolgozás és elemzési módszerek	61
2.5. Etikai megfontolások	62

3. EREDMÉNYEK	63
3.1. Minta jellemzői	63
3.1.1. Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív mintájának bemutatása (n = 151)	63
3.1.1.1. Nemek megoszlása.....	63
3.1.1.2. Életkor szerinti megoszlás	64
3.1.1.3. Iskolai végzettség szerinti megoszlás	65
3.1.1.4. Közösségi Média használat.....	66
3.1.2. A Fake News kérdőív mintájának bemutatása (n = 214).....	66
3.1.2.1. Nemek megoszlása.....	67
3.1.2.2. Életkor szerinti megoszlás	67
3.1.2.3. Iskolai végzettség szerinti megoszlás	68
3.1.2.4. Közösségi média használat	69
3.1.3. Demográfiai adatok összefoglalása: nemek aránya, életkor-eloszlás, iskolai végzettség stb.....	70
3.2. Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív eredményei.....	72
3.2.1. A Green Deal ismertsége, céljainak és időhorizontjának lakossági megítélése.....	72
3.2.2. Az Európai Zöld Megállapodás ismertsége és megítélése	76
3.2.3. Cselekvési hajlandóság és egyéni környezettudatos magatartásformák	76
3.2.4. A közösségi média és az attitűdformálás szerepe.....	79
3.2.5. Biztonságpolitikai kockázatok társadalmi percepciója	81
3.2.6. Összefüggések háttérváltozókkal (iskolai végzettség vs. Zöld Megállapodás ismerete; életkor vs. cselekvési hajlandóság).....	86
3.3. A Fake News jelenség kérdőív eredményei	90
3.3.1. Információfogyasztási szokások.....	90
3.3.2. Fake News ismertsége és érzékenység	96
3.3.3. Védekezési stratégiák, kritikai gondolkodás	98

3.3.4. Összefüggések háttérváltozókkal (médiaforrások és Fake News felismerés, iskolai végzettség vs. kritikai szint).....	100
3.4. Keresztösszefüggések és biztonságpolitikai megfontolások.....	104
3.4.1. A dezinformáció és a fenntarthatósági attitűdök összefüggései	104
3.4.2. Információs bizonytalanság hatása a környezettudatos magatartásra	105
3.4.3. Biztonságpolitikai kockázatok lakossági percepciója	105
ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK.....	108
1. Hipotézisek részleges vagy teljes megerősítése vagy elvetése	108
2. Főbb tendenciák.....	111
3. Új tudományos eredmények	113
4. Ajánlások.....	115
PUBLIKÁCIÓK	118
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	125
RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK	146
ÁBRAJEGYZÉK	147
FÜGGELÉK.....	150
1. Az Európai Zöld Megállapodás/The European Green Deal.....	150
2. Felmérés a FakeNews jelenségről	159
3. A statisztikai eljárások képletei és alkalmazási elvei	166
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	170

BEVEZETÉS

1. A témaválasztás indokolása

Az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal) az Európai Unió egyik legambiciózusabb kezdeményezése, amelynek célja a kontinens karbon-semlegessé tétele 2050-re [1][123]. Az intézkedéscsomag jelentős hatást gyakorol a tagállamok gazdaságára, társadalmi szerkezetére és politikai diskurzusára, miközben szoros összefüggésben áll a globális gazdasági folyamatokkal és az információs térben zajló kommunikációs stratégiákkal [117]. Magyarország, mint az EU egyik kelet-közép-európai tagállama, sajátos kihívásokkal és lehetőségekkel szembesül az Európai Zöld Megállapodás megvalósítása során.

A témaválasztásom több szempontból is releváns. Először is, a fenntartható fejlődés és a klímavédelem kérdésköre a XXI. század egyik legmeghatározóbb globális kihívása [2]. Az Európai Zöld Megállapodás nem csupán környezetvédelmi program, hanem átfogó gazdasági, társadalmi és politikai stratégia is, amely befolyásolja az energiaszolgáltatást, az ipari szektort, a mezőgazdaságot és a munkaerőpiacot [101]. Az intézkedések végrehajtása jelentős hatással lehet a magyar gazdaság szerkezetére, különös tekintettel az energia- és iparpolitikára [29].

Másodszor, a témaválasztásom aktualitása is indokolja a kutatást. Az utóbbi években a globális gazdaság számos válsághelyzeten ment keresztül – a COVID-19 világjárvány, a globális ellátási láncok sérülékenysége, az orosz-ukrán háború, az energiaválság és az inflációs nyomás mind olyan tényezők, amelyek közvetve vagy közvetlenül befolyásolják a Zöld Megállapodás végrehajtását és annak hazai vonatkozásait[140]. Magyarország gazdasági és politikai helyzete sajátos szempontokat vet fel a megállapodás implementációjával kapcsolatban, különösen az energiapolitika és az ipari szektor átalakulása kapcsán [3][81].

Harmadszor, a dezinformáció kérdése napjaink egyik legfontosabb problémája, különösen az olyan komplex témák esetében, mint a klímavédelem és a fenntarthatóság [138]. A médiában és a politikai kommunikációban gyakran eltérő értelmezések

jelennek meg az Európai Zöld Megállapodás hatásairól. Egyes narratívák az intézkedéseket gazdasági és társadalmi lehetőségként mutatják be, míg mások a fenyegetéseket és a lehetséges negatív következményeket hangsúlyozzák. Magyarországon különösen érdekes a kérdés, mivel az Európai Unióval folytatott politikai viták és a kormány kommunikációs stratégiái is alakítják a közvélemény Zöld Megállapodásról alkotott képét.

Negyedszer, a témaválasztás mellett szól a fenntartható gazdasági fejlődés és a globális versenyképesség kérdésköre is [5]. Az Európai Unió egyik célja, hogy a Zöld Megállapodás által a gazdaságát fenntarthatóbbá és versenyképesebbé tegye a globális piacokon [6][177]. Magyarország számára ez kettős kihívást jelent: egyrészt alkalmazkodni kell az új szabályozásokhoz és környezetbarát technológiákhoz, másrészt versenyhelyzetben kell maradnia a világ többi gazdasági szereplőjével szemben. Az ipari szektor, a mezőgazdaság és az energiaellátás terén jelentős változásokra van szükség, amelyek gazdasági és társadalmi szempontból egyaránt hatással lehetnek az ország jövőjére [86].

Végül a témaválasztásom a fent részletezett problémák fényében az Európai Unióra és azon belül Magyarországra gyakorolt biztonsági kockázatait is igyekszik bemutatni. A gazdasági átállás, amely az Európai Zöld Megállapodás keretében valósul meg, nemcsak gazdasági, de társadalmi és politikai átállást is eredményez. Egyre jobban kiélezi a központi kormányzatok és a gazdasági centrumokként egyre nagyobb politikai befolyásra szert tevő nagyvárosok közötti politikai és gazdasági ellentéteket. Így ennek a programnak a teljes európai és tagállami társadalmi berendezkedésre gyakorolt hatása biztonságpolitikai és nemzetbiztonsági kockázatainak vizsgálata kiemelt fontossággal bír.

Összefoglalva a kutatásom célja, hogy átfogó képet nyújtson az Európai Zöld Megállapodás magyarországi hatásairól a globális gazdasági összefüggések, a dezinformációk és ezek együttes nemzetbiztonsági kockázatai tükrében [8]. A dolgozattal a célom, hogy feltárjam, milyen gazdasági, politikai és társadalmi tényezők befolyásolják az intézkedések végrehajtását, milyen narratívák alakítják a közvélemény percepcióját, és milyen lehetőségek illetve nemzetbiztonsági és biztonságpolitikai

kihívások várhatók a jövőben Magyarország számára [9]. Nemcsak elméleti szinten vizsgálom a kérdést, hanem kérdőíves felmérés keretében kapott eredményeken és adatokon keresztül is elemzem a Zöld Megállapodás és a dezinformáció hatásait [97], a figyelembe véve mind a globális gazdasági trendeket, mind a magyarországi sajátosságokat [114]. A dolgozatom további célja, hogy hozzájáruljon a téma mélyebb megértéséhez, és elősegítse az érdemi szakmai párbeszédet a fenntarthatóság, a gazdasági fejlődés és a dezinformációk összefüggéseiről, és ezeknek a nemzetbiztonságra gyakorolt hatásairól.

2. A témaválasztás aktualitása

Az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal) napjaink egyik legjelentősebb politikai és gazdasági kezdeményezése, amely az Európai Unió karbon-semlegességi célkitűzéseit hivatott megvalósítani [11]. A témaválasztásom aktualitása több tényezőtől fakad, amelyek egyrészt globális, másrészt magyarországi összefüggésekben is relevánsak. A fenntartható fejlődés, az energia-átmenet [135], a gazdasági versenyképesség [101] és az információs torzítások együttes vizsgálata azért időszerű, mert ezek a kérdések jelenleg is a közéleti és gazdaságpolitikai viták középpontjában állnak.

2.1 Globális gazdasági és politikai helyzet változása

A világban zajló gazdasági és politikai események jelentős hatással vannak az Európai Zöld Megállapodás végrehajtására és annak sikerességére [13]. Az elmúlt években számos olyan globális válság következett be, amely közvetlenül vagy közvetve befolyásolja a klímapolitikai célkitűzések megvalósíthatóságát [180]:

- A COVID-19 járvány hatásai: A pandémia gazdasági sokkot okozott világszerte, ami az ellátási láncok akadozásában, a termelés visszaesésében és az állami támogatások újragondolásában is megnyilvánult. Bár a járvány következtében rövid távon csökkent az üvegházhatású gázok kibocsátása, a gazdaság újraindítása során számos ország a fosszilis energiahordozókhoz való visszatérést választotta a gyorsabb gazdasági növekedés érdekében.

- Az orosz–ukrán háború [132] és az energiaválság: Az orosz–ukrán háború következményeként [132] Európa jelentős energiaválsággal és energiabiztonsági kihívásokkal szembesült, mivel az EU kelet-közép európai tagállamai erősen függték az orosz földgáztól és kőolajtól. Ezek az energiabiztonsági kihívások felgyorsították az energia-átmenetet [135] és a megújuló energiaforrásokra [112] való áttérést, ugyanakkor rövid távon megnehezítették a Zöld Megállapodás kibocsátás-csökkentési célkitűzéseinek teljesítését.
- A globális infláció [119] és gazdasági kihívások: Az elmúlt évek gazdasági instabilitása és a magas infláció [119] miatt számos országban felerősödtek azok a narratívák, amelyek szerint a klímapolitikai intézkedések drágítják az életet és hátráltatják a gazdasági növekedést. Magyarországon különösen erős az a diskurzus, amely szerint az EU klímapolitikája versenyhátrányt [140] jelenthet a gazdaság számára.

2.2 Az Európai Unió klímapolitikai célkitűzéseinek felgyorsítása

Az Európai Bizottság az elmúlt években még ambiciózusabb intézkedésekkel kívánja elérni a 2050-es karbon-semlegességi célkitűzést. A Fit for 55 [107] program például 2030-ra 55%-kal kívánja csökkenteni az üvegházhatású gázok kibocsátását az 1990-es szinthez képest. Ennek érdekében olyan intézkedéseket vezetnek be, mint:

- Az emisszió-kereskedelmi rendszer (ETS) reformja [88], amely a szén-dioxid-kibocsátás megadóztatásával ösztönözné a vállalatokat a zöld technológiák alkalmazására [72].
- Az új ipari szabályozások, amelyek előírják a környezetbarát termelési folyamatok alkalmazását.
- Az energiahatékonyság növelése és a fosszilis tüzelőanyagoktól való gyorsabb elmozdulás.

Ezek az intézkedések Magyarország számára is kihívásokat és lehetőségeket egyaránt jelentenek, hiszen az ipar és az energiaellátás jelentős átalakulás előtt áll.

2.3 Magyarország sajátos helyzete és a belpolitikai dimenziók

Magyarország esetében a Zöld Megállapodás végrehajtása sajátos politikai és gazdasági környezetben zajlik. Az aktualitást több hazai tényező is erősíti:

- **Energiafüggőség [91] és Energia-mix átalakítása:** Magyarország energiapolitikája továbbra is nagymértékben támaszkodik az import orosz gázra és olajra, illetve a közös nukleáris energetikai beruházásokra (Paks I-II.). Az európai energiaválság és az EU klímapolitikai irányelvei azonban nemcsak a megújuló energiaforrások [112] felé való elmozdulást sürgetik, hanem az energiafüggetlenség növelését és az energetikai kiszolgáltatottság csökkentését [180]. Az energiaátállás költsége és gyorsasága komoly gazdaságpolitikai döntéseket igényel.
- **Kormányzati és ellenzéki narratívák:** A magyar közéletben erősen megosztó téma az Európai Zöld Megállapodás. A kormányzat gyakran kritikusan nyilatkozik az EU klímapolitikai célkitűzéseiről, hangsúlyozva a gazdasági versenyképesség és az energiafüggetlenség kérdéseit [101]. Ezzel szemben az ellenzék és számos civil szervezet a zöld átállás fontosságát hangsúlyozza, és sürgeti a megújuló energiaforrások arányának növelését [27][36][112].
- **Dezinformációk és médiadiskurzusok:** A klímapolitikával kapcsolatos dezinformációk [138] és álhírek egyre inkább befolyásolják a közvéleményt. Magyarországon különösen erősen megjelennek azok a narratívák, amelyek szerint a klímavédelmi intézkedések „brüsszeli diktátumok”, amelyek csupán egyes nyugat-európai országok gazdasági érdekeit szolgálják. Az információtorzítás vizsgálata elengedhetetlen annak megértéséhez, hogy a társadalom miként viszonyul a zöld átállás kérdéséhez.
- **Nemzetbiztonsági kockázatok [129]:** az erősen import energiafüggő magyar gazdaság és vele szemben a zöld átállás nyújtotta önellátás lehetősége, megújuló energiaforrásokra alapozva [112], felerősíti azokat a nemzetbiztonsági kockázatokat és kritikus infrastruktúrákra vonatkozó jövőbeli elképzeléseket [129], amelyek nagyban befolyásolhatják Magyarország energiaellátását és

energiastabilitását. Ezeknek a kockázatoknak a mérlegelése és az átállás okozta deficitok kezelése fontos nemzetgazdasági és biztonságpolitikai válaszokat igényelnek a mindenkori kormányzat részéről.

2.4 A zöld átállás gazdasági és társadalmi következményei

A Zöld Megállapodás hatásai messze túlmutatnak a környezetvédelmi kérdéseken. A gazdaság átalakulása számos iparágat érint, különösen az autóipart, az építőipart és a mezőgazdaságot. Magyarországon ezek a szektorok kiemelten fontosak a gazdaság szempontjából, így a klímapolitikai intézkedések jelentős strukturális változásokat hozhatnak [20][35]. A zöld innováció és az új technológiák alkalmazása versenyelőnyt is jelenthet, de megfelelő támogatások nélkül akár hátrányt is okozhat a magyar vállalatok számára [178].

Az Európai Zöld Megállapodás aktualitását az adja, hogy a globális gazdasági és politikai változások, az EU klímapolitikai irányelveinek szigorodása, Magyarország sajátos gazdasági és politikai helyzete, valamint az információs tér torzulásai mind befolyásolják a témát[22][23]. Az energiaválság, az infláció, a geopolitikai feszültségek, a belső társadalmi feszültségek, a nemzetbiztonsági kockázatok és a dezinformáció terjedése közepette a fenntartható fejlődés és a gazdasági versenyképesség összeegyeztetése kulcskérdés [101][119] [129][145].

3. A téma előzményei

3.1 Kezdetek: Az környezetvédelmi jogszabályok gyökerei (1987–2005)

Az Európai Zöld Megállapodás jogi hátterének első lépései az 1987-es Egységes Európai Okmány (Single European Act) környezetvédelmi rendelkezéseire vezethetők vissza, amely először rögzítette a közösségi jogban a fenntartható fejlődés elvét [43]. Ezt követően az 1992-es Maastrichti Szerződés (EU-t megalapító szerződése) már kifejezetten kiemelte a környezetvédelem szerepét, lehetővé téve a tagállamok közötti együttműködést klímavédelem terén. E korszak kulcsmomentuma a 1997-es Kyotói Jegyzőkönyv, amelynek keretében az EU kollektív kibocsátás-csökkentési célkitűzéseket fogadott el (8%-os csökkentés 1990-hez képest 2008–2012 között) [39].

A 2000-es évek elején az EU jogrendszerében megjelentek az első szakpolitikai keretek: a 2001-es Környezetvédelmi Cselekvési Program (6. EAP) és a 2003-as Emissziókereskedelmi Rendszer (EU ETS) létrehozása [40]. Utóbbi forradalmi újjáépítésként született meg, mivel először vezetett be piacialapú mechanizmust a széndioxid-kibocsátások szabályozására. Szakirodalmi elemzések hangsúlyozzák, hogy ez a rendszer alapozta meg az uniós klímapolitika gazdasági eszköztárát [12][80].

3.2 A klímapolitika jogi szilárdulása (2009–2015)

A 2009-es Lisszaboni Szerződés újabb szintet jelentett az uniós környezetjog fejlődésében, beépítve a klímaváltozás elleni küzdelmet az EU alapértékei közé. Ezzel párhuzamosan a 2008-as globális pénzügyi válság utáni időszakban az EU új gazdasági stratégiákat dolgozott ki, amelyek előkészítették a zöld átállás jogi kereteit. A 2011-es Erőforrás-hatékonysági Kezdeményezés és a 2014-es Körforgásos Gazdaság Csomag már kifejezetten a termelési minták átalakítására fókuszált.

A 2015-ös Párizsi Megállapodás ratifikálása jelentett áttörést: az EU kötelezte magát a globális hőmérsékletemelkedés 2°C alatti, de inkább 1,5°C-os korlátozására. A megállapodás jogi következményeit részletező tanulmányok [34][47] rámutattak, hogy az EU-nak harmonizálnia kellett a nemzeti klímátörvényeket az uniós keretekkel. Ennek eredményeként 2018-ban módosították a Megújuló Energia Irányelvet, amely 32%-os megújuló energia részarányt tűzött ki 2030-ig.

3.3 A Green Deal előkészítő szakasza (2018–2019)

A 2018-as "Tiszta Bolygó Mindenkiért" kezdeményezés (A Clean Planet for All) volt az első átfogó stratégiai dokumentum, amely a klímasemlegesség 2050-re történő elérését javasolta. A 2019-es európai parlamenti választások után Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke a Green Deal-t tette központi prioritássá, amelyet a politikatörténeti irodalom [42][56] "radikális paradigmaváltásként" jellemez.

A 2019. decemberi Európai Zöld Megállapodás elfogadása előtt két fontos jogi aktus született:

- A Finanszírozási Stratégia (Sustainable Europe Investment Plan), amely 1 billió eurós beruházást irányzott elő a zöld átmenet támogatására.
- A Klímasemlegesség Jogi Kereteinek Megteremtéséről szóló Javaslat, amely később az Európai Klímatörvény alapjává vált.

E korszak tudományos értékelései [78][96] hangsúlyozzák, hogy a Green Deal jogi innovációja abban rejlik, hogy a klímacélokat nem önálló szakpolitikaként, hanem horizontális prémiaként kezeli az összes uniós politikaterületen.

3.4 A jogi keretek kialakulása (2020–2025)

A 2021. júniusban elfogadott Európai Klímatörvény (European Climate Law) jelentette a jogi átfogó keret létrejöttét, amely jogilag kötelezővé tette a 2050-es klímasemlegességi célt és a 2030-ra vonatkozó 55%-os kibocsátás-csökkentést. A törvény kiemelkedő jelentőségű volt, mivel először kapcsolta össze a középtávú és hosszú távú célokat kötelező jogi kötelezettségekkel.

A 2022–2025 közötti időszakban a Fit for 55 csomag jogszabályai kerültek fokozatosan elfogadásra:

- A megújuló energia irányelv módosítása (45%-os cél 2030-ig)
- Az energiahatékonysági irányelv szigorítása (9,3% végfelhasználási csökkentés)
- A deforesztáció elleni rendelet, amely tiltja az erdőirtással kapcsolatos termékek behozatalát
- Az F-gázokra vonatkozó új szabályozások, amelyek a fluorgázok fokozatos kivezetését írják elő

A jogalkotási folyamatot kísérő tudományos viták [29][98] rámutattak a jogi eszközök és a piaci mechanizmusok közötti egyensúly hiányára, különösen az ipari átalakítás területén.

3.5 Jövőbeli kihívások és fejlesztési irányok

A 2025-ös időszakra előreláthatóan a következő jogi fejlemények kerülnek előtérbe a Green Deal keretében:

- A Szénkereskedelmi Mechanizmus (CBAM) teljes körű bevezetése, amely vitát váltott ki a WTO-szabályokkal való összeegyeztethetőségről.
- A Közlekedési Infrastruktúra-irányelv átalakítása, amely a nemzetközi szállítási szektor kibocsátásainak csökkentését célozza.
- A Talajvédelmi Keretrendelet elfogadása, amely az agrárszektor fenntarthatósági kritériumait szabályozná.

A jogtörténeti elemzések [115] hangsúlyozzák, hogy a Green Deal jogi kereteinek folyamatos fejlesztése elengedhetetlen a globális versenyképesség megőrzéséhez, miközben a klímasemlegességi célokat szolgálják. Ugyanakkor a nemzeti implementációs gyakorlatok közötti különbségek (pl. Magyarország fosszilis energia-függősége vs. Dánia szélenergiára való áttérése) további jogi harmonizációs intézkedéseket igényelnek a következő évtizedben.

4. A kutatásom céljai

A kutatásom fő célja az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal) részletes bemutatása, magyarországi implementálási lehetőségeinek vizsgálata és az Európai Zöld Megállapodáshoz kapcsolódó társadalmi tájékozottság, dezinformáltság vizsgálata. Az Európai Unió egyik legambiciózusabb környezetpolitikai kezdeményezéseként a Green Deal célja, hogy 2050-re Európa klíma-semlegessé váljon [123]. Ennek megvalósítása azonban számos kihívással jár, különösen az olyan kelet-közép-európai tagállamok esetében, mint Magyarország. A dolgozatomban ezért arra törekszem, hogy átfogó képet adjak arról, hogy milyen narratívák kísérik a Green Deal célkitűzéseit és befolyásolják társadalmi megítélését [25][117], milyen közpolitikai gondolkodás alkalmazása lenne a leginkább célravezető az országban, és milyen akadályok nehezíthetik a sikeres átállást.

A dolgozat egyik meghatározó fókuszpontja a Green Deal lakossági ismertsége Magyarországon. Vizsgálom, hogy a magyar társadalom mennyire van tisztában az Európai Zöld Megállapodás célkitűzéseivel, milyen narratívák jelennek meg róla a közbeszédben, és ezek mennyiben befolyásolják az emberek véleményét. Különösen fontosnak tartom feltárni azokat a tévhiteket és dezinformációkat [138], amelyek az EU klímapolitikájával kapcsolatban elterjedtek, és azt, hogy ezek milyen mértékben torzítják a lakosság percepcióját a Green Deal valódi céljairól és hatásairól.

A kutatás során kiemelt figyelmet fordítok a dezinformáció és az álhírek szerepére a Green Deal társadalmi megítélésében. Az álhírek és a fakenews jelensége globális problémává vált, és Magyarországon is egyre nagyobb hatást gyakorol a közvélemény alakulására [101]. Elemzem, hogy milyen forrásokból tájékozódnak az emberek a Green Deal-ről, és milyen szerepet játszanak a hagyományos média, a közösségi média és a kormányzati kommunikációs csatornák a dezinformáció terjesztésében [107]. Arra keresem a választ, hogy a lakosság általánosságban mennyire képes kritikus szemmel értékelni a zöld átállással kapcsolatos híreket, és milyen mechanizmusok segíthetnék az objektív tájékoztatás megerősítését.

Vizsgálom, hogy a dezinformációk és a politikai kommunikáció miként befolyásolják az emberek Green Deal-lel kapcsolatos elképzeléseit, és hogy a társadalmi percepció mennyiben formálódik a közösségi médiában megjelenő üzenetek, illetve a kormányzati kommunikáció hatására. Ez különösen fontos kérdés, mert a klímapolitikai intézkedések elfogadottsága és sikere nagymértékben függ attól, hogy a lakosság milyen információk alapján alakítja ki álláspontját [18][31][140].

Továbbá vizsgálom, hogy a társadalom nagyvárosokba, gazdasági központokba való fokozatos és gyors ütemű átrendeződése mennyiben jelent nemzetbiztonsági kihívást egy adott ország számára [32][132]. A nagyvárosok közpolitikák alakítására irányuló megnövekedett igénye, valamint az Európai Zöld Megállapodás célkitűzéseinek megvalósításában betöltött kezdeményező szerepük milyen nemzetbiztonsági kockázatokat hordozhat, és milyen társadalmi konfrontációkat idézhet elő.

Összességében kutatásom célja, hogy átfogó képet nyújtsak az Európai Zöld Megállapodás magyarországi implementálásának lehetőségeiről és kihívásairól, különös tekintettel a társadalom tájékozottságára és a dezinformáció szerepére [26]. A kutatásom hozzájárulhat a hazai klímapolitikai diskurzus tisztább megértéséhez, és alapot nyújthat azoknak a stratégiáknak a kialakításához, amelyek elősegítik a Green Deal sikeres végrehajtását Magyarországon [27].

5. A téma kutatásának hipotézisei

A kutatásom során az előzetes vizsgálatok és szakirodalmi áttekintések alapján az alábbi hipotéziseket fogalmazom meg, amelyek mentén a kutatásomat strukturálom.

- 1. A zöld átállás biztonságpolitikai kihívást is jelent:** Feltételezem, hogy Magyarországon a Green Deal céljainak megvalósítása nem kizárólag technológiai és gazdasági, hanem társadalmi kohéziót és politikai stabilitást is érintő kérdés, így a végrehajtás nemzetbiztonsági szempontból sem közömbös.
- 2. A lakosság alacsony tájékozottsága és a dezinformáció biztonsági kockázatot jelent:** Feltételezem, hogy a társadalom jelentős része nem rendelkezik pontos ismeretekkel a Green Deal céljairól, és hogy az alacsony médiaismeretek, valamint az álhírek terjedése torzított társadalmi percepcióhoz, és ezáltal politikai és társadalmi ellenálláshoz vezethet.
- 3. A fenntarthatósági célokkal ellentétes iparpolitika destabilizáló hatású lehet:** Úgy vélem, hogy az akkumulátoripari fejlesztések hosszú távon környezeti, társadalmi és lokális biztonsági kockázatokat hordoznak, amennyiben azok nem illeszkednek a Green Deal keretrendszerébe [86].
- 4. A politikailag motivált kommunikáció hozzájárul a társadalmi megosztottsághoz:** A kormányzati és pártpolitikai narratívák torzíthatják a Green Deal céljairól alkotott közvéleményt, ami gyengítheti az intézkedések társadalmi elfogadottságát, és ezáltal akadályozhatja a zöld átmenet sikerét.

- 5. A dezinformációval szembeni tudatosság fokozza a társadalmi ellenálló képességet:** Feltételezem, hogy azok az állampolgárok, akik jobban felismerik a dezinformációs mechanizmusokat, nagyobb eséllyel támogatják a zöld intézkedéseket, míg a kevésbé tudatos rétegek körében fokozott a manipuláció veszélye [165].
- 6. A nagyvárosok számának növekedésével és az ezekbe koncentrálódó társadalmi berendezkedéssel összefüggésben feltételezhető, hogy a nagyvárosok középtávon nemcsak gazdasági és környezetvédelmi, hanem politikai kihívást is jelenthetnek a központi kormányzat számára:** Feltételezem, hogy a nagyvárosok gazdasági és politikai súlyának növekedése nemzetbiztonsági kockázatokat, valamint társadalmi ellentéteket is generálhat [145].

Ezen hipotézisek mentén építem fel kutatásomat, és igyekszem empirikus adatokkal alátámasztani vagy cáfolni az egyes feltevéseket. A célom, hogy objektív képet nyújtsak az Európai Zöld Megállapodás magyarországi fogadtatásáról, a megvalósítás lehetőségeiről és az azt befolyásoló tényezőkről.

6. Kutatási módszerek

A kutatásom célja az Európai Zöld Megállapodás (Green Deal) [117][123] magyarországi megítélésének és implementálási lehetőségeinek vizsgálata, különös tekintettel a lakosság tájékozottságára és a dezinformáció hatásaira [138]. Ennek megfelelően kombinált kutatási módszert alkalmazok, amely empirikus és elméleti megközelítéseket egyaránt ötvöztet.

6.1 Kérdőíves felmérés

A kutatás empirikus részének központi eleme két kérdőíves felmérés, amelynek célja a következők vizsgálata:

- A lakosság ismeretei az Európai Zöld Megállapodásról [123]: milyen mértékben ismerik az emberek a Green Deal céljait és tartalmát?[117]
- Az intézkedésekkel kapcsolatos attitűdök és vélemények: pozitívnak, semlegesnek vagy negatívnak ítélik meg a Green Deal-t? Milyen tényezők befolyásolják az álláspontjukat? [117]
- A dezinformáció és az álhírek szerepe: milyen mértékben vannak kitéve a válaszadók az álhíreknek és a félrevezető információknak? [138][165] Milyen csatornákon (közösségi média, televízió, kormányzati kommunikáció stb.) találkoznak ezekkel az információkkal? [107][114]
- A tájékozottság és a kritikus gondolkodás összefüggései: van-e kapcsolat a dezinformáció felismerésének képessége és a Green Deal-lel kapcsolatos vélemény között? [101][117][138]Azok, akik tudatosabb médiafogyasztók, másképp viszonyulnak-e a klímapolitikai intézkedésekhez?

A kérdőíveket reprezentatív mintán végzem, amely a különböző társadalmi rétegeket, életkori csoportokat és földrajzi régiókat is lefedi. A válaszokat kvantitatív módszerekkel elemzem, statisztikai eszközök segítségével vizsgálva az egyes változók közötti összefüggéseket [86].

6.2 A kérdőíves eredmények értékelése

A begyűjtött adatok elemzése során különböző szempontok szerint csoportosítom és vizsgálom a válaszokat:

- **Tájékoztatottsági szint szerinti bontás:** Megnézem, hogy a válaszadók milyen forrásokból informálódnak a Green Deal-ről, és hogy az ismereteik mennyiben felelnek meg a tényszerű valóságnak [117].
- **Társadalmi attitűdök feltárása:** Milyen érvek és ellenérvek dominálnak a Green Deal támogatói és ellenzői között [117]?

- **Dezinformáció hatása:** Vizsgálom, hogy azok, akik nagyobb mértékben találkoznak félrevezető információkkal, mennyiben mutatnak elutasító vagy negatív attitűdöt a Green Deal-lel szemben [117][138][165].
- **Korrelációs és regressziós elemzések:** Statisztikai módszerekkel keresem a kapcsolatokat a tájékozottság, az információs források és a Green Deal-ről alkotott vélemények között [109][117].

Ezek az eredmények lehetővé teszik annak átfogó bemutatását, hogy a Green Deal társadalmi megítélését milyen mértékben torzítják a dezinformációs hatások [117][138].

6.3 Szakirodalmi elemzés

A kutatásom elméleti részét szakirodalmi elemzés egészíti ki, amelynek célja a Green Deal jogi, gazdasági és társadalmi fejlődésének és hátterének feltárása. A szakirodalmi áttekintés során az alábbi forrásokra támaszkodom:

- Nemzetközi tudományos publikációk az Európai Zöld Megállapodás gazdasági, energetikai és környezetvédelmi aspektusairól (ScienceDirect, Elsevier, Web of Science, CORE, BASE, OpenAire, ScienceOpen, DOAJ stb.) [121][123].
- Európai uniós jogszabályok és szakpolitikai dokumentumok, amelyek meghatározzák a Green Deal céljait és végrehajtási mechanizmusait [112][117].
- Magyarországi szakirodalom és jelentések, amelyek a hazai energetikai helyzetet, a jogharmonizáció lehetőségeit és a klímapolitikai döntéshozatalt elemzik [145].
- Dezinformációval és álhírekkel kapcsolatos kutatások, amelyek segítenek megérteni, milyen mechanizmusok révén terjednek a félrevezető információk a klímavédelem és a Green Deal témájában [117][138][140][165].

A szakirodalmi áttekintés célja, hogy kontextusba helyezze a kutatásom empirikus eredményeit, és alátámassza azokat a tendenciákat, amelyeket a kérdőíves felmérésből kapott adatok is igazolnak vagy cáfolnak.

6.4 Összefoglalva

A kutatás során kombinált módszert alkalmazok, amely egyaránt magában foglalja a kérdőíves empirikus adatgyűjtést, a statisztikai elemzést, a szakirodalmi áttekintést [91]. Az így kapott eredmények segítenek megérteni, hogy a Green Deal magyarországi implementálását milyen tényezők befolyásolják, milyen ismeretek lehetnek kulcsszereplők ebben a folyamatban, és milyen dezinformációs hatások torzítják a társadalom klímapolitikai percepcióját [117].

A kutatásom végső célja, hogy összegzett képet adjak arról, hogyan lehetne hatékonyabban kommunikálni és végrehajtani a Green Deal-t Magyarországon, miként lehet csökkenteni a dezinformációs hatásokat, és hogyan növelhető a lakosság tájékozottsága a fenntartható fejlődés kérdéseiről.

1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Az Európai Unió (EU) gazdasági és politikai döntéshozatalában kiemelt jelentőségre tett szert az a törekvés, hogy a versenyképességi szempontok összeegyeztethetők legyenek a környezetvédelmi célokkal. Napjainkban az éghajlatváltozás és a környezeti degradáció olyan globális kihívás, amely egzisztenciális fenyegetést jelent Európa és a világ számára. Ugyanakkor az EU gazdasága csak akkor maradhat versenyképes a 21. században, ha alkalmazkodik ezekhez a kihívásokhoz és élen jár az innovációban. E felismerés jegyében az EU egy átfogó stratégiát alakított ki a fenntartható fejlődés és a versenyképesség egyensúlyának megteremtésére, amelynek középpontjában az *Európai Zöld Megállapodás* (European Green Deal, EGD) áll [81][123].

1.1. Az Európai Unió döntéshozatali mechanizmusa

Az Európai Unió döntéshozatali rendszerét három fő intézmény alkotja: az Európai Bizottság (javaslattevő szerv), a Miniszterek Tanácsa (a tagállami kormányokat képviseli) és az Európai Parlament (közvetlenül választott testület) [157]. A legtöbb uniós jogszabály a rendes jogalkotási eljárás keretében születik, ahol a Parlament és a Tanács egyenrangú társjogalkotók [16][30]. A folyamat során a Bizottság hatásvizsgálatot készít, bevonva az érintett szereplőket – így a környezetvédelmi és versenyképességi szempontok már a kezdetektől megjelennek. A tagállami parlamentek szintén jelezhetik fenntartásaikat, ha úgy látják, nemzeti szintű szabályozás lenne indokolt [154].

A javaslatról a Parlament és a Tanács párhuzamosan tárgyal, szükség esetén intézményközi egyeztetéseken (trilógusokon) keresztül jutnak kompromisszumra. A hatálybalépéshez mindkét intézmény jóváhagyása szükséges [30][154].

A környezetvédelmi politikák terén az EU döntéshozatala az idők folyamán egyre hatékonyabbá vált azáltal, hogy fokozatosan áttért az *egyhangú* szavazásról a *minősített többségi* szavazásra [16][163][164]. Az 1986-os Egységes Európai Okmány (Single European Act, SEA) vezette be először, hogy bizonyos környezetvédelmi tárgyú

döntéseknél ne legyen szükség minden tagállam egyetértésére, mivel a tagállamok felismerték, hogy a bővülő Közösségben csak így lehet hatékonyan előremozdítani az ügyeket [154]. A zöld irányvonalat támogató országok e változást kihasználva ambiciózusabb uniós környezetvédelmi szabályozást szorgalmaztak. Ma már a legtöbb környezetvédelmi jogszabály ebben az eljárásban, minősített többséggel születik, bár bizonyos érzékeny területeken – például adópolitika vagy energiaellátás – a vétójog megmaradt. A 2009-es Lisszaboni Szerződés rögzítette, hogy a környezetvédelem megosztott hatáskör az EU és a tagállamok között [163][164].

A szabályozások gazdasági hatásait a Bizottság rendszeresen értékeli, különös tekintettel az iparra, az innovációra és a hosszú távú versenyképességre. A Tanácsban a tagállamok gyakran eltérő érdekeket képviselnek: míg egyesek szigorítást sürgetnek, mások gazdaságvédelmi okokból óvatosabb megközelítést támogatnak. Ezt példázza a gépjárművek szén-dioxid-kibocsátási normáinak esete is, ahol a végül elfogadott szabályozás a versenyképességet is ösztönözte új technológiák irányába. Az EU döntéshozatala így mind intézményi, mind eljárási szinten törekszik a környezeti és gazdasági szempontok összehangolására.

1.2. Az EU hétéves költségvetése

Az Európai Unió hétéves költségvetése (többéves pénzügyi keret) határozza meg az uniós kiadások felső határát és prioritásait [85][156]. A 2021–2027-es időszakra vonatkozó keret mintegy 1,074 billió eurót biztosít (2018-as árakon), amelyet a COVID-19 utáni helyreállítást célzó, 750 milliárd eurós NextGenerationEU csomag egészít ki – így a teljes keret közel 1,8 billió euró. Ennek legalább 30%-át klímavédelmi célokra különítették el [117].

A költségvetés hét fő fejezetből áll [85]. Ezek közül kiemelkedik a „Kohézió, reziliencia és értékek” fejezet, amely a kevésbé fejlett régiók felzárkózását támogatja, valamint a „Természeti erőforrások és környezet” terület, amely a Közös Agrárpolitikán túl az Igazságos Átmenet Alapot is magában foglalja [156]. Utóbbi a szénintenzív térségek

zöld átállását segíti [118]. A „Belső piac, innováció és digitális gazdaság” fejezet célja az EU versenyképességének erősítése, például a Horizont Európa kutatás-fejlesztési programon és a digitális infrastruktúra-fejlesztésen keresztül.

A költségvetés célja, hogy egyszerre támogassa a gazdasági modernizációt és a klímasemlegesség elérését [127][159]. A Bizottság „megnövelt klímaambíciót” hirdetett meg: több program esetében kizárták a fosszilis tüzelőanyagokat finanszírozó projekteket, és minimum arányokat határoztak meg a zöld és digitális célokra (pl. a helyreállítási források legalább 37%-a klímavédelmi intézkedésekre megy) [82][83]. Ez biztosítja, hogy a gazdasági talpra állás ne térítse el az EU-t a hosszú távú klímacéloktól.

Versenyképességi szempontból a hétéves keret nagy hangsúlyt fektet az innovációra és az ipari modernizációra [159]. A ~95 milliárd eurós Horizont Európa világszinten is kiemelkedő kutatás-fejlesztési forrás, míg a Connecting Europe Facility a transz-európai közlekedési és energiahálózatokat támogatja. A költségvetés így a „versenyképes fenntarthatóság” elvét követi: a digitális és zöld átállás együtt szolgálja a gazdasági növekedést. Ennek megfelelően a Bizottság a Zöld Megállapodást új növekedési stratégiaként értelmezi.

Összességében a 2021–2027-es költségvetés az EU politikai és gazdasági prioritásainak tükrö: célja a klímacélok teljesítése, az innováció támogatása és az unió globális versenyképességének megerősítése [85][162]. Az, hogy az 1,8 billió eurós keret egyharmada közvetlenül a Green Deal céljait szolgálja, azt jelzi, hogy Európa jövőjét a zöld és digitális átmenetben látja [162].

1.3. Az Európai Zöld Megállapodás (EGD) cselekvési programja és politikai végrehajtási kerete

Az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal, EGD) az Európai Bizottság 2019 végén bemutatott átfogó stratégiája, amelynek célja, hogy az EU 2050-re klíma-

semleges, erőforrás-hatékony és versenyképes gazdasággá alakuljon [168][171]. Az EGD egy politikai és jogalkotási intézkedéscsomag, amely az ökológiai átállást és a gazdasági szerkezetváltást támogatja, hogy az EU teljesítse a Párizsi Megállapodásban vállalt klímacélokat, különös tekintettel az 1,5 °C-os hőmérséklet-emelkedési korlát betartására [169][170].

A program három fő célkitűzése:

- (1) klímasemlegesség 2050-re,
- (2) a gazdasági növekedés leválasztása az erőforrás-felhasználásról,
- (3) igazságos átmenet biztosítása, amely senkit nem hagy hátra.

Az EGD témák szerint lefedi az energiapolitikát, ipart, közlekedést, mezőgazdaságot és a biodiverzitást, valamint új cselekvési terveket is tartalmaz (pl. körforgásos gazdaság, fenntartható élelmiszerrendszerek, épületenergetikai reformok) [168][169][170][171].

A 2021-ben elfogadott Európai Klímarendelet törvényi szinten rögzítette a 2050-es célt, valamint a 2030-as -55%-os kibocsátás-csökkentési kötelezettséget [174]. A megvalósítást szolgáló "Fit for 55" jogszabálycsomag átfogó frissítést vezet be az ETS rendszerben (kvótacsökkentés és kiterjesztés új szektorokra), a Megújuló Energia Irányelvben (legalább 42,5%-os részarány 2030-ra), valamint az Energiahatékonysági Irányelvben is (Renovation Wave). E jogszabályok már középtávon is jelentős gazdasági átalakulásokat eredményezhetnek az energia-intenzív ágazatokban [174].

A szén-dioxid-vám (Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM) bevezetése pedig példája annak, hogyan védi az EU ipari versenyképességét a globális piacon. A CBAM fokozatos bevezetése 2026-tól indulhat, és kulcsszerepet tölt be a karbon-szivárgás elleni védelemben, miközben hozzájárul a nemzetközi kibocsátás-csökkentési nyomás fokozásához is [50].

A zöld átmenet költségeit és társadalmi hatásait enyhíteni hivatott az Igazságos Átmenet Alap, valamint a Szociális Klímaalap (Social Climate Fund), amelyek a legsérülékenyebb régiókat és háztartásokat segítik [50][72][173]. A 2022-ben elfogadott

REPowerEU terv további lendületet adott a megújulók telepítésének és a függőség csökkentésének az orosz fosszilis energiahordozóktól. A terv részeként kötelező napelem-telepítés, energiahatékonysági előírások és gyorsabb engedélyeztetés is bekerültek a szabályozásba [120].

Az EU energia- és iparpolitikájában kulcselem a hidrogénstratégia is: 2030-ig évente 10 millió tonna zöld hidrogén előállítása és importja a cél [51]. Ez a technológia kulcsszerepet tölthet be a nehezen dekarbonizálható ágazatok, mint az acélgyártás és vegyipar jövőbeni átalakításában. A Fit for 55 csomagban szereplő járműkibocsátási szigorítás 2035-től zero emissziós járművekre vonatkozó kötelezettséget vezet be [75] [76].

Az EGD finanszírozását a "Fenntartható Európa" beruházási terv támogatja, amely az állami és magánszféra forrásait mozgósítja, évente mintegy 100 milliárd euró összegben [76][79]. A teljes többéves uniós költségvetés (MFF) és a NextGenerationEU alap mintegy harmadát klímacélokra fordítják, hangsúlyozva a költségvetés és a klímapolitika szoros integrációját [156][159].

Az EGD globális dimenziója is fontos: az EU klímadiplomáciával és kereskedelmi feltételekkel (pl. CBAM) igyekszik exportálni a zöld szabványokat [77]. Az EGD átfogó keretet nyújt az energetikai átmenet, az ipari innováció, a klímabarát gazdaság és a szociális igazságosság összehangolására [173]. Az EU törekvése, hogy a klímapolitika ne csupán szabályozási, hanem gazdasági és biztonságpolitikai eszköz is legyen a jövőben [77].

1.4. A COP21 Párizsi Klímaegyezmény részletes ismertetése

A 2015-ben megrendezett COP21 (UNFCCC 21. felek konferenciája) történelmi fordulópontot jelentett a globális klímapolitikában: a világ szinte valamennyi országa – összesen 195 – konszenzussal fogadta el a Párizsi Megállapodást, amely 2016. november 4-én lépett hatályba [101][102]. A megállapodás központi célja, hogy a

globális hőmérsékletemelkedést 2 °C alatt tartsa, és lehetőség szerint 1,5 °C-ra korlátozza [158]. Ennek érdekében az országok önkéntes nemzeti hozzájárulásokat (NDC-eket) nyújtanak be, melyeket ötévente felülvizsgálják az ún. ambíció ciklus keretében [103][109].

A rendszer kulcseleme az átláthatóság: minden ország köteles jelentést készíteni az előrehaladásáról, ezzel biztosítva az elszámoltathatóságot. A fejlett országok vállalták, hogy évi 100 milliárd USD-t mozgósítanak a fejlődő államok támogatására, segítve azok klímaadaptációját és alacsony kibocsátású fejlődését.

Az EU a magas ambíciójú koalíció tagjaként már 2015-ben -40%-os kibocsátás-csökkentést vállalt 2030-ig (1990-es bázisévhez képest), ezt az EGD keretében 2020-ban -55%-ra emelte [108][158]. Az EU és tagállamai önálló jogalanyként is ratifikálták a megállapodást, amely az EU klímapolitikájának hivatkozási pontjává vált, különösen a 2050-es karbon-semlegességi cél fényében [105].

A megállapodás sajátossága, hogy jogilag főként eljárási kötelezettségeket tartalmaz, a tényleges kibocsátás-csökkentés mértéke az országok politikai akaratán múlik [108]. A rendszer a „pledge and review” logikáját követi – nincs szankció, viszont erős nemzetközi nyomás érvényesül. A 2023-as Global Stocktake már jelezte, hogy a jelenlegi vállalások nem elégségesek a 1,5 °C cél eléréséhez [104].

A globális klímapolitikában azonban megfigyelhető az egyenlőtlen haladás. Az Egyesült Államok „hintapolitikája” (2017-es kilépés, 2021-es visszalépés) aláásta a hosszú távú kiszámíthatóságot, míg Kína – bár karbon-semlegességi célt csak 2060-ra tűzött ki – határozott belpolitikai intézkedésekkel és hatalmas zöld beruházásokkal jelzi klímapolitikai elkötelezettségét [105]. E globális aszimmetriák ösztönözték az EU-t olyan versenyképességi védőmechanizmusok (pl. CBAM) bevezetésére, amelyek biztosítják, hogy a szigorú uniós klímaszabályozás ne gyengítse az európai ipart a lazábban szabályozó országokkal szemben [127].

1.5. Az EU jelenlegi gazdasági szerkezete

Az Európai Unió gazdasága a világ harmadik legnagyobbja, népessége közel 450 millió fő. A GDP legnagyobb részét (~2/3) a szolgáltatási szektor adja, míg az ipar (pl. gépjárműgyártás, vegyipar) ~25%-ot, a mezőgazdaság csupán 1-2%-ot képvisel. Ez a poszt-indusztriális szerkezet erőforrás- és energia-intenzív, és az EU kibocsátásainak döntő része (77%) energiaeredetű, míg a mezőgazdaság és ipari folyamatok 11%, illetve 8%-kal járulnak hozzá.

1990 és 2019 között az EU kibocsátásai 25%-kal csökkentek, miközben a gazdaság nőtt – jelezve a dekarbonizáció és növekedés szétválását [113]. Ugyanakkor az EU továbbra is a világ harmadik legnagyobb kibocsátója (~8% globális részaránnyal), egy főre vetítve ~7 tonna CO₂/év kibocsátással. Az energiaiimport-függőség – különösen orosz, közel-keleti és észak-afrikai forrásokból – és a magas energiaárak (4-5-szörös különbség az USA-hoz képest) versenyképességi kihívásokat jelentenek, de ösztönzik az energiahatékonyságot és a megújuló energiaforrásokra való átállást [111][112][114].

Az EU innovációs és technológiai kapacitása kiemelkedő: vezető szerepet tölt be pl. a szélenergia, elektrolizátorok és energiahatékony technológiák terén [115][116]. Ugyanakkor Kína állami támogatással gyorsan előretört az elektromos járművek és napelemek piacán [94][99]. Az EU kritikus nyersanyagokban (lítium, ritkaföldfémek) is importfüggő, ami stratégiai sebezhetőséget jelent [51][52][53][54].

A zöld és digitális iparágak (pl. zöld hidrogén, energiatárolás, körforgásos gazdaság) jelentik a jövő növekedési motorját. Az EU oktatással és aktív iparpolitikával igyekszik támogatni a munkaerő-átstrukturálást. Tagállami különbségek (pl. Franciaország nukleáris dominanciája vs. Lengyelország szénfüggősége) jelentős hatással vannak a közös döntéshozatalra [52][53][54].

Elmondható, hogy az EU gazdaságszerkezete egyszerre jelent kihívást és lehetőséget a zöld átállásban. A fenntarthatóság és versenyképesség kettőse az Európai Zöld Megállapodás (EGD) középpontjában áll: a cél, hogy a klímavédelem a gazdasági

növekedés motorjává váljon. A jövő sikere a globális verseny, az EU-n belüli együttműködés és a belső reformok hatékonyságán múlik.

1.6. A Draghi-jelentés és az EU versenyképességi programjai – az EU versenyképességi problémáinak bemutatása

Az Európai Unió hosszú ideje küzd versenyképességi problémákkal, amelyeket már a 2000-es lisszaboni stratégia is próbált orvosolni – sikertelenül. A 2010-re kitűzött cél, miszerint az EU legyen a világ legversenyképesebb tudásalapú gazdasága, nem valósult meg. A következő évtizedekben sem sikerült felzárkózni az USA-hoz vagy Kínához technológiai, innovációs és termelékenységi téren. Az Európa 2020 stratégia csak részleges eredményeket hozott [14].

E kihívások tükrében kérte fel Ursula von der Leyen 2023-ban Mario Draghit egy átfogó versenyképességi jelentés elkészítésére [117]. A 2024-ben bemutatott dokumentum három kulcsterületet azonosít: (1) az innovációs lemaradás felszámolása, (2) a dekarbonizáció felgyorsítása, (3) gazdasági biztonság és stratégiai autonómia erősítése [113]. Draghi szerint az EU globális pozíciói romlanak, miközben az USA és Kína technológiai térnyerése egyre gyorsul. Európa strukturális problémákkal küzd: töredezett belső piac, nehézkes döntéshozatal, széttöredezett iparpolitika és túlzott szabályozás [60].

A jelentés szerint az EU-nak újra kell gondolnia versenypolitikáját: támogatnia kell az „európai bajnokok” kialakulását, és egyszerűsítene kell a szabályozási környezetet, különösen a digitális és technológiai szektorban [14]. Az EU hátrányát tovább növeli, hogy nem rendelkezik saját technológiai óriáscégekkel, míg az USA és Kína „szupersztár vállalatokat” nevelt ki. Draghi hangsúlyozza: Európának jelentős (~750–800 milliárd eurós) beruházásokra van szüksége, különösen a zöld és digitális átállásban [60].

A jelentés külön kiemeli, hogy a versenyképesség és a klímacélok összeegyeztethetők: a dekarbonizációs átmenet nem akadály, hanem lehetőség lehet az ipar számára [113]. Ehhez azonban összehangolt iparpolitikára van szükség, különösen az USA zöld ipari ösztönzői és Kína masszív állami támogatásai közepette. A dokumentum összhangban áll az Európai Bizottság Versenyképességi Iránytűjével (2023) és az Európai Zöld Megállapodással is, amelyek célja, hogy fenntartható növekedést és technológiai vezető szerepet biztosítsanak Európának [46].

A Draghi-jelentés szerint Európának sürgősen reformokra és egy új „Európai Ipari Megállapodásra” van szüksége, amely egyszerre erősíti az innovációt, csökkenti a külső függőségeket, és támogatja az ipari alkalmazkodást a zöld célokhoz [46][118]. A tét nem kevesebb, mint az EU gazdasági súlyának megőrzése a 21. század globális versenyében.

1.7. Globális versenytársak gazdaságstratégiai válaszai és az EU kihívásai

Az Európai Unió versenyképességi problémáit jobban megérthetjük, ha összevetjük azokat az USA és Kína – valamint más feltörekvő gazdaságok – proaktív gazdasági és iparpolitikai stratégiáival. Ezek az országok az elmúlt években tudatos szerkezetváltásba kezdtek, állami támogatásokkal, ösztönző programokkal és stratégiai iparpolitikával reagálva a globális technológiai és geopolitikai verseny kihívásaira.

Kína már 2015-ben elindította „Made in China 2025” stratégiáját, amely célul tűzte ki a technológiai önállóságot és globális vezető szerepet olyan ágazatokban, mint az AI, robotika, 5G, elektromos járművek és megújuló energia [94][99][120]. A kínai állam jelentős beruházásokkal és támogatásokkal segítette e célokat, aminek köszönhetően Kína dominánssá vált például az akkumulátor- és napelemgyártásban. A Draghi-jelentés szerint Kína szubvenciókkal támogatott iparpolitikája már nemcsak piaci versenytárs, hanem geopolitikai kihívás is az EU számára – különösen a tiszta technológiák terén. A kínai stratégia kettős célja a hazai hozzáadott érték növelése és a külföldi technológiától

való függés csökkentése. Ez különösen érzékenyen érinti az EU-t, ahol a zöld technológiák számos elemét már olcsóbb kínai gyártók szorítják ki.

Az Egyesült Államok a hagyományos szabadpiaci modelljéből fordult egy új, államilag ösztönzött iparpolitika felé. A 2022-ben elfogadott *Inflation Reduction Act (IRA)* 391 milliárd dollár támogatást és adókedvezményt biztosít a tiszta energiára és amerikai gyártásra [121]. Emellett a *CHIPS and Science Act* 52 milliárd dolláros támogatást nyújt a félvezetőgyártás visszatelepítésére [122]. Ezek célja a technológiai szuverenitás visszaszerzése, a dekarbonizáció felgyorsítása és az ellátási láncok biztonságosabbá tétele [113][119]. Az EU-ban aggodalommal fogadták az IRA hatásait, mivel az amerikai támogatások elszívhatják a beruházásokat az európai zöld szektorból, versenyhátrányt okozva.

Más gazdasági nagyhatalmak is hasonló pályára léptek. Japán „Abenomics” programja strukturális reformokat és fiskális élénkítést kombinált, míg Dél-Korea és India célzott iparpolitikával támogatják a félvezetőipart, elektromobilitást vagy a hazai gyártás fellendítését. Kína „kettős keringés” stratégiája pedig a belső piac megerősítésére és a külső függőségek csökkentésére törekszik [124].

A globális versenytársak közös jellemzője az aktív állami szerepvállalás: a jövő iparágai – AI, tiszta energia, akkumulátorok, félvezetők – kiemelt támogatást kapnak. Ezzel párhuzamosan a nyersanyag- és technológiai dominancia kérdései (pl. ritkaföldfémek Kína kezében) geopolitikai tétként is megjelentek. Az EU Draghi-jelentése is figyelmeztet: ha Európa nem csökkenti stratégiai függőségeit és nem fejleszt önálló kapacitásokat, akkor „kiszolgáltatottá válik a kényszerítésnek” – különösen Kínával szemben, amelynek európai piaci térnyerése és alapanyag-ellenőrzése már most komoly nyomás.

Erre válaszul az EU is lépéseket tett: például elindította a *Green Deal Industrial Plan*-t, a *NextGenerationEU* helyreállítási csomagot, és napirenden van egy európai szuverenitási alap. Ezek célja, hogy támogassák az európai tiszta technológiai ipart, és megőrizték az uniós ipar versenyképességét az amerikai és kínai ösztönzők nyomása alatt.

Összegzésként: míg a globális versenytársak egyre inkább állami vezérlésű szerkezetátalakítással reagálnak a 21. század kihívásaira, az EU-nak saját, stratégiai fejlesztéspolitikán alapuló modellre van szüksége – egyensúlyozva a nyitott piacgazdaság és a szuverenitás megőrzése között. A cél nemcsak a versenyben maradás, hanem annak biztosítása, hogy Európa a zöld és digitális átmenet globális nyertesei között legyen.

1.8. Az EGD eddigi hatása Magyarországra – a magyar döntéshozatalra, gazdasági szerkezetre és döntési folyamatokra

Az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal, EGD) 2019 végi meghirdetése óta az EU gazdaság- és klímapolitikáját alapvetően meghatározza a cél, hogy Európa 2050-re klímasemleges legyen, 2030-ra pedig legalább 55%-kal csökkentse üvegházgáz-kibocsátásait az 1990-es szinthez képest [41]. Ez a nagyszabású program az EU „új növekedési stratégiája” – célja egy tisztább és egészségesebb Európa megteremtése, amely versenyképes és fenntartható. Magyarország számára – mint minden tagállam számára – az EGD keretrendszere lehetőségeket és kötelezettségeket egyaránt jelent [123]. E fejezet azt vizsgálja, milyen hatásai voltak eddig az EGD-nek Magyarországra, a magyar gazdaságpolitikára, és milyen konkrét intézkedések történtek (vagy nem történtek) a zöld átállás jegyében.

Mindenekelőtt fontos kiemelni, hogy Magyarország hivatalosan elkötelezte magát az uniós klímacélok mellett. Az Országgyűlés 2020-ban elfogadta a klímatörvényt, amely 2050-re a klímasemlegesség elérését tűzi ki célul, és előírta, hogy 2030-ig az 1990-es szinthez képest legalább 40%-kal csökkenjen az ország kibocsátása [124]. (Ez utóbbi cél azóta az EU-szinten 55%-ra emelkedett céltól elmarad, de a 2050-es nettó zéró vállalás az EU-s klímasemlegességi cél átvételét jelenti.)[124][174] A klímatörvény deklarálja továbbá, hogy 2030-ra a magyar villamosenergia-termelés 90%-a karbonmentes lesz – ezt elsősorban a paksi atomerőmű üzemidő-hosszabbításával és bővítésével, valamint a megújuló (főleg nap-)energia kapacitások növelésével kívánja

az ország elérni. Ezek a vállalások azt mutatják, hogy papíron Magyarország az EGD célkitűzéseinek megfelelő irányba állt.

Az EGD gyakorlati hatását vizsgálva azonban vegyes kép tárul elénk [41]. A magyar kormány retorikája és konkrét politikája között jelentős ellentmondások feszülnek. Orbán Viktor miniszterelnök az elmúlt években több ízben is kritikus hangot ütött meg az EU klímapolitikájával szemben. 2019-ben – több mint egy évnyi uniós egyeztetés után – Magyarország (Lengyelországgal együtt) kezdetben megvétózta az EU 2050-es klímasemlegességi célkitűzését, arra hivatkozva, hogy annak elérése túlságosan költséges lenne és aránytalan terhet róna a magyar iparra [124]. Orbán akkor azt hangoztatta, hogy a kormány kötelessége alacsonyan tartani az energiaárakat a magyar családok számára – ez a „rezsicsökkentés” politikájával összhangban lévő álláspont volt, ami rövid távú költség szempontokat helyezett előtérbe a hosszú távú klímacélokkal szemben [126]. Bár végül 2020-ra Magyarország is hozzájárult az EU klímasemlegességi céljához (és törvénybe iktatta azt, ahogy fent említettük), ez a kezdeti vonakodás jelzi, hogy a politikai akarat nem volt egyértelműen az EGD mellett [124].

Azóta is hullámozik a magyar kormány hozzáállása. 2021-2022-ben, amikor az Európai Bizottság előterjesztette a „Fit for 55” intézkedéscsomagot (az EGD részeként a 2030-as kibocsátáscsökkentési cél jogszabályi keretét), Orbán Viktor élesen bírálta azt [125]. A miniszterelnök azzal vádolta a pro-EGD politikusokat, hogy a Fit for 55 csomaggal „megölik az európai középosztályt”, mivel szerinte az intézkedések drágulást hoznak és a lakosságot terhelik [125][160]. E kijelentés rávilágít a kormány kommunikációjára: gyakran az EU-s zöld intézkedéseket teszik felelőssé az esetleges áremelkedésekért vagy gazdasági nehézségekért, és azt az üzenetet közvetítik, hogy a magyar emberek érdekeinek védelmében szállnak szembe Brüsszel „túlzó” klímatervével [63]. Orbán 2023-ban a Financial Times-ban vendégcikket is írt, amelyben az EU zöld átmenetét „*a valóságos világgazdasági folyamatokkal ellentétes, téves brüsszeli döntések fő példájának*” nevezte, mondván hogy „az EU saját ideológiailag motivált céljait erőlteti, ahelyett, hogy megfelelően konzultálna az iparral”, és így a Green Deal szerinte elhibázott megközelítés [48][65]. Ez a retorika azt a képet vetíti a hazai közönség felé,

hogy a klímavédelem egyfajta „luxus” vagy „ideológiai hóbot”, ami veszélyezteti a gazdasági fejlődést és a megélhetést [160].

Ugyanakkor Orbán Viktor retorikájában az utóbbi időben némi hangsúlyeltolódás történt. 2022-2023-ban, az energiaválság és az orosz-ukrán háború nyomán a kormányfő elkezdett pozitívabban nyilatkozni a megújuló energiákról. Többször hangsúlyozta, hogy Magyarországnak szüksége van a megújulóakra és a klímaakciókra a fosszilis importfüggőség csökkentése érdekében, bár továbbra is hozzátette, hogy mindezt „észszerűen” kell csinálni [64]. Elemzők szerint ez a retorikai fordulat nem feltétlenül jelent valódi meggyőződésbeli váltást, sokkal inkább a közvélemény változásának szol [73]. Ugyanis a magyar lakosság körében egyre erősebb az igény a klímavédelemre: felmérések szerint a magyarok túlnyomó többsége nagyon súlyos problémának tartja a klímaváltozást, és közel háromnegyedük úgy véli, a kormány nem tesz eleget ez ügyben. Tehát a kormány kénytelen valamelyest igazodni a választói elvárásokhoz, legalábbis kommunikációs szinten. Orbán egy nyilatkozatában ezt ismerte el: *„Magyarországon konszenzus van abban, hogy a klímaváltozás valós és veszélyes, és mivel globális jelenség, globális fellépést igényel”* – ez a kijelentés 2017-ben hangzott el, amikor az USA kilépett a párizsi megállapodásból, és Orbán jelezni akarta, hogy Magyarország kitart a klímaegyezmény mellett. A valóságban azonban a kormány klímapolitikája továbbra is ambivalens [67].

Konkrét gazdaságpolitikai intézkedések tekintetében Magyarország eddig vegyes eredményeket mutat az EGD-hez kapcsolódó reformokban. Pozitívum, hogy az elmúlt években robusztus növekedésnek indult a napenergia-kapacitás: a kormány METÁR nevű megújuló támogatási rendszere és az európai források segítségével 2016 óta sokszorosára nőtt a naperőművi kapacitás [128]. Olyannyira, hogy 2022-re a napelemek beépített kapacitása meghaladta az 5,6 GW-ot Magyarországon, ami eredetileg csak 2029-re kitűzött cél volt. Ezzel Magyarország pár év alatt az EU élmezőnyébe került a napenergia részarányát tekintve: míg korábban sereghajtó volt, most az egyik legdinamikusabban bővülő napenergia-termelő. A kormány a rezsicsökkentés fenntartása mellett is elindított néhány energiahatékonysági és épületkorszerűsítési programot (pl. napelemes pályázatok háztartásoknak, elektromos autó vásárlási

támogatás), bár ezek forrásait időnként szűkítette vagy felfüggesztette a költségvetési helyzet függvényében [94][99][126][130].

Ugyanakkor számos területen hiányoznak a határozott lépések vagy éppen visszalépés történt. Magyarország például 2011 óta gyakorlatilag befagyasztotta az új szélerőművek telepítését – egy 12 km-es korlátozó szabályozás megakadályozta, hogy az ország jelentős szélenergia potenciálját kihasználják. Ez a tiltás éppen mostanában van napirenden enyhítésre, de az elmúlt évtizedben a szélenergia terén elvesztegetett idő versenyhátrányt jelent. Hasonlóképp, a lakossági napenergia esetében 2022-ben váratlanul felfüggesztette a kormány a hálózati betáplálás lehetőségét az új háztartási napelemeknél, arra hivatkozva, hogy a hálózat túlterhelt – ez sokkhatást váltott ki a napelem-telepítők körében, és csak később ígérték a korlátozás feloldását. Mindez azt mutatja, hogy a hálózatfejlesztés és az energia-infrastruktúra korszerűsítése terén nem történt meg a szükséges előrelépés, ami nélkül a megújulók integrálása nehézkes.

Az EGD keretében az EU jelentős forrásokat allokált a tagállamok zöld átállására a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz (RRF) révén is [131]. Magyarország benyújtotta saját Helyreállítási és Ellenállóképességi Tervét, amely elvileg 37%-ban klímacélokat szolgáló kiadásokat tartalmazna (ez uniós feltétel volt). Ám a terv végrehajtása akadozik, részben az EU-val fennálló jogállamisági viták miatt befagyasztott források okán. Egy 2024-es elemzés kimutatta, hogy Magyarország egyelőre egyetlen zöld vállalását sem teljesítette a helyreállítási tervében, és ezzel Bulgária mellett a legjobban lemaradt az egész EU-ban. Emiatt az ország még nem fért hozzá a számára elkülönített uniós pénzek jelentős részéhez. Ez komoly veszteség, hiszen a zöld beruházások (pl. épületszigetelés, közlekedési elektrifikáció, vízgazdálkodás) támogatás nélkül maradtak, vagy hazai forrásból próbálják őket szűkösen finanszírozni. A késlekedés azzal a következménnyel jár, hogy Magyarország potenciálisan értékes időt veszít az átállásban, és a későbbi években egyszerre kell majd több fronton nagy lépéseket tennie.

Az EGD hatása a magyar gazdasági szerkezetre eddig közvetett módon érzékelhető. Az autóipar például – a magyar ipar gerince – globálisan az elektromos átállás felé indult, ami Magyarországon is strukturális változásokat hoz: egyre több akkumulátorgyár és

EV-alkatrész üzem létesül (pl. a kínai CATL és BYD gigagyárai Debrecenben és Fóton épülnek)[132][133]. Ezek a beruházások részben annak köszönhetők, hogy Európában, így Magyarországon is keresetté váltak az elektromos autók, amit az EU 2035-től tervezett belsőégésű motor tiltása és a szigorú CO₂-flottaelőírások motiválnak [110]. Tehát közvetve az EGD ide vezet: Magyarország igyekszik regionális akkumulátor-nagyhatalom lenni, ami gazdasági növekedést hozhat, de egyben új környezeti és társadalmi konfliktusokat is szül (vízfelhasználás, helyi környezeti terhelés kérdése). Az energiaágazatban a gáz dominanciája csökkenőben van – részben a magas világpiaci árak és az ellátásbizonytalanság miatt is – és nő a nukleáris és napenergia aránya [134]. E változások egybeesnek az EGD céljaival, bár a kormány ezeket elsősorban energiabiztonsági és rezsiszempontról kommunikálja.

A magyar döntéshozatal tehát meglehetősen reaktív módon viszonyul az EGD-hez: amikor *kikényszerített (EU-s)* döntésekről van szó (mint kibocsátás-csökkentési célok, ETS kiterjesztése, autóipari normák), sokszor ellenáll vagy halogat, de a nagy uniós konszenzus végül rá is vonatkozik [132]. Ugyanakkor vannak területek, ahol proaktívan alkalmazkodik az EGD nyomán kialakuló trendekhez (pl. akkumulátoripar támogatása). A kommunikációs térben a kormány gyakran *külső bűnbakként tünteti fel* az EU klímatervét, hogy a hazai nehézségeket (árak emelkedése, iparági gondok) részben arra hárítsa. Ez viszont azzal jár, hogy az EGD-ről szóló ismeretek a magyar társadalomban sokszor torzítva jelennek meg – nem mint szükséges és hosszú távon előnyös gazdasági-modernizációs program, hanem mint Brüsszel újabb „terhe”. Ez hosszú távon alááshatja a közösségi támogatást a zöld átállás lépései iránt [136].

Összességében az EGD eddigi hatása Magyarországon ellentmondásos: a stratégiai célokat formálisan átvettük (klímátörvény, nemzeti energia- és klímaterv), bizonyos ágazatokban látványos fejlődés indult (napenergia), de a végrehajtás akadozó, a politikai támogatás ingadozó, és a retorika gyakran negatív felhanggal illeti az EU zöld törekvéseit. A jövőben kulcsfontosságú lesz, hogy Magyarország valóban integrálja-e az EGD céljait saját fejlesztési politikáiba – például használja-e az EU forrásokat épületenergia-hatékonyságra, zöld közlekedésre, fenntartható iparra –, vagy továbbra is *kétféltékű politikát* folytat (Brüsszelben megszavaz, otthon mutogat). Az EGD sikeres

megvalósítása Magyarországon nem csak környezeti, hanem gazdasági modernizációs érdek is: a fenntarthatóbb gazdaság versenyképesebb is lesz hosszú távon. Ehhez azonban következetes kormányzati fellépésre lenne szükség, a jelenlegi vegyes üzenetek helyett.

1.9. Nagyvárosok gazdasági szerkezetének és dekarbonizációs teljesítményének európai összehasonlítása – különös tekintettel Budapestre

Európa nagyvárosai – köztük különösen a fővárosok – a nemzeti gazdaságok hajtómotorjai. A szolgáltató szektor dominanciája, az innovációs koncentráció, valamint a magas jövedelmek révén ezek a városok kiemelkednek gazdasági teljesítményükkel, ugyanakkor számos strukturális kihívással is szembesülnek – például centralizáció, társadalmi egyenlőtlenség, környezeti terhelés, vagy dekarbonizációs nyomás [46][137][138][139].

Budapest gazdasági profilja tipikus példája a közép-európai fővárosok erőteljes centrális szerepének [139]. A központi régióban keletkező GDP az országos össztermék közel 49%-át adja, miközben a népesség ~30%-a él itt. Ez arányaiban nagyobb, mint Bécs (26,3%), Prága (25,7%) vagy Pozsony (27,7%) súlya saját országukban. Budapest gazdaságának mintegy 80%-át a szolgáltatások adják: pénzügyi és üzleti központként, turisztikai célpontként és SSC-k központjaként meghatározó. Összehasonlításképpen Prága az IT és turizmus, Bécs pedig a közigazgatás és kreatív ipar mellett ipari hagyományaira is támaszkodik. Pozsony egyedülálló módon ipari és szolgáltató központ is (pl. Volkswagen-gyár) [51]. Budapest egy főre jutó GDP-je már 148%-a az uniós átlagnak, megelőzve számos nyugat-európai várost, bár Prága (170% felett) és Pozsony még fejlettebb mutatókat produkál [139].

A nagyvárosi koncentráció azonban nemcsak gazdasági előnyöket, hanem komoly társadalmi és környezeti feszültségeket is hordoz. A regionális különbségek elmélyülnek: Budapest nélkül Magyarország egy főre jutó GDP-je drámaian

alacsonyabb lenne (~77%-ról akár 60% alá csökkenne) [139]. Hasonlóan, Pozsony is elfedi Szlovákia keleti régióinak elmaradottságát. A városokon belül is jelentős jövedelmi és életminőségbeli különbségek tapasztalhatók, amelyek a munkaerő-áramlással, a lakhatási válsággal és a társadalmi polarizációval függnek össze.

Környezeti szempontból a nagyvárosok a szén-dioxid-kibocsátás és légszennyezés jelentős forrásai. Az EU teljes CO₂-kibocsátásának ~70%-a városokhoz kötődik [137]. Ennek ellenére számos európai nagyváros aktív szerepet vállal a dekarbonizációban. Az EU 1990 óta 31%-kal csökkentette kibocsátásait; Budapest 2030-ig 40%-os csökkentést vállalt, és 2050-re klímasemlegességi célt tűzött ki [138]. A fővárosi kibocsátások fő forrása az épületenergia-fogyasztás (~60%) és a közlekedés (~30%). Budapest egy főre jutó kibocsátása (~3,5 tonna/fő) kedvezőbb, mint az országos átlag (~6 tonna), ami az urbanizációs energiahatékonyságból fakad (kisebb lakások, több tömegközlekedés) [130][139][141].

Összehasonlításként [124]:

- **London:** ~30 Mt CO₂, ~3,4 t/fő (országos átlag ~5,3 t), cél: -68% 2030-ig.
- **Párizs:** ~2,5 t/fő, cél: klímasemlegesség 2050-ig.
- **Berlin:** ~4,7 t/fő (országos: ~8,5 t), cél: 2045.
- **Oslo és Koppenhága** már most vezetik az elektromos közlekedés és zöld távfűtés területét.

A dekarbonizációs célok eléréséhez a városok számára kulcsfontosságú a megújuló energiahasználat növelése, az épületenergetika korszerűsítése és a közlekedés elektrifikálása [127][138][142]. Az európai példák (pl. Koppenhága biomassza-alapú távfűtése, Oslo elektromos buszflottája) mutatják az irányt. Budapest előrelépett (pl. elektromos buszok, MOL Bubi), de még jelentős fejlesztésekre van szükség [139].

A városok közötti verseny nemcsak a tőkevonzásban, hanem a környezetvédelmi teljesítményben is megjelenik. A befektetésekért folytatott küzdelem néha verseny a legalsó szinten („race to the bottom”), ahol a környezetvédelmi előírásokat is

felpuhítják. Ezzel szemben az együttműködés (pl. C40 Cities, Polgármesterek Szövetsége) elősegítheti a fenntartható fejlődést [143][144].

Elmondható tehát, hogy Budapest és más európai nagyvárosok meghatározó szereplői a gazdasági növekedésnek és a klímaváltozás elleni küzdelemnek is [137][139]. Ugyanakkor e szerepük ambivalens: miközben gazdaságilag erősek, társadalmi és környezeti kihívásokkal is terheltek. Ahhoz, hogy fenntartható módon tölthessék be vezető szerepüket, elengedhetetlen az integrált várospolitikai, a szociális, gazdasági és környezeti szempontok összehangolása, valamint a regionális egyensúly újragondolása.

1.10. Gazdasági érdekellentétek a nagyvárosok, a nemzeti kormányok és az EU között (2010–2025)

A globalizáció és az európai integráció korában egy országon belül is egyre gyakrabban ütköznek gazdasági érdekek különböző kormányzati szintek között. Különösen éles lehet a feszültség a nagyvárosok és a nemzeti kormányok között, illetve az EU és egyes tagállamok között, ha eltérő fejlesztési prioritások, forráselosztások vagy szabályozási megközelítések kerülnek napirendre. Ez a fejezet e konfliktusok főbb okait és megjelenési formáit mutatja be, különös figyelemmel Budapest, Szeged és Debrecen példájára, valamint uniós kitekintéssel [161][166][172].

Budapest és a Kormány közötti feszültség különösen a 2019-es önkormányzati választások után éleződött ki, amikor több nagyváros, köztük a főváros is ellenzéki vezetést kapott. A kormány ekkor több, a nagyvárosokat sújtó intézkedést hozott: elvonta a helyi gépjárműadó-bevételeket, csökkentette az iparüzési adót, eltörölte a közterületi díjakat, és az építési engedélyezést állami szintre emelte [27]. A „különleges gazdasági övezetek” bevezetésével a városok eleshettek saját beruházásaik adóbevételeitől [131]. A kormány a lépéseket országos érdekekkel indokolta, míg a városvezetés szerint ezek politikai megtorlások voltak, amelyek csorbították az önkormányzati autonómiát.

A főváros és kormány közötti érdekellentétek konkrét ügyekben is megjelentek, például a Városliget fejlesztésénél vagy a Fudan Egyetem ügyében [121]. Budapest városvezetése gyakran a fenntarthatóságot és lakossági igényeket helyezi előtérbe, míg a kormány nemzeti szintű gazdasági hasznokat hangsúlyoz [166]. A fővárosi "szolidaritási hozzájárulás" – amely során a leggazdagabb önkormányzatoknak jelentős összegeket kell befizetniük – szintén vitát váltott ki: aránytalan tehernek érezték a város részéről, amely akadályozza saját fejlesztéseit.

Szeged, mint ellenzéki irányítású város, szintén szembesült a központi forráselvonásokkal [172]. A 2020-ban „különleges gazdasági övezetté” nyilvánított területeken – például egy logisztikai beruházás környékén – a város adóbevételei a megyei önkormányzathoz kerültek. Szeged vezetése ezt politikai diszkriminációnak minősítette. Ráadásul a város – Debrecennel szemben – kevésbé részesült állami nagyberuházásokból, ami tovább erősítette az egyenlőtlen bánásmód érzését [161][172].

Debrecen esete ellenpélda: a kormánypárti város stratégiai partnerként jelentős támogatásban részesült [161]. Itt épül a BMW és a kínai CATL gyára, amelyek az elektromos autóipar és akkumulátorgyártás fellegettevé tette a várost [110]. Ugyanakkor a CATL-beruházás jelentős lakossági tiltakozást váltott ki 2023-ban, elsősorban környezeti és életminőségbeli aggodalmak miatt (vízfogyasztás, szennyezés, vendégmunkások). A helyi közösség és a gazdasági stratégia így frontálisan ütköztek – még úgy is, hogy a város vezetése politikailag kormányközeli. Ez az eset jól mutatja, hogy a gazdasági érdekellentétek nem kizárólag politikai törésvonalak mentén jelennek meg.

Az EU és tagállamok közötti érdekütközések is élesedtek 2010 után. A 2021-es „Fit for 55” klímacsomag céljai – például a kibocsátáscsökkentés – több tagállamban ellenállásba ütköztek [167]. Magyarország és Lengyelország például túlzott terhet láttak benne, ami szerintük veszélyezteti az energiaárakat és a középosztályt. E konfliktusok mögött gyakran politikai szuverenitási viták is húzódnak: a magyar kormány rendszeresen elutasítja az uniós szintű szabályozásokat, amelyek a nemzeti döntéshozatal csorbításával járnának.

Különösen éles viták bontakoztak ki az EU-s pénzek felhasználásáról [48][117]. A jogállamisági kritériumok bevezetését követően az EU több esetben felfüggesztette a források kifizetését Magyarországnak, a korrupció és demokratikus normák sérülése miatt [134]. Erre válaszul a magyar kormány politikai zsarolásról beszélt, míg az EU a közpénzek védelmére hivatkozott. Ezzel párhuzamosan Budapest városvezetése azon dolgozott, hogy közvetlen uniós forrásokat szerezzen – például klímavédelmi célokra. Ez részben sikerült is: Budapest bekerült az EU „100 klímasemleges város” programjába, amely közvetlen támogatásokat is lehetővé tesz a főváros számára, megkerülve a kormányt [166].

A 2010 utáni időszakban világosan kirajzolódott egy többirányú érdekellentét:

- egyrészt a nagyvárosok (pl. Budapest) és a nemzeti kormányok között (autonómia vs. centralizáció) [143][166],
- másrészt az EU és egyes tagállamok között (klímacélok, jogállamiság, támogatás-felhasználás).

Ezek a feszültségek nem csupán politikai természetűek: valós gazdasági és környezeti kérdéseket is érintenek. A versenyképesség, fenntarthatóság és demokratikus működés hosszú távon csak akkor biztosítható, ha a szereplők képesek az együttműködésre – különben a belső konfliktusok alááshatják mind az országot, mind városainak fejlődési esélyeit.

1.10.1. A gazdasági érdekellentétek biztonságpolitikai kockázatai

Felmerül a kérdés, hogy a fenti gazdasági érdekellentétek – akár város és állam között, akár EU és tagállam között – milyen *biztonságpolitikai* kockázatokkal járnak [23][27]. Első pillantásra e viták inkább pénzügyi-politikai természetűek, ám tartós fennmaradásuk esetén a társadalmi stabilitást és az állam működőképességét is befolyásolhatják, s így közvetve biztonsági kockázattá válhatnak [106].

Belső feszültségek és destabilizáció: Ha egy nagyváros és a központi kormányzat huzamos ideig nyílt konfliktusban áll (például a források elosztása vagy a szabályozási jogkörök miatt), az alááshatja az adott terület kormányozhatóságát [23]. A lakosság

számára is érzékelhető szolgáltatási zavarok adódhatnak: pl. ha a főváros forráshiány miatt nem tudja fenntartani a közösségi közlekedést vagy a szociális ellátást, miközben a kormány továbbra is von el pénzeket, az a polgárok elégedetlenségét szüli. Ez *politikai instabilitáshoz* vezethet, tüntetéseket, sztrájkokat váltva ki, sőt szélsőséges esetben zavargások is előfordulhatnak. Egy belpolitikai válság – még ha békés mederben zajlik is, mint például a kormány és a nagyvárosok folyamatos perlekedése – elvonhatja a figyelmet és erőforrásokat a külső biztonsági fenyegetésekről, és megoszthatja a nemzeti egységet [27]. Külföldi szereplők számára az ilyen megosztottság *lehetőséget* kínál befolyásolásra: például egy ellenséges hatalom támogathat a háttérből bizonyos helyi csoportokat, vagy dezinformációval olajozhatja a tüzet a felek között (visszaulva az álhírek témájára). Ily módon a gazdasági viták kapcsán keletkező társadalmi repedések *nemzetbiztonsági rést* nyithatnak. Ezt a logikát Oroszország hibrid hadviselése is kihasználja: ahol látja, hogy Nyugaton mondjuk regionális autonómia-törekvések vagy város-vidék ellentétek vannak, ráerősíthet propagandával [131][143]. (Ismert például, hogy az orosz médiában szimpatizáló hangnemben tárgyalták Katalónia függetlenségi törekvését 2017-ben, ezzel is bosszantva a spanyol kormányt és az EU-t.[145])

A biztonsági döntéshozatal fragmentációja: Ha a nagyvárosok és az állam kormánya között bizalmatlanság uralkodik, az nehezítheti a *koordinált biztonságpolitikát*. Például egy terrorfenyegetés vagy rendkívüli állapot esetén kulcsfontosságú a helyi és országos hatóságok együttműködése [27]. Ha azonban a viszony elmérgesedett (teszem azt a főváros vezetése és a kormány alig kommunikál egymással más ügyekben), akkor vészhelyzetben is akadózhat az információcsere és az erőforrások megosztása. Szélsőséges esetben akár alkotmányos konfliktus is kialakulhat: ha egy nagyváros vezetése nem tartja legitimnek a kormány bizonyos utasításait, akkor polgári engedetlenség formájában ellenszegülhet. Egy ilyen forgatókönyv elképzelhető például migrációs válság idején: ha a kormány elrendeli migránsok ideiglenes elhelyezését egy városban, de a városvezetés (politikai nézeteltérés miatt) ezt akadályozza, abból biztonsági rés keletkezhet a menedzselésben. Hasonló történt 2015-ben Németországban pozitív előjellel: több nagyváros (pl. Köln, Berlin) az országos kvótán

felül is befogadott menekülteket – de gondolhatunk az ellenkező esetre is, amikor egy város nem akar együttműködni a központtal [143].

Regionális szeparatizmus és párhuzamos hatalmi struktúrák: A tartós gazdasági és politikai érdekellentétek melegágyai lehetnek a *szeparatista* törekvéseknek, amelyek már közvetlen biztonsági fenyegetést jelenthetnek egy állam területi integritására. Bár Magyarországon Budapest vagy bármely város elszakadása nincs napirenden, a világ más részein láthattunk példát nagyváros-központú régiók autonómiaköveteléseire [143] [166]. Barcelona szerepe Katalónia függetlenségi mozgalmában emblematikus: a gazdaságilag fejlett Barcelona és környéke húzóereje volt annak a 2017-es referendumszerű kísérletnek, amely Spanyolország egyik legsúlyosabb alkotmányos válságához vezetett [145]. A katalán parlament deklarálta a függetlenséget, mire a madridi kormány rendőri erővel és az autonómia felfüggesztésével reagált, helyreállítva az egységet, de évekre megmérgezve a politikai légkört [143]. A katalán válság megmutatta, hogy egy gazdaságilag erős régió (nagyvárossal a központban) képes komoly kihívást intézni az államhatalommal szemben, és az ilyen konfliktus könnyen erőszakos eseményekbe torkollhat – a barcelonai utcai összecsapások és a vezetők bebörtönzése mind Európa figyelmét felkeltette. Ha egy EU-tagállamban – amely elvben stabil demokrácia – ilyen megrázkódtatás lehetséges, az figyelmeztető jel lehet más országoknak is. Például Belgiumban régóta fennáll a feszültség Flandria (gazdag, flamand nyelvű és iparosodott, Antwerpen és Brüsszel térsége) és Vallónia (frankofón, hagyományosan iparválság sújtotta) között; bár itt nem egy város, hanem egy nyelvi régió a törésvonal, a főváros szerepe (Brüsszel, mint kétnyelvű külön régió) szintén érzékeny kérdés [123]. Az ilyen belső megosztottságot kihasználhatják külső szereplők is: a hidegháború alatt pl. a Szovjetunió támogatta a nyugat-európai szeparatista mozgalmakat (Baskföld, Észak-Írország) a NATO gyengítése végett – ma ezt a mintát Oroszország viszi tovább, ahol tud [106][131]. Tehát a biztonságpolitikai kockázat abban áll, hogy a gazdasági érdekellentétek legitimálhatnak olyan politikai ideológiákat (regionalizmus, decentralizáció, autonómia), amelyek adott esetben az állam széthullásával fenyegetnek [143]. Még ha a szeparatizmus nem is realizálódik, a központi kormányzat kénytelen lehet *rendészeti eszközöket* alkalmazni a renitens régió

fegyelmezésére, ami megint csak erőforrás-átcsoportosítással és a demokratikus berendezkedés sérülésével jár.

Nemzetközi kihívások az Unióban: Az EU-n belüli gazdasági érdekellentétek biztonsági hatása leginkább az Unió egységére és globális súlyára gyakorolt befolyásban érhető tetten. Ha egy tagállam tartósan szembemegy az EU közös politikáival (pl. klíma, energiapolitika), az gyengíti az EU külső fellépését, hiszen nehezebb közös álláspontot kialakítani mondjuk egy világkonferencián. Ilyen volt a 2020-as évek elején a *2030-as klímacélok* körüli vita: Magyarország és Lengyelország vonakodása majdnem megakasztotta a teljes EU-s klímapolitikai vállalat, ami – ha nem sikerül megoldani – az EU hitelességét ásná alá nemzetközi szintén, végső soron geopolitikai gyengüléshez vezetve. Hasonlóan, a jogállamisági viták miatt megbomló belső kohéziót Oroszország és Kína is igyekezett kihasználni: például Kína befektetésekkel (17+1 együttműködés) próbált éket verni Közép-Európa és Brüsszel közé [123][131]. A biztonságpolitikai szakirodalom ezt „*divide et impera*” stratégiának nevezi: a belső gazdasági érdekellentétek felnagyításával a nagyhatalmi ellenfelek gyengíthetik a Nyugat összetartását [33][106]. Mindez különösen fontos olyan ügyeknél, mint az *orosz–ukrán háború*: itt is megfigyelhető volt, hogy néhány tagállam (pl. Magyarország) sokáig vonakodott bizonyos szankcióktól az energiabiztonságra hivatkozva, ami nehézkessé tette az EU egységes fellépését Moszkvával szemben. Esetleges forgatókönyv, hogy ha egy tagállam gazdaságilag túlságosan függ egy nagyhatalomtól (pl. Kína vagy Oroszország), akkor vészhelyzetben nem cselekszik egyértelműen a közös biztonsági érdek mentén – ez pedig az egész szövetségi rendszer biztonságát csorbítja [131].

Kijelenthető, hogy a gazdasági jellegű érdekellentétek *multiplikálhatják* a biztonsági kockázatokat. Egyfelől belső gyengülést és megosztottságot hozhatnak (ami az állam ellenálló képességét csökkenti), másfelől külső aktorok számára kínálnak támadási felületet (mind katonai, mind nem-katonai – pl. információs – műveletekhez) [106]. A biztonságpolitika komplex megközelítése, a “teljes társadalom” védelme megköveteli, hogy e gazdasági feszültségek feloldására vagy enyhítésére törekedjenek a döntéshozók, mielőtt azok komolyabb válsággá eszkalálódnak.

1.10.2. Túlzottan nagyra nőő városok politikai függetlenségének

biztonságpolitikai vizsgálata

A modern világban a megavárosok szerepe mind gazdasági, mind politikai értelemben felértékelődik [6]. Olyan globális metropoliszokról beszélünk, amelyek népessége, gazdasági súlya és nemzetközi kapcsolatrendszere révén akár *kvázi-önálló* entitásként is működhetnének a nemzetállam keretein belül vagy azon túl [6][23][27]. Ide sorolhatjuk például Londont, New Yorkot, Tokiót, Párizst, de bizonyos értelemben akár Budapestet is a regionális viszonyrendszerében [166]. E fejezet azt vizsgálja, milyen biztonsági kihívásokat vet fel, ha egy nagyváros politikailag is egyre *függetlenebb* irányvonalat kezd képviselni – mintegy külön „hatalmi központként” lép fel saját országán belül.

Először is, fontos leszögezni, hogy egy város *politikai függetlensége* relatív fogalom. Demokratikus országokban az önkormányzatok autonómiája intézményesült, de a szuverenitás az államot illeti. A kérdés inkább az, mekkora *mozgásteret* enged a városnak a központi hatalom, és meddig terjed a város ambíciója érdekei önálló képviselőtére [179]. Amikor e mozgásteret nagyon kitágul – vagy mert a város kiköveteli, vagy mert az állam engedni kényszerül –, az már politikai függetlenség felé mutat. Ennek biztonságpolitikai implikációi több síkon jelennek meg.

Hatalmi dualizmus és belső konfliktus: Ha egy túlméretezett város saját politikai irányvonala markánsan eltér a nemzeti kormányzatétól, lényegében kialakulhat egy *hatalmi dualizmus*. A polgárok egy része a városi vezetésben bíz jobban, mint az országosban, és a város képes lehet saját „minikormányként” viselkedni. Például *külön külpolitikát* folytat: testvérvárosi kapcsolatok, globális városhálózatok (C40 klímavárosok, Eurocities stb.) révén önálló nemzetközi pozíciót épít [179]. Budapest esetében is láttuk ennek jeleit, amikor a főpolgármester közvetlenül tárgyalt európai uniós vezetőkkel a város ügyében [155][166]. Hasonlóképp, nagyvárosok polgármesterei világkonferenciákon, G20 mellékrendezvényeken jelennek meg, globális ügyekben (klímaváltozás, migráció) nyilatkoznak – tehát belépnek a hagyományos diplomácia területére. Ez a tendencia a *városdiplomácia* erősödését mutatja, ami önmagában pozitív is lehet (hiszen megosztja a terheket a nemzeti kormányokkal), de konfliktus esetén problémás. Ha ugyanis az adott város vezetése politikailag

ellenérdekelt a nemzeti kormányzattal, akkor a kétféle külpolitika, kétféle stratégiai irány összeütközhet. Ennek biztonságpolitikai hatása, hogy az ország nehezebben jelenik meg egységes aktorként a nemzetközi szintén, ami gyengítheti az érdekérvényesítést [180]. Ráadásul egy ellenséges ország kihasználhatja a párhuzamos csatornákat: pl. közvetlenül a nagyváros vezetőivel köt megállapodásokat, megosztva ezzel a nemzeti frontot (Kína több esetben alkalmazta ezt a taktikát Európában, városokkal vagy tartományokkal kötött különalkukat, megkerülve a központi kormányt). Biztonsági szempontból az ilyen külön utak kockázata, hogy az ország össztársadalmi erőforrásai nem koncentráltan szolgálják a közös védelmet, hanem szétforgácsolódnak.

„Állam az államban” jelenség: A túlzott városi önállósodás szélsőséges formája, amikor a metropolisz szinte *állam az államban* módjára működik [10][17]. Ilyenre történelmi példát a középkori városállamoknál láttunk (pl. a Hanza-városok vagy az észak-itáliai városköztársaságok) [19][21]. Modern értelemben egy metropolisz saját jogrenddel, saját rendfenntartó erővel, saját pénzügyi politikával bírhat. Hongkong esete kínál párhuzamot: bár nem önálló ország, 1997 után „egy ország, két rendszer” elv alapján részleges önkormányzatot kapott Kínán belül, saját törvényekkel, valutával, igazságszolgáltatással [21][146]. A 2019–2020-as fejlemények (tömegtüntetések Peking befolyása ellen, majd a kínai nemzetbiztonsági törvény ráerőltetése Hongkongra) azt mutatják, hogy egy központosító hatalom nem tűri sokáig, ha egy város túlzott szabadsággal él és politikai különutasságra tör [19][146]. Kína biztonsági fenyegetésnek értékelte Hongkong demokratikus mozgalmait, és erővel korlátozta a város autonómiáját – lényegében *belső rendfenntartó műveletként*, de nemzetközi visszhanggal [146]. E példából levonható tanulság, hogy amikor egy város politikai függetlensége ütközik az állam akaratával, szinte elkerülhetetlenül *biztonsági kérdésként* kezelik a konfliktust. Az állam szemszögéből ugyanis a túl önálló város fenyegetheti a nemzeti egységet (mint korábban tárgyaltuk), illetve precedenst teremthet más régióknak is. Ezért a kormányok általában igyekeznek megelőzni az „állam az államban” helyzetet – akár a szabadságjogok részleges feláldozása árán is. Biztonságpolitikai szempontból tehát a kihívás abban rejlik, hogyan lehet integrálni a

megavárosokat az ország védelmi-szuverenitási struktúrájába anélkül, hogy elfojtanák azok természetes önkormányzati fejlődését.

Erőforrás-koncentráció és sebezhetőség: Egy másik aspektus: a túlzottan megnövő nagyvárosok gyakran az ország erőforrásainak (gazdaság, lakosság, infrastruktúra) aránytalanul nagy részét koncentrálják. Ez egyrészt gazdasági-földrajzi értelemben logikus folyamat (agglomerációs előnyök), másrészt *biztonsági sebezhetőséget* okoz. Ugyanis ha egy ország „egy városra van téve”, akkor annak a városnak a megbénítása (természeti csapás, terrorcselekmény, kibertámadás vagy akár ellenséges katonai csapás által) az egész országot térdre kényszerítheti. Például ha Belgium GDP-jének és kormányzati struktúrájának jelentős része Brüsszelben összpontosul, egy ottani krízis (mondjuk terrortámadás – ami 2016-ban részben be is következett) disproportionális hatással van az országra. Ennek folyományaként a biztonságpolitika feladata azt is mérlegelni, hogy a *túlzott centralizáció* (akár gazdasági, akár politikai) egy metropoliszban önmagában kockázat [123]. A modern stratégiai tervezés ezért javasolja az *országos infrastruktúra decentralizálását*: pl. kormányzati hivatalok, adatközpontok, energiahálózatok ne csak egy nagyvárosban legyenek központosítva. Ha azonban a nagyváros politikailag független irányba tart, lehet, hogy nem működik együtt a decentralizációs erőfeszítésekkel, inkább tovább igyekszik magához vonni mindent (hisz ezzel is erősíti saját pozícióját a központi hatalommal szemben). Ez egyfajta *biztonsági dilemma*: a központi kormány a nemzet túlélőképességét akarja növelni az erőforrások szétszórásával, míg a nagyváros az önnön versenyképességét tartja szem előtt, ami koncentrációt kíván. Ha nincs konszenzus köztük, az stratégiai gyengeséghez vezethet.

Külső diplomáciai és biztonsági anomáliák: Amikor egy globális nagyváros nagyon önálló lesz, előfordulhat, hogy *külön megállapodásokat* köt nemzetközi szereplőkkel biztonsági téren is. Például nagyvárosok önálló *rendészeti együttműködések* alakíthatnak ki (terror elhárításban, szervezett bűnözés ellen) más nagyvárosokkal vagy akár nemzetközi szervezetekkel, megkerülve a nemzeti kormányt. Ha a bizalmatlanság nagy, egy város vezetése akár megpróbálhat *nemzetközi garanciákat* szerezni saját státuszára – analóg módon, ahogy pl. fél-autonóm régiók nemzetközi támogatást

keresnek. Persze ez ritka és extrém eset; de gondoljunk Katalóniára, amely EU-s közvetítést kért a konfliktusában (amit az EU elutasított a spanyol belügyekbe nem avatkozás elve miatt). Hasonló helyzet adódhat, ha mondjuk egy nagyváros (metropolisz) valamilyen okból *menedékvárossá* nyilvánítja magát bizonyos csoportoknak, ellentétben az országos politikával – pl. ún. “*sanctuary city*” mozgalom az USA-ban, ahol nagyvárosok nem működnek együtt a szövetségi hatóságokkal az illegális bevándorlók kitoloncolásában [124]. Ilyen lépések az adott város morális-politikai értékrendjét tükrözik, de a nemzeti egységet bontják: a szövetségi kormány akár pénzügyi szankciókkal vagy jogi úton is fellépett ellenük. Ez is megmutatja, hogy a metropoliszok önállósodása nem tisztán belügyi kérdés, hanem a *nemzetállami szuverenitás kereteit* feszegeti, ami végső soron biztonsági kockázat, hiszen a szuverenitás védelme klasszikusan a nemzetbiztonság tárgykörébe tartozik.

A túlzott méretűvé és önállóságvá váló nagyvárosok politikai különútjai kihívást jelentenek a hagyományos biztonsági felfogás számára. A belső kohézió megbomlása, a hatalmi dualizmus, a sebezhetőségi kérdések mind arra utalnak, hogy szükség van a nagyvárosok és államuk közötti *új társadalmi szerződésre*. Ebben tisztázni kell a szerepeket: a város kapjon teret a kreativitásra és sajátosságai érvényesítésére, de maradjon integráns része az ország biztonsági rendszerének. A sikeres példák – pl. Berlin mint Németország fővárosa, amely önálló tartomány is, mégis harmonikusan illeszkedik a szövetségi rendszerbe – azt mutatják, hogy megfelelő alkotmányos keretek között a nagyváros függetlensége és a nemzet egysége összeegyeztethető [143]. E fejezet tanulságai szerint a biztonságpolitika tervezőinek figyelembe kell venniük a metropoliszok növekvő hatalmát és igényeit, különben váratlan válságok adódhatnak e törésvonal mentén.

1.10.3. A nagyvárosok gazdasági függetlenségének biztonsági kockázatai

Szorosan összefügg a politikai függetlenséggel a gazdasági függetlenség kérdése. Sok nagyváros igyekszik saját gazdasági stratégiát kialakítani, vonzó befektetési környezetet teremteni és minél kevésbé függni az állami költségvetéstől. Ez érthető törekvés – a városok versenyeznek egymással a tehetségekért és a tőkéért globális szinten.

Ugyanakkor, ha egy város gazdaságilag túlságosan „elszakad” országától, az *biztonsági kockázatokat* is felvet.

Egyenlőtlen fejlődés és belső feszültség: Ha egy nagyváros sikeresen megteremti a saját gazdasági önállóságát (magas helyi adóbevételek, nemzetközi befektetések, globális vállalatok központjai stb.), míg az ország többi része elmaradottabb marad, az országon belül jelentős gazdasági szakadék keletkezik. Ez táplálhatja a *társadalmi irigységet és elégedetlenséget*. A vidék vagy a kisebb városok lakói úgy érezhetik, hogy a metropolisz „elszívja” az erőforrásokat, gazdagodik, miközben ők stagnálnak. Ez politikai radikalizációhoz vezethet – nem véletlen, hogy sok országban a populista, anti-elit mozgalmak bázisa a nagyvárosokon kívüli térségekben van, míg a nagyváros egy kozmopolita elit bástyájának tűnik fel. Ha e feszültség éleződik, az belső konfliktust szül, ami végső soron biztonsági fenyegetéssé is fajulhat (például erőszakos tiltakozások formájában, vagy a közbizalom összeomlásában). A biztonságpolitikai aspektus itt a *belső stabilitás* megingása a túlzott gazdasági egyenlőtlenségek miatt. Ezt megelőzendő egyes államok kiegyenlítő politikákat alkalmaznak (lásd Németországban a *Länderfinanzausgleich* mechanizmust, ahol a gazdag tartomány – benne Berlin, Hamburg – támogatja a szegényebbeket). Ha azonban a nagyváros gazdasági függetlenségében érdekelt vezetése ellenáll az újraelosztásnak, akkor az ország integrációja lazul [143].

Külföldi befolyás és tőke: A gazdaságilag önjáró nagyvárosok gyakran közvetlenül kapcsolódnak a globális tőkeáramlásokhoz. Nagyvállalatok székhelyeiként, pénzügyi központokként vagy logisztikai csomópontokként működve nemzetközi befektetőknek tartoznak elszámolással legalább annyira, mint a saját kormányuknak. Ennek előnye, hogy diverzifikálódnak a finanszírozási források, de *kockázata*, hogy külföldi érdekcsoportok túl nagy befolyást nyernek a város kulcs-infrastrukturái felett. Például ha egy nagyváros energiaellátását vagy közműveit nagyrészt egy külföldi (esetleg nem szövetséges) ország vállalatai üzemeltetik vagy birtokolják, az *nemzetbiztonsági rés*. Londonban felmerült a vita a kínai befektetések kapcsán (pl. a londoni vízhálózat és elektromos hálózat egy része külföldi kézben van, vagy a 5G hálózat kiépítésében a Huawei szerepe) [133]. Hasonló dilemmák lehetnek Budapest vagy Varsó esetében a

kínai és orosz tőke beáramlásával [166]. Ha egy város nagyon is saját hasznát nézve enged be ilyen befektetőket – mert munkahelyeket lát benne és adóbevételt –, elképzelhető, hogy kevésbé mérlegeli a nemzetbiztonsági kockázatokat, mint ahogy azt a védelmi intézmények tennék. Így *pénzügyi függőség* alakulhat ki egy idegen hatalomtól. Biztonságpolitikai szempontból ez odavezethet, hogy válsághelyzetben a város „fogoly” lehet: pl. egy esetleges szankciós konfliktus során a város lobbijereje a nemzeti kormánynál a külföldi partner (befektető) érdekei mellett szólhat, megbontva az egységes nemzeti frontot. Erre volt példa, amikor Pireusz kikötője (Görögország) kínai többségi tulajdonba került, és pár évvel később Görögország egyes EU-s nyilatkozatokat blokkolt Kína emberi jogi ügyeiben – vélhetően a kínai befektetés védelmében [175]. Hasonló mechanizmus játszódhat le, ha például egy nagy magyar város gazdasági függetlensége egy nagy kínai beruházáson múlik: a város vezetése és lakossága is érdekeltté válhat abban, hogy országos szinten se konfrontálódjanak Kínával. Ez nyilvánvalóan hat a kül- és biztonságpolitikára.

Ellátásbiztonság és válságkezelés: Gazdasági függetlenség gyakran azt is jelentheti, hogy a város *saját ellátási láncokat* épít ki. Egy nagy kikötőváros (pl. Rotterdam) például közvetlen kereskedelmi kapcsolatokat ápol a világgal, és esetleg kevésbé függ az ország többi részétől importban. Ám válság esetén – háború, pandémia – a városnak szüksége lehet az ország hátszágára (élelmiszer, munkaerő-utánpótlás, katonai védelem tekintetében). Ha békeidőben a gazdasági függetlenség jegyében a város elhanyagolja a *nemzeti integrációt* (pl. nem fektet az országos infrastruktúrába, csak a sajátjába), akkor válsághelyzetben sebezhetőbb lesz, mert a belső tartalékokra kevésbé támaszkodhat. A COVID-19 első hullámában láttunk erre példát: egyes nagyvárosok (New York, Milano) ellátási láncai hirtelen akadoztak, és az élelmiszer- valamint egészségügyi ellátásban a nemzeti kormány beavatkozására szorultak [176]. Tehát a gazdasági függetlenség biztonsági ára, hogy *csökkenthet az önellátás valós képessége* kritikus helyzetekben, mert békében a globális piacon könnyebb mindent beszerezni – ám háborúban/pandémiában a globalizáció törékeny. Ezt a paradoxont a biztonságpolitika ellensúlyozhatja tudatos *resilience*-építéssel: például stratégiai tartalékok, redundáns rendszerek fenntartásával. De ha a nagyváros és a nemzeti kormány viszonya rossz, lehet, hogy nincs koordináció ilyen téren. A város azt hiheti,

mindent megold piaci alapon, a kormány pedig azt, hogy a város elboldogul egyedül – aztán krízisben derül ki a rés.

A nagyvárosok gazdasági függetlenségének biztonságpolitikai kockázatai abban foglalhatók össze, hogy az országon belüli kohézió megbomlása, a külső függőségek kialakulása és a válság-ellenálló képesség gyengülésefenyeget, amennyiben a város elkülönülő gazdasági pályára áll. A versenyképesség és a biztonság között itt finom egyensúly húzódik: a város önállósága növelheti a gazdasági dinamizmust (kevesebb bürokrácia, testreszabott fejlesztések), de ha túlmegy egy ponton, akkor az integrált nemzetgazdaság előnyei elvesznek és sérülékenyebb struktúra alakul ki. A biztonságpolitika számára ezért fontos a multilevel kormányzás: a nagyvárosokat be kell vonni a nemzeti biztonsági tervezésbe, ugyanakkor a városoknak is vállalniuk kell felelősséget a nemzeti szintű célok (pl. kritikus infrastruktúrák védelme, stratégiai ágazatok szabályozása) iránt. A 21. században – különösen Európában – alighanem nőni fog a nagyvárosok súlya, így e kockázatok kezelése kulcskérdés lesz a stabilitás megőrzésében.

1.11. A FakeNews és hatása az EGD-re

Az elmúlt másfél évtizedben a globális információs környezet drámai átalakuláson ment keresztül, amelynek nyomán a közbeszédet mind jobban befolyásolják az úgynevezett „álhírek” (fake news) és a kapcsolódó félrevezető információk [15]. Egyre többen vélik úgy, hogy a világ belépett a *poszt-igazság* korszakába, amelyben az objektív tényeknél nagyobb szerepet kapnak az érzelmek és a személyes hiedelmek a közvélemény formálásában [58][59]. Az Oxford Szótár 2016-ban a *post-truth* kifejezést az év szavának választotta – részben a Brexit-népszavazás és az amerikai elnökválasztás kommunikációs tapasztalatai nyomán [74]. Mindez ráirányította a figyelmet arra, hogy az álhírek, a dezinformáció és a félretájékoztatás (misinformation) jelensége nem csupán médiaetikai vagy technológiai probléma, hanem súlyos gazdasági, társadalmi és biztonságpolitikai kihívás is [29][33]. A dolgozatban átfogó elemzést nyújtok az álhírek

és félretájékoztatás definíciójáról és típusairól, a belőlük fakadó gazdasági-társadalmi károkról és nemzetbiztonsági kockázatokról, valamint a nagyvárosok és államok (illetve az Európai Unió és tagállamai) között kialakuló gazdasági érdekellentétekről és azok biztonságpolitikai vonatkozásairól. Külön figyelmet fordítok a versenyképességi és környezetvédelmi szempontokra. Az elemzés időhorizontja 2010–2025, földrajzi fókusza pedig Európa és a globális szintér, magyarországi példákkal (Budapest, Szeged, Debrecen) illusztrálva az egyes jelenségeket.

1.11.1. Az álhírek fogalma és típusai

Az *álhír* (angol kifejezéssel *fake news*) hagyományosan olyan szándékosan megtévesztő céllal készített, hamis vagy félrevezető információkat tartalmazó hír, amelyet a valódi hírek látszatát keltve terjesztenek [15][59]. Történelmileg az álhírek gyakran a hatalmi szereplők propaganda-eszköztárának részét képezték egy bizonyos (gyakran hamis) narratíva támogatása érdekében. A digitális korszakban, különösen a közösségi média 2010 utáni térnyerésével, gyökeresen megváltozott az álhírek előállításának és terjesztésének közege [58]. Ma már gyakorlatilag bárki képes tömegekhez eljuttatni valótlan állításokat az interneten és a közösségi platformokon; akár automatizált programok (*botok*) is nagy mennyiségben publikálhatnak félrevezető tartalmakat. Az álhírek terjesztésének motivációi sokfélék lehetnek – politikai befolyásszerzés, gazdasági haszonszerzés (pl. kattintásvadász reklámbevételek), vagy akár pusztán figyelemfelkeltés [45]. Fontos megjegyezni, hogy maga a „fake news” kifejezés a 2010-es évek második felében a politikai retorika eszközévé is vált: egyes vezetők (pl. Donald Trump) a számukra kellemetlen valódi híreket is „fake news”-nak bélyegezték, tovább bonyolítva a fogalom jelentését és közbeszédbeli megítélését [15][61]. Ennek ellenére a szakirodalmi konszenzus szerint az álhír fogalmát célszerű fenntartani az eredeti jelentésében: tudatosan hamis vagy félrevezető hírt értünk alatta, szemben a pusztán téves információkkal. E különbségtétel nyomán *dezinformációnak* nevezzük a szándékosan hamis információ terjesztését (mely az álhírek kategóriájába esik), míg *félretájékoztatásnak* (misinformation) azt, amikor valaki nem tudatosan terjeszt téves információt. Létezik továbbá az úgynevezett *malinformáció* is, amikor valós információkat használnak fel szándékosan károkozó vagy félrevezető módon – például

érzékeny tények kontextusból kiragadott nyilvánosságra hozatala egy személy lejáratására [29][33][44]. Ezek a kategóriák segítenek pontosítani, hogy az adott „álhír” jellegű jelenség milyen természetű.

Az álhírek konkrét műfajait tekintve a kutatók több típust azonosítottak. Tandoc és munkatársai (2018) egy gyakran hivatkozott tanulmányukban hat fő kategóriát különítettek el az álhírek között [66]. Ezek: (1) hírszatíra, amikor humor vagy túlzás révén torzítnak (ilyen pl. a *The Onion* vagy a *Hírsárda* cikkei – amelyek eredeti célja a szórakoztatás, nem a megtévesztés, ám a közösségi médiában egyesek tévesen valódinak hihetik); (2) hírparódia, mely hasonló a satírához, de gyakran ismert hírműfajokat utánoz játékosan; (3) teljes kitaláció (fabrication), azaz olyan álhír, amelyet elejétől a végéig a semmiből találtak ki és terjesztenek, valóságalap nélkül; (4) manipuláció, ideértve a szándékosan torzított vagy kontextusából kiragadott képi vagy videós tartalmakat, amelyek félrevezető benyomást keltenek; (5) reklám vagy PR információnak álcázva, amikor például fizetett hirdetést vagy propagandacélú közleményt tüntetnek fel független hírként; végül (6) politikai propaganda, amely akár igaz, akár hamis elemeket is tartalmazhat, de lényegét tekintve egy politikai célú üzenet manipulatív terjesztése (például összeesküvés-elméletek terjesztése politikai haszonszerzés érdekében) [62]. Természetesen e kategóriák között lehet átfedés, és a gyakorlatban egy adott dezinformációs kampány több eszközt is kombinálhat [29][93]. Ugyanakkor a tipizálás rámutat: az „álhír” kifejezés nem csak teljesen kitalált hírt jelenthet, hanem magában foglal minden olyan médiatartalmat, amely megtévesztő módon keveri a valóságot és valótlanságot a közönség manipulálása érdekében.

1.11.2. Gazdasági és társadalmi károk az álhírek nyomán

Az álhírek és általában a dezinformáció terjedése nem pusztán elvi probléma, hanem kézzelfogható gazdasági és társadalmi károkat is okoz [29]. Társadalmi szempontból az egyik legsúlyosabb hatás a közvélemény manipulálása és a bizalom erodálódása. Az álhírek célja gyakran éppen az, hogy megváltoztassák az emberek nézeteit vagy viselkedését, sokszor a terjesztő politikai, gazdasági érdekeinek megfelelően. Ha a közönség bedől a hamis információknak, gyakorlatilag átengedi a saját véleményformálásának irányítását a dezinformátoroknak – ez veszélyezteti a polgárok

önálló, tényeken alapuló döntéshozatalát [45]. Az információs zavarkeltés felszítja a társadalmi megosztottságot is: a jól megcélzott álhírek ráerősíthetnek meglévő előítéletekre, erős érzelmi reakciókat kiváltva (pl. dühöt, félelmet), így polarizálják a közvéleményt és aláássák a társadalmi kohéziót. Erre a 2010–2025 közötti időszak számos példát szolgáltatott. A 2016-os amerikai elnök [147]i kampányban soha nem látott mértékben terjedtek politikai álhírek a közösségi médiában, és utólagos elemzések szerint a legszélesebb körben megosztott hamis történetek nagyobb elérést generáltak, mint a legolvasottabb valódi hírek [62][93]. E fals információk hozzájárulhattak a választók polarizációjához és a politikai diskurzus eldurvulásához, ami hosszú távon rontja a demokrácia minőségét és a kormányzás iránti közbizalmat [147]. Európában hasonló módon *álhír-áradat* kísérte például a Brexit kampányt, amelyben bizonyíthatóan valótlan állítások (mint például az EU-tagság heti 350 millió fontba kerül az Egyesült Királyságnak, és ezt az összeget az NHS kapja meg kilépés esetén) befolyásolták a közvéleményt [74][93]. Az ilyen tévhitekre épülő döntések később társadalmi kiábránduláshoz vezethetnek, amikor a valóság nem igazolja a hamis ígéreteket.

A dezinformáció hatása a közösségek mentális és fizikai jólétére is káros [29]. Példaként említhető a COVID-19 „infodémia” jelensége [89][95]: a 2020-ban kitört világjárványt elképesztő mennyiségű tévinformáció kísérte, az összeesküvés-elméletektől (pl. hogy a vírust szándékosan hozták létre), az áltudományos „csodagyógymódok” népszerűsítésén át (pl. bizonyos gyógyszerek indokolatlan szedése) az oltásellenes dezinformációkig [29][92][176]. A WHO már a pandémia korai szakaszában figyelmeztetett, hogy „nem csak a vírussal, hanem az infodémiával is harcolnunk kell” [91]. Az eredmény tapasztalható volt: sokan a hamis hírek hatására tagadták a vírus veszélyeit, nem tartották be a járványügyi óvintézkedéseket, vagy elutasították a védőoltást [176]. Ennek következtében bizonyos országokban alacsonyabb oltottsági arányok alakultak ki, ami több megelőzhető halálesetet és elhúzódóbb gazdasági-leállási periódusokat eredményezett. Az álhírek tehát konkrétan emberéletekbe és egészségbe kerülhetnek: rontják a járványkezelés hatékonyságát, fokozzák a lakosság félelmeit és szorongását, szélsőséges esetben pedig közvetlen fizikai veszélyhelyzeteket idézhetnek elő (például amikor egyesek a neten terjedő

tévhírek nyomán mérgező szereket ittak meg „gyógymód” gyanánt) [176]. Mentálhigiénés szempontból is káros a folyamatos dezinformációs nyomás: a biztonságérzet gyengülése, a valóságban való eligazodás nehézsége frusztrációt és tehetetlenség-érzetet vált ki, ami hosszú távon a demokratikus intézményekbe vetett hit apályát eredményezi [29].

A gazdasági károk legalább ennyire jelentősek [101]. Az álhírek közvetlenül és közvetve is rombolják a versenyképességet és jelentős anyagi veszteségeket okoznak [79]. Egy 2019-ben publikált, nagy visszhangot kiváltó elemzés számszerűsítette a dezinformáció globális gazdasági költségeit. Eszerint évente mintegy 39 milliárd USD-kár éri a részvénypiacokat a tőzsdei *fake news* hatására (például amikor hamis hírek miatt esnek pánikszerűen az árfolyamok), továbbá a befektetők félrevezetéséből fakadó rossz döntések további 17 milliárd dollár veszteséget jelentenek [15][79][102]. Ugyanebben a kimutatásban szerepel, hogy a nagyvállalatok évente mintegy 9,5 milliárd dollárt költenek reputációjuk védelmére és helyreállítására az őket érő dezinformációs támadások miatt [90]. Különösen az egészségügyi szektor és a környezetvédelem területén jelentkeznek jelentős költségek: évente hozzávetőleg 9 milliárd dollár ráfordítást igényel világszerte az oltásellenes és klímatagapódó álhírek elleni küzdelem, illetve az általuk okozott károk kezelése [29][92]. Összességében a tanulmány 78,2 milliárd USD éves globális gazdasági kárt tulajdonít az álhírek terjedésének [101][104]. Mindez magában foglalja a pénzügyi piacokon okozott kilengéseket, a fogyasztói és üzleti bizalom megingását, a válságok (pl. világjárvány) elhúzódását a rossz információk miatt, továbbá a termelékenység csökkenését (amikor például alkalmazottak tömegei dőlnek be átveréseknek vagy töltenek időt fals hírek megosztásával) [79].

Nem szabad megfeledkezni az innovációra és versenyképességre gyakorolt hosszabb távú hatásokról sem. A tudományos eredményekbe és a szakértői véleményekbe vetett hit aláásása – ami gyakori célpontja az álhíreknek, elég a klímaváltozás tagadására vagy az oltásellenes mozgalmakra gondolni – végső soron rontja egy társadalom képességét a tényeken alapuló döntéshozatalra és az újításokra [49][92]. Ha a közvélemény egy része hamis információk hatására elutasít például egy új technológiát vagy gyógymódot, az

lelassíthatja az adott innováció elterjedését, ezáltal versenyhátrányt okozva. A 2010-es években számos európai országban megfigyelték, hogy a közösségi médiában terjedő rémhírek hatására csökkent a génmódosított organizmusokkal (GMO) vagy egyes ipari beruházásokkal szembeni társadalmi elfogadottság, függetlenül azok tudományosan kimutatott előnyeitől vagy ártalmatlanságától [90][107]. Ugyanígy, a klímaváltozással kapcsolatos dezinformáció kampányok késleltethetik a környezetkímélő technológiák és szabályozások bevezetését, mivel a döntéshozók a megosztott közvélemény nyomása alatt lavíroznak [29][68]. Ennek nyomán az adott ország lemaradhat a zöld gazdasági átmenetben, ami a 2020-as években egyre inkább a nemzetközi versenyképesség feltétele. Látható tehát, hogy az álhírek társadalmi hatásai (a bizalom, tudás és összetartás rombolása) végső soron a gazdaságban is tükröződnek [49][108]. A félretájékoztatás *externalitásai* – például a szükségtelen egészségügyi kiadások, a pánik okozta piaci kilengések vagy a környezeti károkra adott elégtelen reakció – mind-mind komoly terhet rónak a gazdaságokra [67]. Mindez indokolja, hogy az álhírek ellen való fellépést ne csupán médiaszakmai kérdésnek tekintsük, hanem gazdaságpolitikai és társadalompolitikai prioritásként kezeljük.

1.11.3. Az álhírek hatása a nemzetbiztonságra

A dezinformáció jelensége nemzetbiztonsági dimenzióban is értelmezendő, hiszen a szándékosan terjesztett félrevezető információk alkalmasak lehetnek egy ország politikai stabilitásának, sőt szuverenitásának a veszélyeztetésére [29]. Az utóbbi években egyre gyakrabban esik szó az információs hadviselésről és a hibrid fenyegetésekről, amelyekben az álhírek fegyverként jelennek meg [113][114]. A hagyományos háborúk küszöbét el nem érő, *hibrid tevékenységek* révén immár a civil szféra és a digitális információs tér is bevonódott az államok és nem-állami szereplők közötti küzdelmekbe [100]. Ennek egyik kulcseleme a dezinformáció: a szándékosan terjesztett hamis hírek és propagandatartalmak mára a geopolitikai konfliktusok eszköztárának részévé váltak [29].

A demokratikus országok különösen sebezhetőek az álhírekkel szemben, mivel nyílt médiakörnyezetükben a káros narratívák is könnyebben terjedhetnek. Ahogy Kiss Máté Attila biztonságpolitikai szakértő rámutat: a dezinformáció terjedése komoly kihívást

jelent a demokráciák számára, és szélsőséges esetben közvetlen veszélyt is az emberek életére és biztonságára [29][115]. A modern technológia és az olcsón, anonim módon terjeszthető online tartalmak következtében akár *államilag támogatott* dezinformációs kampányok is példátlan mértékben képesek befolyásolni más országok belpolitikáját és a közvéleményt, sőt eszkalálhatják a nemzetek közötti konfliktusokat [29]. Az utóbbi évtized számos konkrét példát szolgáltatott erre. Oroszország rendszeresen alkalmaz információs hadviselési módszereket: a 2010-es évek közepén a balti államokban és Kelet-Európában intenzív orosz nyelvű propagandahálózat terjesztett NATO- és EU-ellenes álhíreket, társadalmi feszültséget szítva [113]. A *2016-os amerikai elnökválasztásba* az amerikai hírszerző szolgálatok szerint orosz szereplők beavatkoztak célzott dezinformációs akciókkal (többek között hamis Facebook-profilokon keresztül), melynek célja a bizalom megingatása és bizonyos jelöltek támogatása volt [29]. Kínával kapcsolatban is dokumentáltak olyan eseteket, amikor koordinált félretájékoztatási kampányok igyekeztek befolyásolni külföldi közvéleményeket (például a Hongkonggal kapcsolatos nemzetközi narratívát vagy a COVID-19 eredetéről szóló vitát illetően) [120].

A dezinformáció nemcsak közvetlenül a választások vagy népszavazások kimenetelét képes befolyásolni, hanem hosszabb távon aláássa a nemzet biztonságát garantáló intézményekbe vetett közbizalmat is [29]. Ha a lakosság jelentős része nem hisz a kormányzat hivatalos tájékoztatásának vagy a független sajtónak, akkor vészhelyzetben (például egy világjárvány, természeti katasztrófa vagy terrortámadás esetén) nehezebben mozgósítható az egységes társadalmi reagálás. Az információs tér mérgezése ráadásul tág teret ad a külső beavatkozásnak: ellenséges szándékú aktorok tudatosan gerjeszthetnek zavargásokat vagy erőszakot álhírek terjesztésével. Ezt láthattuk például Mianmarban (Burma), ahol 2017–2018 során a Facebookon rendszerszinten terjedő gyűlöletkeltő álhírek hozzájárultak a rohingya kisebbség elleni erőszak kirobbanásához – egyes elemzők ezt digitális térben előkészített népiirtásnak minősítették. Európában is volt precedens arra, hogy egy dezinformációs manipuláció nemzetbiztonsági válságot okozott: az úgynevezett „*Lisa-ügy*” során 2016-ban Oroszország egy németországi oroszjékú lány állítólagos elrablásáról szóló hamis hírt kapott fel (az orosz médiumok valótlannul azt terjesztették, hogy migránsok erőszakoskodtak vele Berlinben) [124]. A

hírt a hivatalos cáfolat után is orosz kormányzati tisztviselők napirenden tartották, jelentős zavart keltve a német közvéleményben, és diplomáciai feszültséget okozva Berlin és Moszkva között. Ez az eset is mutatja, hogy az álhírek terjesztése egyfajta „*aktív intézkedés*” lehet idegen hatalmak kezében, amellyel a célország belső rendjét igyekeznek megbontani.

A nemzetbiztonsági kockázatok között említendő továbbá, hogy az álhírek elősegíthetik a szélsőséges csoportok toborzását és radikalizálódását. Az online térben burjánzó összeesküvés-elméletek (mint például a QAnon mozgalom az USA-ban vagy a különféle oltásellenes, antiszemita, idegengyűlölő konteók) virtuális közösségekbe szervezik a híveiket, akik közül egyesek hajlandóak lehetnek erőszakos akciókra is a hamis ideológiák nevében [92][127]. A 2021. január 6-i Capitolium elleni támadás rávilágított, hogy a dezinformáció által feltüzelt tömegek (akik elhitték, hogy az amerikai elnökválasztást elcsalták) konkrét fenyegetést jelentenek a demokratikus átmenetre és az alkotmányos rendre [126]. Hasonló mechanizmus játszódhat le más országokban is: a félretájékoztatás talaján szerveződő milíciák, terrorista sejtek vagy lázadó mozgalmak biztonsági válsághelyzetet idézhetnek elő. Mindez arra utal, hogy az álhírek elleni küzdelem immár a nemzetbiztonsági stratégia részét kell képezze. Számos országban ezt felismerték: külön kormányzati egységek figyelik és elemzik a dezinformációs műveleteket (például a NATO StratCom vagy az EU East StratCom Task Force), és egyes helyeken törvényi eszközökkel is próbálják szankcionálni az állami szintű álhírterjesztést [129]. Ugyanakkor a túlzottan szigorú szabályozás a szólásszabadság korlátozásának veszélyét is felveti, így ebben a kérdésben kényes egyensúlyt kell találni a nyílt társadalom értékei és a biztonsági szükségletek között [130]. Összességében megállapítható, hogy a 2010–2025 közötti időszakban az álhírek nemzetbiztonsági relevanciája látványosan megnőtt, és a jelenség integrálódott a modern konfliktusok, valamint a nagyhatalmi versengés eszköztárába.

2. ANYAG ÉS MÓDSZERTAN

2.1. Kutatás célja és általános megközelítés

A disszertáció célja a dezinformáció terjedésének, a közvélemény formálódásának, a környezeti fenntarthatóság megítélésének, valamint ezek biztonságpolitikai vetületeinek vizsgálata két különálló, de tematikailag összefüggő kérdőíves felmérés segítségével [29][124][129]. A kutatás azt kívánta feltárni, hogy a mai magyar társadalomban milyen szinten vannak jelen a valótlan információk (Fake News), hogyan befolyásolják ezek az egyének tudását, attitűdjeit és döntéshozatali mechanizmusait, továbbá hogy milyen módon járulhatnak hozzá társadalmi feszültségekhez, demokratikus folyamatok torzításához és általános biztonságpolitikai kockázatok kialakulásához [15].

A környezeti fenntarthatóság témája szintén nem csak ökológiai, hanem társadalombiztonsági kérdés is, hiszen az éghajlatváltozás kezelésének elmaradása instabilitást, migrációs nyomást és gazdasági válságokat idézhet elő, amelyek a nemzetközi és hazai biztonságpolitika kulcsterületeivé váltak [101][124][138].

A két tématerület – a dezinformáció és a környezeti fenntarthatóság – ezért szorosan összefonódik, mivel a hiteles információkhoz való hozzáférés hiánya nemcsak az egyéni környezettudatosságot veszélyezteti, hanem a kollektív cselekvés és a társadalmi kohézió alapjait is aláássa, hosszú távon pedig biztonsági kockázatot jelenthet [29][105][124].

A kutatás során elsődleges célom volt, hogy kvantitatív módszerekkel, nagymintás adatgyűjtés révén olyan mintázatokat és összefüggéseket azonosítsak, amelyek bemutatják [102]:

- az egyének fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretszintjét és attitűdjeit;
- a Fake News-jelenséggel kapcsolatos tájékozottságukat, védekezési stratégiáikat [15];
- a háttérváltozók (pl. életkor, nem, iskolai végzettség, médiahasználati szokások) hatását ezen ismeretekre és attitűdökre [111];

- a dezinformációs fenyegetettség és az információs bizonytalanság által gerjesztett biztonságpolitikai aggályok lakossági percepcióját [29][165];
- a közvélemény alakulásának dinamikáját a fenntarthatóság és az információs biztonság tématerületein.

A vizsgálat leíró (deskriptív) és összefüggés-feltáró (korelatív) jellegű volt, amely empirikus megközelítésen alapult, azaz saját gyűjtésű, primer adatok elemzésén keresztül kívánta feltárni a valós mintázatokat [91][92][107]. A kérdőíves módszer lehetővé tette nagyobb számú alany gyors és strukturált elérését, míg a statisztikai elemzések biztosították a háttérváltozók és fő tématerületek közötti kapcsolatok tudományos alapú értékelését, figyelembe véve a biztonságpolitikai következmények összetett természetét is [111].

2.2. Kérdőívek jellemzői

2.2.1. Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív

Az első kérdőív az Európai Zöld Megállapodással (European Green Deal) kapcsolatos lakossági attitűdöket és tudásszinteket mérte fel. A kérdőív célja az volt, hogy feltárja a fenntarthatósággal kapcsolatos ismereteket, a klímaváltozás megítélését, az egyéni cselekvési hajlandóságot és az Európai Unió környezetvédelmi politikájának támogatottságát [140].

Felépítése:

- Demográfiai kérdések (életkor, nem, iskolai végzettség, lakóhely típusa)
- Fenntarthatósággal kapcsolatos attitűdök
- Az Európai Zöld Megállapodás ismertsége és megítélése
- Egyéni felelősségérzet, cselekvési hajlandóság

Minta nagysága: 151 fő

Adatgyűjtés módja: Online kérdőív (önkitöltős), elérhetőségi alapon (non-probabilistic sampling) [103].

2.2.2. Fake News jelenség kérdőív

A második kérdőív a dezinformáció és a Fake News-jelenség lakossági érzékelését és kezelését vizsgálta [15][29]. Célja annak feltárása volt, hogy a válaszadók mennyire vannak tudatában a hamis hírek terjedésének, milyen forrásokból tájékozódnak, és milyen stratégiákat alkalmaznak az információk hitelességének ellenőrzésére.

Felépítése:

- Demográfiai adatok
- Információfogyasztási szokások (hírfogyasztási források, gyakoriság)
- Fake News ismertsége és megítélése
- Védekezési stratégiák, kritikai gondolkodás

Minta nagysága: 214 fő

Adatgyűjtés módja: Online kérdőív (önkitöltős), elérhetőségi alapon, hólabda-módszerrel terjesztve [103][114].

2.3. Mintavételi eljárás

Mindkét kutatásban nem véletlenszerű mintavételt alkalmaztam [112]. A kitöltők egy része célzottan került megkeresésre (pl. egyetemi hallgatók, fiatal felnőttek), míg más részüket hólabda-módszerrel értem el, azaz a korai válaszadókat kértem, hogy továbbítsák a kérdőívet saját ismeretségi körükben [114].

A nem véletlenszerű mintavétel korlátait figyelembe vettem az eredmények általánosíthatóságának értékelésekor [112].

2.4. Adatfeldolgozás és elemzési módszerek

Az adatokat a Microsoft Excel és IBM SPSS Statistics szoftverek segítségével dolgoztam fel [144]. Az adattisztítást követően a következő elemzési eljárásokat alkalmaztam:

- **Leíró statisztikák:** százalékos megoszlások, átlagok, szórások, mediánok.
- **Keresztábla-elemzés:** összefüggések vizsgálata demográfiai változók és a kulcstémák között [148].
- **Khi-négyzet próba:** szignifikáns eltérések vizsgálata kategóriás változók esetén [149].
- **Független mintás t-próba:** két csoport átlagainak összehasonlítása, pl. nemek szerinti különbségek [150].
- **ANOVA:** több csoport közötti átlagkülönbségek elemzése [151].
- **Korrelációs számítás:** összefüggések feltárása pl. tájékozódási szokások és Fake News érzékenység között [15][152].

Az adatelemzés során figyelembe vettem a minta nem reprezentatív jellegét, és az eredményeket ennek megfelelően értelmeztem.

2.5. Etikai megfontolások

Az adatgyűjtés önkéntes alapú volt, anonim módon zajlott. A kitöltők előzetesen tájékoztatást kaptak arról, hogy adataikat kizárólag kutatási célra használom fel, és semmilyen személyazonosításra alkalmas információt nem gyűjtöttem [153].

3. EREDMÉNYEK

3.1. Minta jellemzői

Az empirikus vizsgálat két külön kérdőíves felmérés alapján készült, amelyek célja az Európai Zöld Megállapodás ismertségének, a fenntarthatósághoz való viszonyulásnak, illetve a dezinformációs (Fake News) jelenségek észlelésének és kezelésének feltárása volt. Az alábbiakban bemutatom mindkét kérdőív mintaösszetételét [15][29][114].

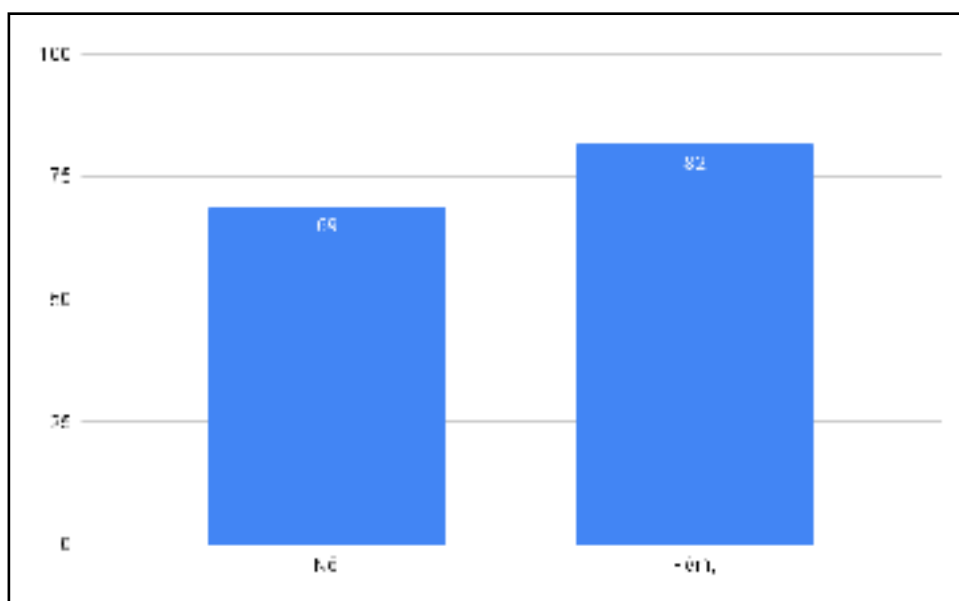
3.1.1. Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív mintájának bemutatása (n = 151)

A kutatás első empirikus adatfelvétele az Európai Zöld Megállapodással kapcsolatos lakossági ismeretek, attitűdök és cselekvési hajlandóság vizsgálatára irányult. A kérdőíves felmérést összesen **151 fő** válaszolta meg. A minta demográfiai jellemzőinek részletes elemzése elengedhetetlen az eredmények megfelelő kontextusba helyezéséhez és az esetleges háttérváltozók szerepének értelmezéséhez.

3.1.1.1. Nemek megoszlása

A válaszadók között enyhe férfitöbbség mutatkozott: a kitöltők **54,3%-a férfi** (82 fő), míg **45,7%-a nő** (69 fő) volt.

1. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív kitöltőinek nemek szerinti megoszlása.
(Forrás: Saját kutatás)

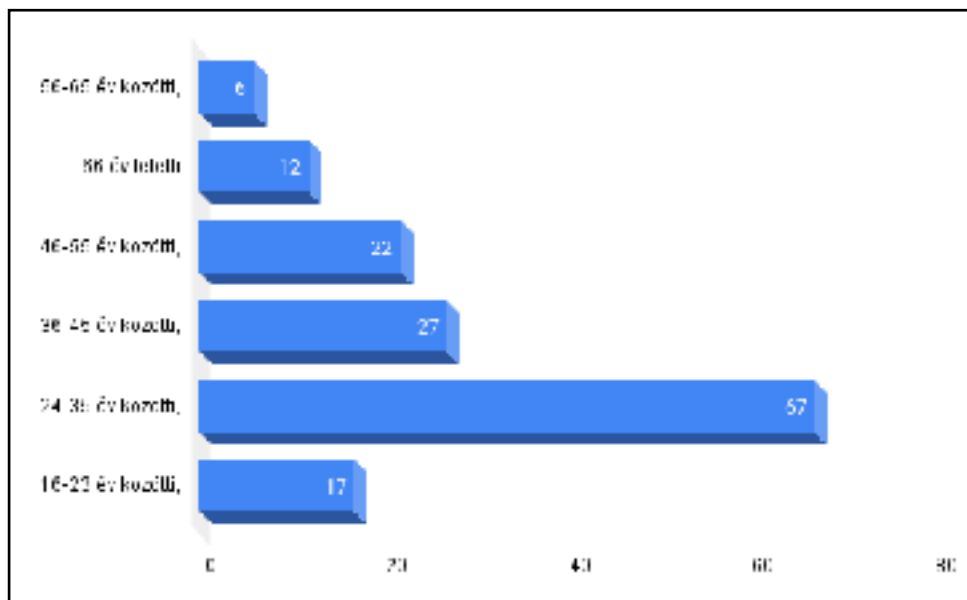
Ez az arány a kutatás szempontjából lényeges, hiszen korábbi tanulmányok alapján a nemek közötti eltérés fontos tényező lehet a fenntarthatósággal kapcsolatos attitűdök alakulásában. A nők általában érzékenyebbek a környezetvédelmi kérdések iránt, és nagyobb hajlandóságot mutatnak környezetbarát viselkedésre, míg a férfiak körében gyakrabban érvényesülnek gazdasági vagy technológiai szempontok [112][114][124].

3.1.1.2. Életkor szerinti megoszlás

A mintában a válaszadók életkori összetétele a következőképpen alakult:

- **11,3%-uk** (17 fő) a 18–23 éves korosztályba tartozott,
- **44,4%-uk** (67 fő) 24–35 év közötti volt,
- **17,9%-uk** (27 fő) a 36–45 évesek közé sorolható,
- **14,6%-uk** (22 fő) a 46–55 év közötti csoportba tartozott,
- míg **11,9%-uk** (18 fő) az 56 év feletti korcsoportba esett.

2. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív kitöltőinek életkor szerinti megoszlása.
(Forrás: Saját kutatás)

Az adatok azt mutatják, hogy a minta dominánsan fiatal felnőttekből áll, akik életkori sajátosságaik révén potenciálisan aktívabbak az új környezettudatos szemléletformák

elsajátításában és alkalmazásában. Ezen kívül a fiatalabb korcsoportok nagyobb digitális aktivitása miatt valószínűbb, hogy közvetlenebbül találkoznak fenntarthatósággal kapcsolatos kampányokkal és információs forrásokkal is [57][114]. Az életkori megoszlás tehát jelentős szerepet játszik a kutatás szempontjából, különösen az információforrásokhoz való hozzáférés és a fenntarthatósági attitűdök értékelésében [114].

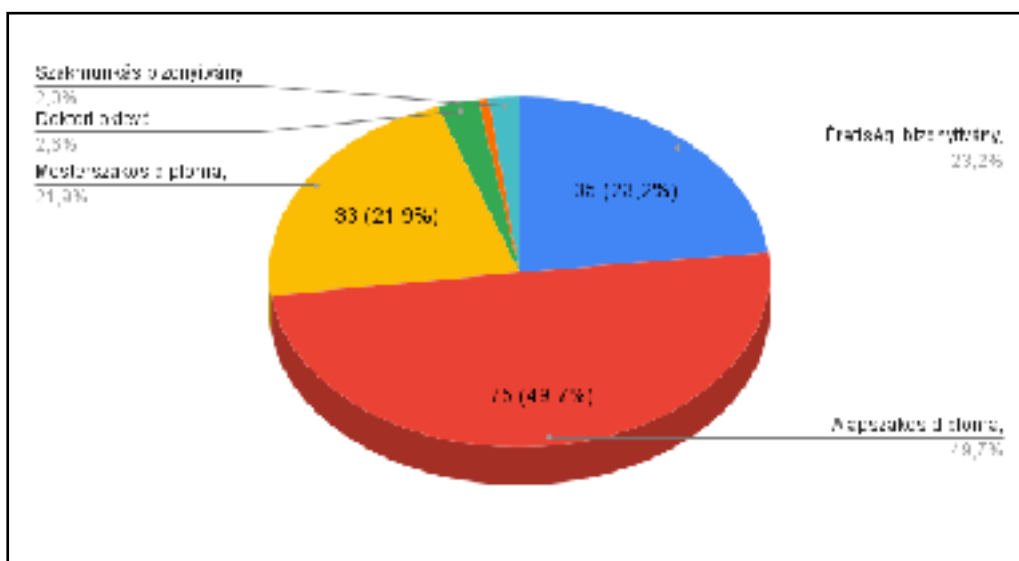
3.1.1.3. Iskolai végzettség szerinti megoszlás

A válaszadók iskolai végzettségét vizsgálva megállapítható, hogy:

- **23,2%-uk** (35 fő) középfokú végzettséggel (érettségi) rendelkezik,
- míg **74,2%-uk** (112 fő) felsőfokú végzettséget szerzett (főiskola vagy egyetem).

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők magas aránya kiemelten fontos tényező a kutatás szempontjából, hiszen a környezeti tudatosság és a fenntarthatósági attitűdök szoros összefüggést mutatnak az iskolázottság szintjével [114]. A szakirodalom szerint a magasabb iskolai végzettségű egyének nagyobb valószínűséggel tájékozottabbak a fenntarthatósági kérdésekben, és erősebb hajlandóságot mutatnak a környezetbarát cselekvésekre [114].

3. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív kitöltőinek iskolai végzettség szerinti megoszlása. (Forrás: Saját kutatás)

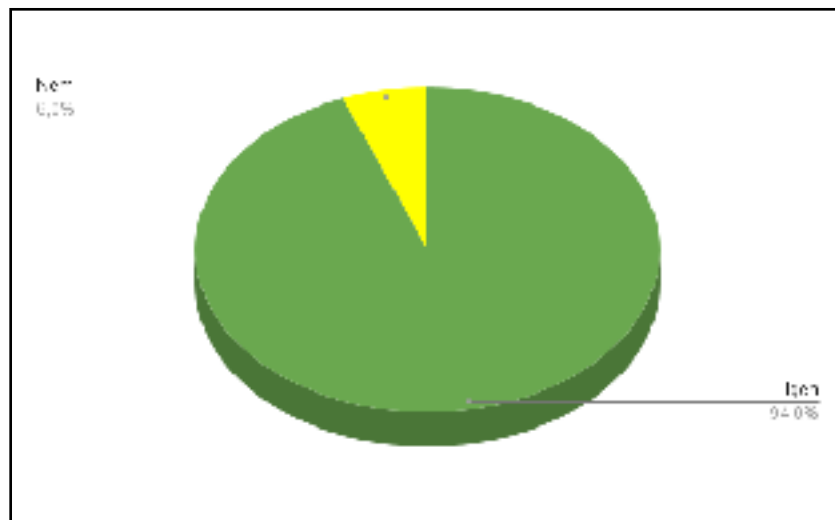
3.1.1.4. Közösségi Média használat

A válaszadók körében a közösségi média fiók birtoklása is vizsgálatra került [69]. Az eredmények szerint:

- **94,0%-uk** rendelkezett legalább egy közösségi média fiókkal,
- míg **6,0%-uk** nem használt közösségi média platformot.

Ez a rendkívül magas arány tükrözi a közösségi média társadalmi beágyazottságát, különösen a fiatal és középkorú felnőttek körében [69]. A közösségi média platformok szerepe kulcsfontosságú a fenntarthatósági attitűdök formálásában is, mivel az információterjedés, kampányok és közösségi aktivizmus ma már szinte teljes mértékben ezekre az eszközökre épül [55][69][114].

4. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív kitöltőinek megoszlása saját közösségi médiás profil alapján. (Forrás: Saját kutatás)

3.1.2. A Fake News kérdőív mintájának bemutatása (n = 214)

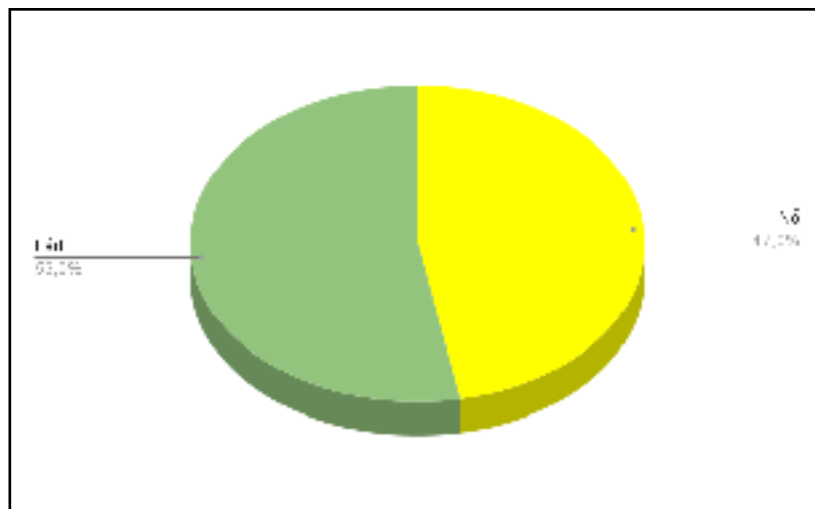
A kutatás második empirikus adatfelvétele a dezinformáció, a közösségi média szerepe és a lakossági védekezési stratégiák vizsgálatára irányult a Fake News-jelenséggel kapcsolatban [15][69]. A kérdőívet összesen **214 fő** töltötte ki. A minta demográfiai összetétele jelentős hatással van az adatok értelmezhetőségére és a dezinformációval szembeni érzékenység vizsgálatára, ezért részletes bemutatása indokolt [29].

3.1.2.1. Nemek megoszlása

A válaszadók neme szerint:

- **Nők:** 101 fő (47,0%)
- **Férfiak:** 114 fő (53,0%)

5. ábra: A FakeNews kérdőív kitöltőinek megoszlása a nemek alapján. (Forrás: Saját kutatás)

A nemek közötti megoszlás alapján enyhe férfi dominancia figyelhető meg. A szakirodalom alapján azonban nemcsak a nemek arányát, hanem a nemek közötti eltérő médiahasználati szokásokat és információfeldolgozási mintázatokat is figyelembe kell venni. Korábbi kutatások szerint a férfiak hajlamosabbak szélesebb forrásból, gyorsabban információt fogyasztani, míg a nők körében jellemzőbb az információk forrásainak szigorúbb ellenőrzése [91].

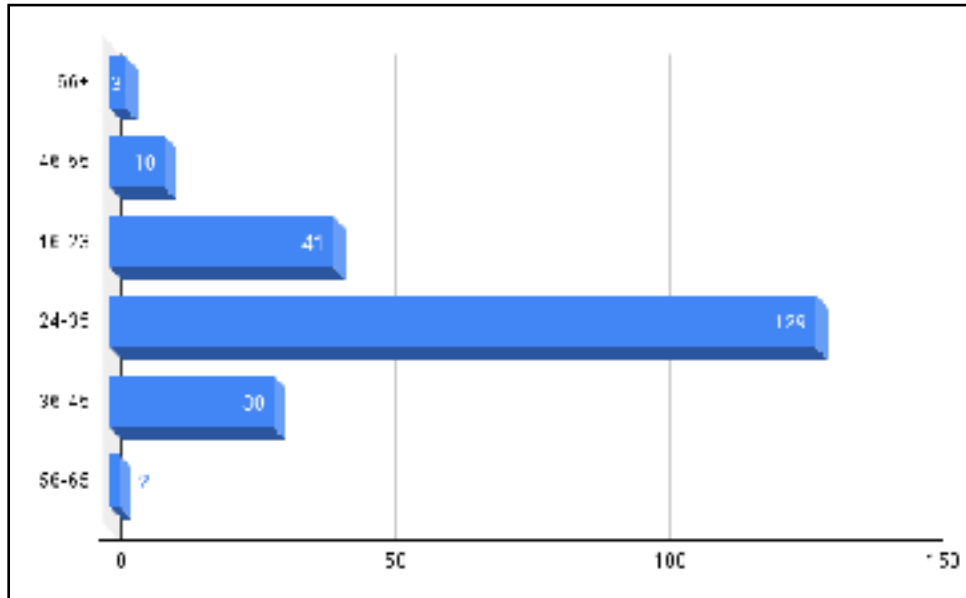
3.1.2.2. Életkor szerinti megoszlás

A válaszadók életkori összetétele a következőképpen alakult:

- **16–23 évesek:** 41 fő (19,1%)
- **24–35 évesek:** 129 fő (60,0%)
- **36–45 évesek:** 30 fő (14,0%)

- **46 év feletti:** 15 fő (7,0%)

6. ábra: A FakeNews kérdőív kitöltőinek megoszlása az életkor alapján. (Forrás: Saját kutatás)

Az adatok alapján a válaszadók túlnyomó többsége (közel 80%) a 16–35 éves korosztályból került ki, amely az aktív digitális tartalomfogyasztók körét alkotja. A közösségi média platformok intenzív használata ebben az életkori csoportban a legmagasabb, így a dezinformációval való találkozás valószínűsége is kiemelkedő [29] [70].

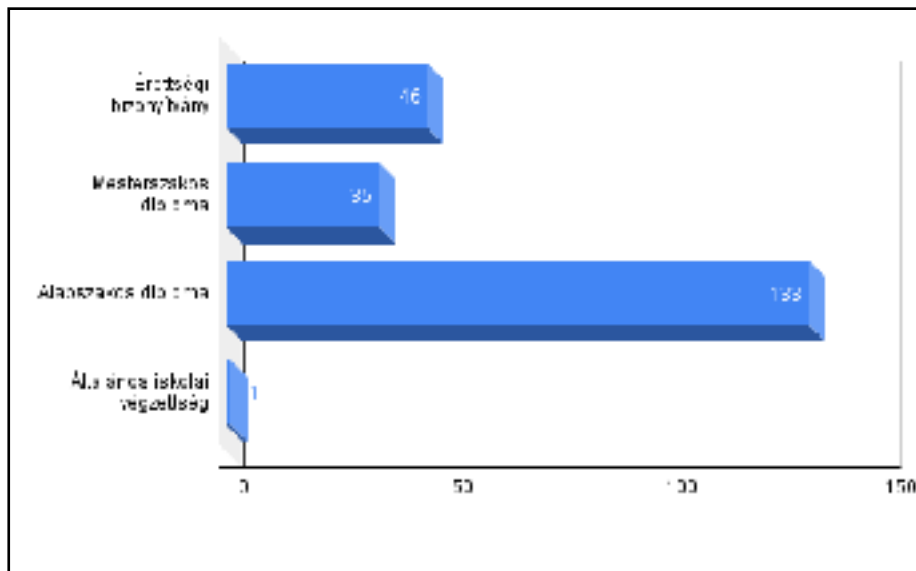
Ez az életkori struktúra fontos szempont lesz a dezinformációs érzékenység és a védekezési stratégiák elemzésénél.

3.1.2.3. Iskolai végzettség szerinti megoszlás

Az iskolai végzettség megoszlása:

- **Általános iskolai végzettségű:** 1 fő (0,5%)
- **Középfokú végzettségűek (érettségi):** 46 fő (21,0%)
- **Felsőfokú végzettségűek (főiskola vagy egyetem):** 168 fő (78,5%)

7. ábra: A FakeNews kérdőív kitöltőinek megoszlása az iskolai végzettség alapján. (Forrás: Saját kutatás)

A mintában tehát szinte kizárólag közép- és felsőfokú végzettségű válaszadók vettek részt, a felsőfokú végzettségük igen magas arányával. Ez a megoszlás jelentős, mivel a magasabb iskolai végzettség szoros összefüggésben áll a médiatudatossággal, a kritikai gondolkodás fejlettségével, valamint a dezinformáció felismerésének és kezelésének képességével [97][98].

3.1.2.4. Közösségi média használat

A közösségi média fiókkal való rendelkezés a következőképpen alakult:

- **Közösségi média fiókkal rendelkezők:** 212 fő (98,6%)
- **Nem rendelkezők:** 3 fő (1,4%)

**8. ábra: A FakeNews kérdőív kitöltőinek megoszlása saját közösségi média profil alapján.
(Forrás: Saját kutatás)**

Ez az extrém magas arány a közösségi média platformok mindennapi használatára utal, különösen a fiatal felnőttek körében [69]. A közösségi médián való aktív részvétel fokozza a dezinformációs tartalmakkal való találkozás valószínűségét, de egyúttal a kritikai védekezési stratégiák kialakulására is lehetőséget ad [29][55].

3.1.3. Demográfiai adatok összefoglalása: nemek aránya, életkor-eloszlás, iskolai végzettség stb.

Mindkét kérdőíves kutatásom mintaszerkezete hasonló demográfiai jellegzetességeket mutatott: túlnyomórészt fiatal és középkorú, felsőfokú végzettséggel rendelkező, digitálisan aktív válaszadókból álltak, akik jellemzően városi környezetből kerültek ki, és rendkívül magas arányban (több mint 90%) rendelkeztek legalább egy közösségi média fiókkal [69]. Ez a közös vonás mind a fenntarthatósági kérdéseket, mind pedig a dezinformációval kapcsolatos jelenségeket vizsgáló kérdőív esetében azt jelzi, hogy a digitális tér központi szerepet játszik a társadalmi attitűdök és tudások alakulásában [29][114][123].

Az Európai Zöld Megállapodással kapcsolatos felmérés esetében a minta különösen alkalmas volt a fenntarthatósági attitűdök, ismeretek és cselekvési hajlandóságok vizsgálatára, mivel a válaszadók egy olyan társadalmi csoportot reprezentáltak, amely

nemcsak fogékony a környezeti diskurzusokra, hanem aktívan részt is vesz azok formálásában – például online kampányokon, közösségi kezdeményezéseken keresztül. A közösségi média platformjai e tekintetben információforrásként, közösségformáló térként és cselekvésre ösztönző közeggé is válhatnak, amint azt a szakirodalom is megerősíti [114][123].

Ezzel szemben a Fake News témájú kutatás mintája – bár szintén hasonló társadalmi háttérrel rendelkezett – elsődlegesen a dezinformációs hatások és a médiatudatosság vizsgálatára nyújtott megfelelő alapot [15][29][97]. Az adatok azt mutatták, hogy a 24–35 éves korosztály dominanciája és a felsőfokú végzettség magas aránya egy olyan társadalmi csoportot jelent, amely egyszerre kitett a digitális térben terjedő félrevezető információknak, ugyanakkor magasabb szintű forráskritikával és tájékozódási képességekkel is rendelkezik [98][123]. Ez a kettősség különösen fontossá teszi ennek a csoportnak a vizsgálatát: egyrészt veszélyeztetett a digitális dezinformáció terjedésével szemben, másrészt képes lehet tudatos védekezési stratégiák kialakítására.

A két kutatás összevetéséből kitűnik, hogy a digitálisan aktív, képzetesebb társadalmi rétegek a kulcsfontosságú szereplők mind a környezeti fenntarthatósági átmenet, mind a dezinformáció elleni társadalmi immunitás szempontjából [29][114]. Míg a Green Deal kérdőív esetében ez a réteg potenciális szövetségese lehet a fenntarthatósági célok társadalmi elfogadtatásában és megvalósításában, addig a Fake News kutatás arra mutat rá, hogy ugyanez a csoport a digitális információs kitettség és kritikai feldolgozás metszéspontjában helyezkedik el [15].

Ugyanakkor mindkét kutatás esetében hangsúlyoznom kell, hogy a minták nem reprezentatívak: az alacsonyabb iskolázottságú, idősebb, illetve vidéki lakossági csoportok jelentősen alulreprezentáltak maradtak. Ez korlátozza az eredmények általános érvényű értelmezését, különösen akkor, ha célunk a társadalom szélesebb rétegeiben zajló attitűdformálási folyamatok feltárása.

Összességében megállapítható, hogy a két kérdőíves kutatás kiegészítő nézőpontokat kínál a digitális környezetben zajló társadalmi folyamatok értelmezéséhez: a Green Deal kérdőív a fenntarthatósági diskurzusok formálódását, míg a Fake News kutatás a

tájékozódási kockázatok és kritikai feldolgozás képességét állítja a középpontba [15] [114]. Mindkét esetben közös nevező a közösségi média jelentősége, amely nemcsak információs csatornaként, hanem társadalmi befolyásoló erőterként is értelmezhető.

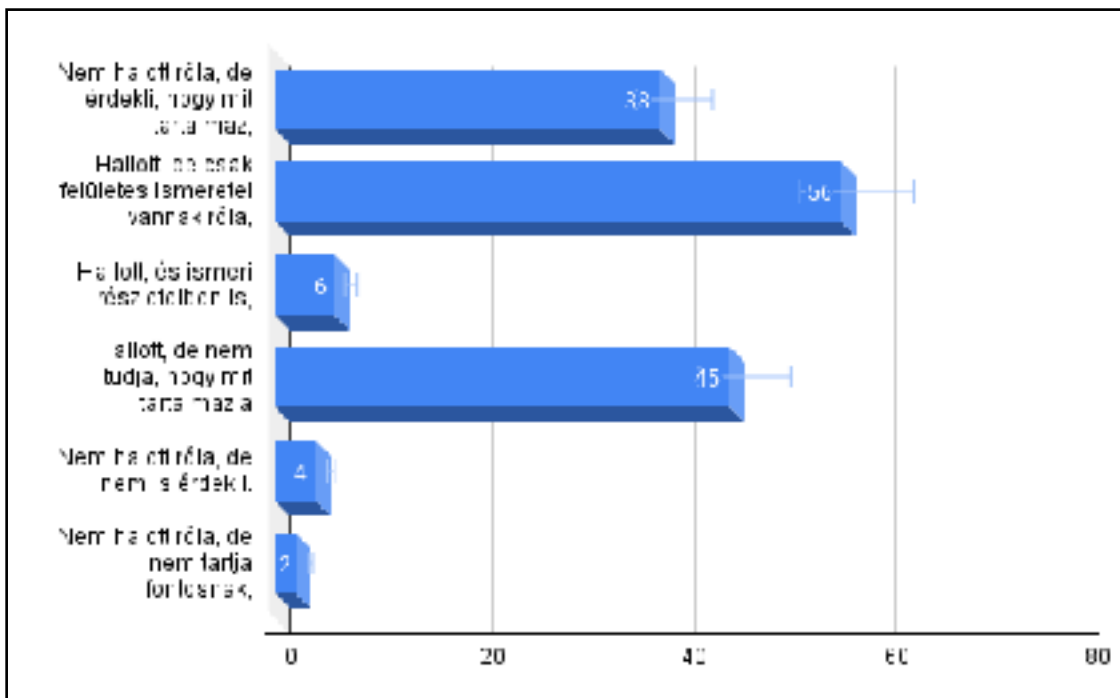
3.2. Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív eredményei

Az empirikus kutatásom első szakaszában arra törekedtem, hogy felmérjem a válaszadók alapismereteit, attitűdjeit és percepcióit az Európai Zöld Megállapodással (European Green Deal) kapcsolatban [123]. E cél érdekében kérdőívem 5–8. kérdései között szerepelt a program ismertsége, tartalmi megértése, időhorizontjának és deklarált céljainak társadalmi megítélése. Ezek az elemek együttesen betekintést nyújtanak abba, hogy milyen mértékben épült be a Green Deal narratívája a magyar lakossági tudás- és attitűdkészletbe, különösen a digitálisan aktív, fiatalabb és képzettebb populáció körében, amely a mintám gerincét adta [123].

3.2.1. A Green Deal ismertsége, céljainak és időhorizontjának lakossági megítélése

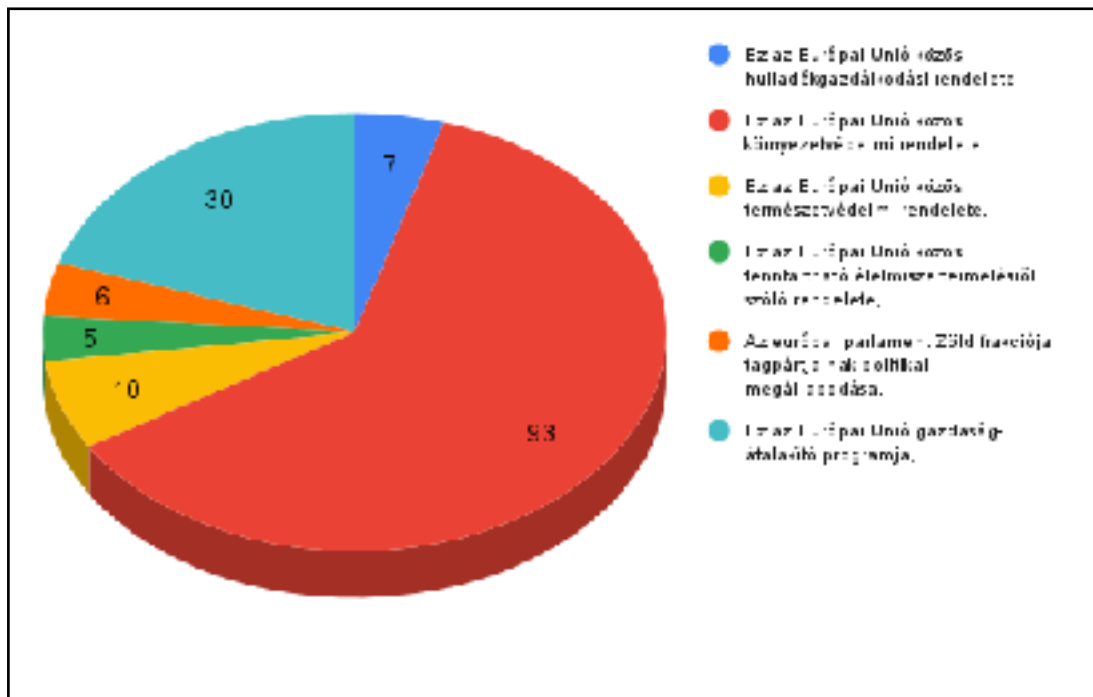
A **5. kérdésben** arra kérdeztem rá, hogy a válaszadók hallottak-e már az Európai Zöld Megállapodásról. Az eredmények alapján válaszadóim mintegy kétharmada (kb. 60%) ismerte név szerint a kezdeményezést, míg a többiek vagy nem találkoztak még vele, vagy nem tudtak róla részletes információt nyújtani. Ez a részleges ismertség azt jelzi számomra, hogy a Green Deal, mint EU-s szintű stratégiai keret, még a digitálisan aktív lakossági rétegek körében sem rendelkezik teljes körű beágyazottsággal [123]. A szakirodalom szintén alátámasztja, hogy a környezeti programok politikai kommunikációja gyakran szűk csatornákon, elsősorban szakpolitikai keretek között történik, így lakossági szinten nem minden esetben válik tudatosuló narratívává [57].

9. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 5. kérdése: Halott-e már az Európai Zöld Megállapodásról? (Forrás: Saját kutatás)

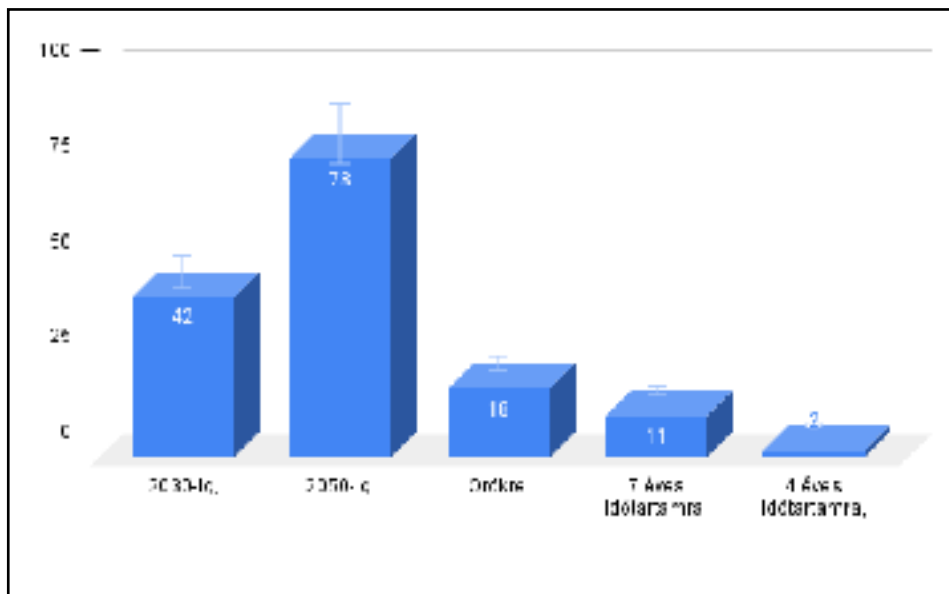
A **6. kérdés** („Mit gondol, mely állítás igaz az Európai Zöld Megállapodásról?”) célja az volt, hogy feltérképezzem: a válaszadók képesek-e releváns módon azonosítani a Green Deal célját [123]. A legtöbben helyesen az „átfogó környezet- és energiapolitikai stratégiaként” ismerték fel a kezdeményezést, ugyanakkor néhányan tévesen pártpolitikai programként („az európai Zöld pártok Ökoprogramjaként”) azonosították. Ez az arány ugyan csekély, de jelzi, hogy a politikai kontextus és az uniós stratégiai irányvonalak sokak számára nehezen elkülöníthetők, és a fenntarthatóságot érintő diskurzusokban nem mindig történik meg a szakpolitikai és politikai szféra szétválasztása [114].

10. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 6. kérdése: Mit gondol, mely állítás igaz az Európai Zöld Megállapodásról? (Forrás: Saját kutatás)

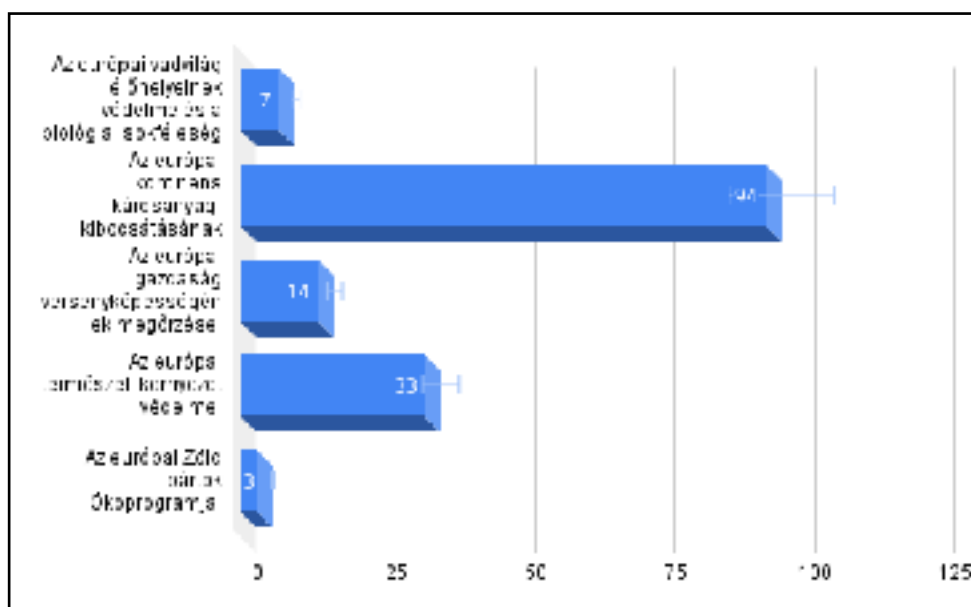
A **7. kérdés** a Green Deal időhorizontjának megítélésére irányult [123]. A válaszadók 78 fővel legnagyobb arányban a 2050-ig tartó időszakot jelölték meg, ami összhangban áll az Európai Bizottság célkitűzéseivel (karbonsemlegesség 2050-re), míg 41 fő 2030-at jelölte meg, amely a köztes célállapotként értelmezhető (pl. kibocsátáscsökkentés 55%-kal 2030-ig). A téves válaszok aránya – például „4 éves időtartam”, vagy „7 éves ciklus” – ugyan alacsony volt, de ismét azt erősíti meg, hogy a program hosszú távú stratégiai jellege nem minden válaszadó számára egyértelmű.

11. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 7. kérdése: Ön szerint milyen időtartamra vonatkozik az Európai Zöld Megállapodás? (Forrás: Saját kutatás)

A **8. kérdés** révén a válaszadókat arra kértem, hogy nevezzék meg szerintük a Green Deal legfőbb célját. A helyes válaszok szerint az elsődleges cél a klímasemlegesség elérése, ezt a legtöbbben helyesen azonosították. Néhány válaszadó ugyanakkor az uniós zöldpártok programjával, illetve általános környezetvédelmi célkitűzésekkel keverte össze a Green Deal célját, ami a koncepcionális félreértés lehetőségére utal.

12. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 8. kérdése: Ön szerint mi az elsődleges célja az Európai Zöld Megállapodásnak? (Forrás: Saját kutatás)

Ezek az eredmények megerősítették számomra, hogy a fenntarthatósági ismeretek és a stratégiai uniós környezetpolitika területén még a tájékozottabbnak tekinthető társadalmi csoportok körében is találhatók ismereti hézagok [114]. Az adatok alapján úgy látom, hogy a Green Deal részletes tartalmának és hosszú távú célrendszerének lakossági kommunikációja csak részben volt sikeres, és az egyéni értelmezések gyakran redukált formában jelennek meg [123]. A válaszok ugyanakkor azt is mutatják, hogy a fogalmi ismeretek részleges megléte ellenére a támogatottság és a pozitív attitűdök jelentősek, ami kedvező alapot jelenthet a jövőbeli társadalmi támogatottság fenntartásához.

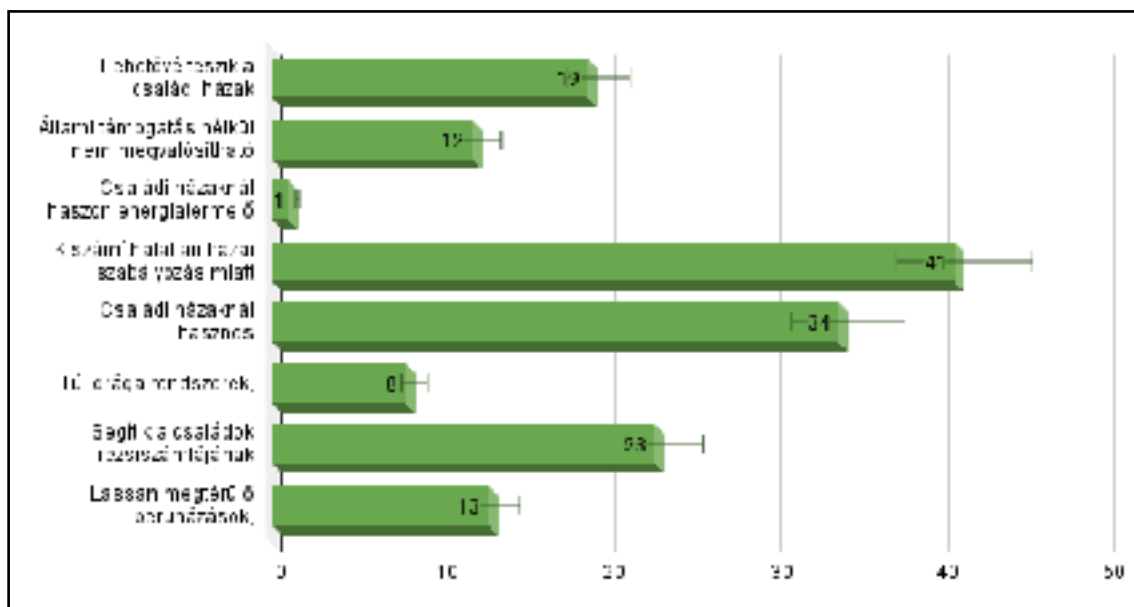
3.2.2. Az Európai Zöld Megállapodás ismertsége és megítélése

3.2.3. Cselekvési hajlandóság és egyéni környezettudatos magatartásformák

A kutatás során feltételeztem, hogy a zöld átmenet sikeressége nem kizárólag intézményi és technológiai szinten dől el, hanem jelentős mértékben függ attól is, hogy a lakosság milyen mértékben képes és hajlandó az egyéni fenntarthatósági gyakorlatokat adaptálni (lásd H2 és H5). Ennek vizsgálatához a kérdőív 18., 19. és 23. kérdéseit használtam fel, melyek a megújuló energiákhoz, az energetikai infrastruktúrához és a vidéki szerepvállaláshoz való viszonyulást mérték [114].

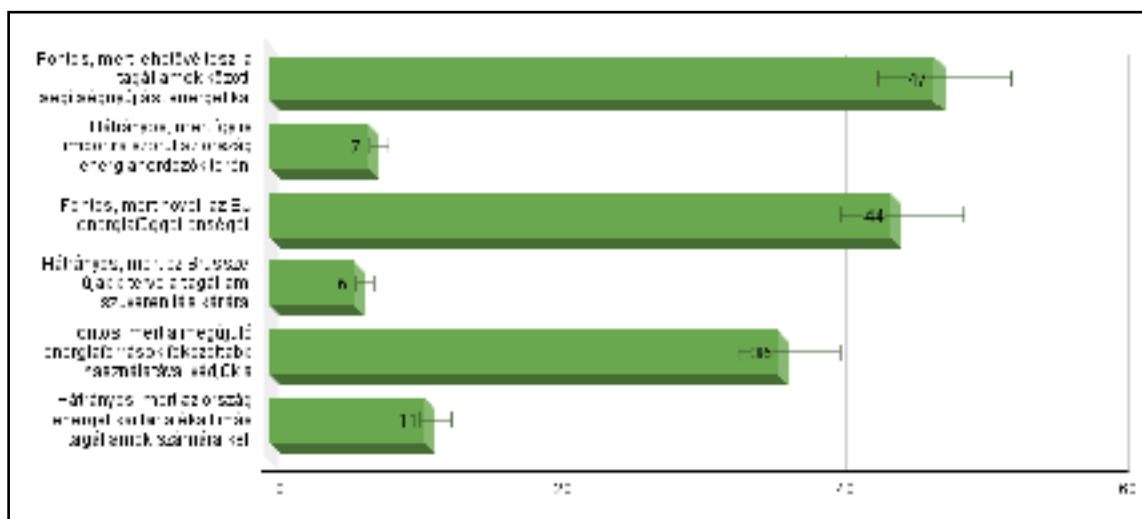
A **18. kérdés** („Mi a véleménye a napelemes rendszerekről magánházak esetében?”) válaszai alapján a válaszadók túlnyomó többsége – több mint 80%-a – pozitívan viszonyul a napelemes rendszerek telepítéséhez. E csoport úgy látja, hogy a háztartási megújuló energiatermelés nemcsak környezetbarát, hanem gazdaságilag is megtérülő beruházás [137]. Ez az eredmény alátámasztja, hogy a lakosság körében növekvő az érdeklődés az önfenntartó és decentralizált energiarendszerek iránt, ami szinkronban áll az Európai Zöld Megállapodásban megfogalmazott célokkal, különösen az energiafüggetlenség és az alacsony kibocsátású technológiák ösztönzése tekintetében [123][140].

13. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 18. kérdése: Mi a véleménye a napelemes rendszerekről magánházaik esetében? (Forrás: Saját kutatás)

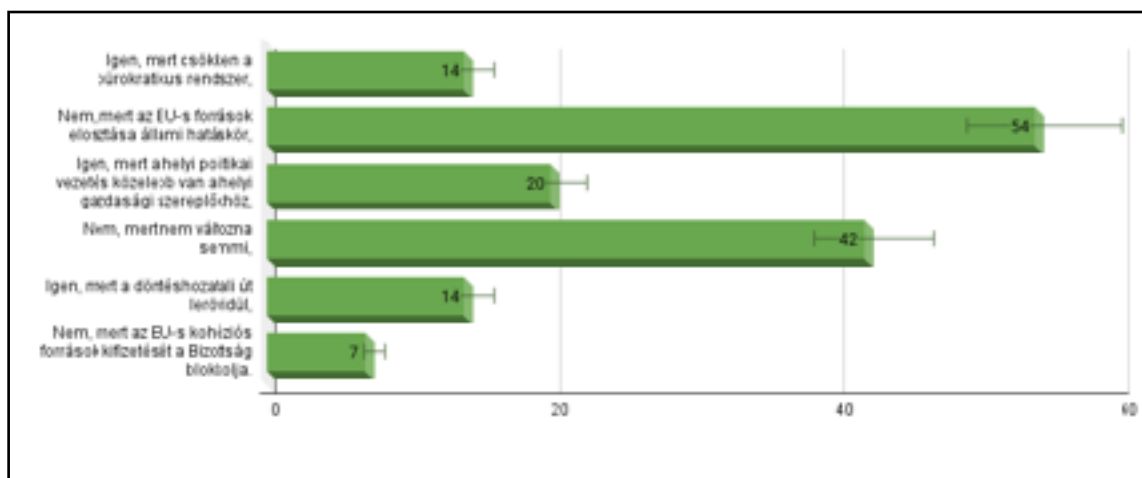
A **19. kérdés** („Mi a véleménye egy egységes európai energiahálózatról?”) esetében a válaszok alapján megállapítottam, hogy a válaszadók többsége támogatja az egységes, integrált energiahálózat koncepcióját, és azt hatékonyabb, biztonságosabb, valamint környezetileg fenntarthatóbb megoldásként értékeli. Ez különösen releváns a H1 hipotézis szempontjából, mely szerint a zöld átállás biztonságpolitikai kihívást is jelenthet: az, hogy az állampolgárok jelentős része támogatja a közösségi szintű energiarendszereket, azt mutatja, hogy bizonyos biztonsági dimenziók – például az energiafüggetlenség és stabilitás – társadalmi szinten is értelmezhetők és elfogadottak [140]. Ugyanakkor kisebb hányaduk szkeptikus az uniós szintű energiaintegrációval kapcsolatban, ami jellemzően a nemzeti szuverenitás iránti aggodalmakra és az infrastruktúra költségvonzataira vezethető vissza. Ez a megoszlás a szakirodalomban is megjelenő dilemmát tükrözi: hogyan lehet az uniós energetikai célokat a nemzeti energiaszuverenitással és a társadalmi elfogadottsággal összehangolni.

14. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 19. kérdése: Mi a véleménye egy egységes európai energiahálózatról? (Forrás: Saját kutatás)

A **23. kérdés** („Ön szerint a hazai napelemes energiatermelés növekedésével arányosan növekedhet a vidék jelentősége?”) különösen érdekes regionális dimenziót érintett. A válaszadók nagy része szerint a megújuló energiák decentralizált termelése valóban elősegítheti a vidéki térségek fejlődését. Ez a visszacsatolás a H3 hipotézis szempontjából is releváns: amennyiben a nagy ipari beruházások (pl. akkumulátorgyárak) helyett decentralizált, környezetbarát energiatermelés valósul meg, az csökkentheti a környezeti és lokális biztonságpolitikai feszültségek kialakulásának esélyét. Ez az értelmezés egybeesik a fenntarthatósági szakirodalom azon megállapításaival, amelyek szerint a megújuló energiatermelés decentralizált jellege lehetőséget nyújthat a vidéki területek gazdasági és társadalmi megerősödésére [114] [137].

15. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 23. kérdése: Ön szerint a hazai napelemes energiatermelés növekedésével arányosan növekedhet a vidék jelentősége?
(Forrás: Saját kutatás)

Összességében az adatok alátámasztják, hogy a vizsgált társadalmi csoport körében nem csupán a fenntarthatósági célkitűzések elvi támogatása, hanem a gyakorlati alkalmazásukra irányuló nyitottság is megfigyelhető. Ez a cselekvési hajlandóság kulcsszerepet játszhat a zöld átállás társadalmi legitimitásának fenntartásában, és igazolja azt a hipotézist, hogy az informáltabb polgárok aktívan támogatják az ilyen irányú átalakulásokat (H5)[112].

3.2.4. A közösségi média és az attitűdformálás szerepe

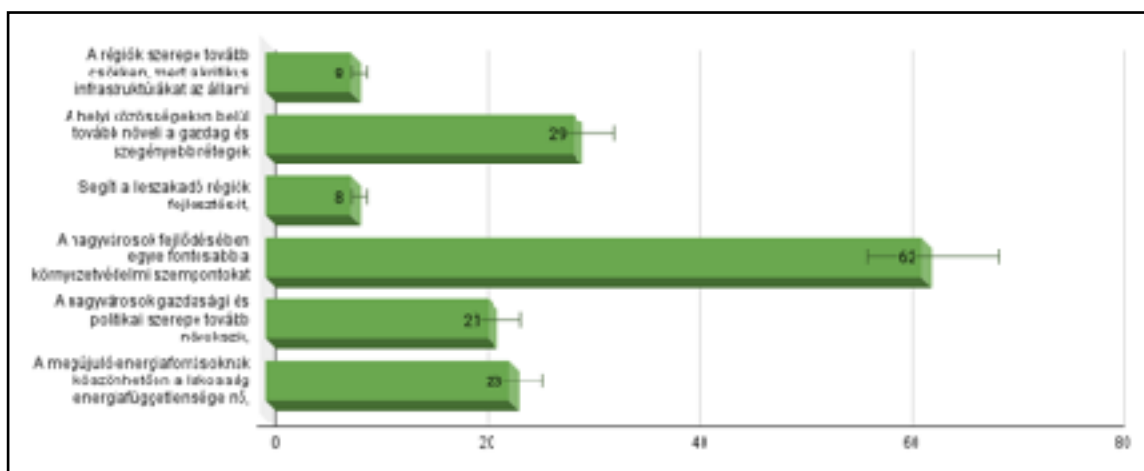
A fenntarthatósági attitűdök és ismeretek kialakulásában napjainkban meghatározó szerepet töltenek be a digitális információs csatornák, különösen a közösségi média platformjai [114][155]. A H2 és H4 hipotéziseimben azt feltételeztem, hogy a közösségi média nemcsak a tájékoztatás, hanem a politikailag motivált torzítások és a társadalmi polarizáció eszköze is lehet, amely végső soron befolyásolja a zöld átmenet társadalmi elfogadottságát [69]. A 4. és 15. kérdésre adott válaszok alapján úgy látom, hogy ez a hipotézis megerősítést nyert.

A **4. kérdésre** adott válaszok (lásd 4. ábra) szerint a kitöltők közel teljes egésze rendelkezik legalább egy közösségi média fiókkal, amelyből arra következtethetők, hogy a digitális információs tér szinte általánosan jelen van a mintában szereplő

válaszadók életében [97]. A közösségi média jelenléte nem csupán hírforrásként, hanem véleményformáló és közösségszervező eszközként is funkcionál, ami különösen fontos a fenntarthatósági narratívák társadalmi terjedésében [69].

A **15. kérdésben** azt vizsgáltam, hogy a válaszadók szerint mely társadalmi folyamatok befolyásolják leginkább a fenntarthatósági fejlődést [114]. A legtöbben azt az állítást tartották igaznak, hogy a „nagyvárosok fejlődésében egyre fontosabb a környezettudatosság”, amit a válaszadók több mint 25%-a választott. Ugyanakkor jelentős arányban jelentek meg azok a válaszok is, amelyek a helyi közösségek gazdasági szerepének növekedésére, illetve a megújuló energiaforrások által létrejövő lokális lehetőségekre hívták fel a figyelmet [137]. Ezek a válaszok azt jelzik számomra, hogy a társadalmi percepcióban a fenntarthatóság nem kizárólag top-down politikai célként jelenik meg, hanem aktív társadalmi értelmezésen, decentralizált cselekvési terekben formálódik. Ugyanakkor a válaszkategóriák eltérő hangsúlyai arra is rámutatnak, hogy a közösségi média által közvetített üzenetek erőteljesen tematizálják az attitűdöket, nemegyszer pártpolitikai vagy ideológiai szűrőkön keresztül [69]. Ez egybeesik a H4 hipotézissel, amely szerint a politikailag motivált kommunikáció hozzájárulhat a társadalmi megosztottsághoz, és végső soron csökkentheti a zöld átmenethez szükséges konszenzust.

16. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 15. kérdése: Ön szerint az alábbi állítások közül melyik igaz? (Forrás: Saját kutatás)

Az adatok ugyanakkor alátámasztják a H5 és H6 hipotéziseimet is: azok a válaszadók, akik tudatosabban reflektálnak a fenntarthatósági kihívások társadalmi, városi és

közösségi vonatkozásaira, jellemzően a környezeti kérdések iránt érzékenyebb, digitálisan aktív társadalmi csoportból kerülnek ki. E réteg esetében a közösségi média nem csupán veszélyforrásként, hanem tudatosodási eszközként is értelmezhető.

Összefoglalva: az eredmények alapján megerősítést nyert, hogy a közösségi média jelenléte döntően befolyásolja a fenntarthatósági attitűdök irányát és struktúráját [69] [114]. A digitális tér tehát ambivalens hatással bír: egyszerre biztosíthatja a környezetvédelemhez szükséges tudás terjedését és generálhat politikai-társadalmi megosztottságot is.

3.2.5. Biztonságpolitikai kockázatok társadalmi percepciója

Kutatásom egyik központi hipotézise (H1) abból indult ki, hogy az Európai Zöld Megállapodás nem csupán környezetpolitikai és gazdasági, hanem társadalmi stabilitást és nemzetbiztonságot is érintő kérdés [123]. Ezt a megközelítést a kérdőív 16., 17. és 26. kérdéseinek elemzésével vizsgáltam. Céлом az volt, hogy feltárjam, mennyiben érzékel a lakosság biztonságpolitikai kockázatokat a zöld átállás kapcsán, mind tagállami, mind nemzetközi szinten [129].

A **16. kérdésre** adott válaszok alapján a válaszadók többsége – összesen 107 fő (66,9%) – úgy véli, hogy az Európai Zöld Megállapodás nem jelent közvetlen biztonságpolitikai kockázatot az EU tagállamain belül [123]. Azonban fontos megjegyezni, hogy e vélemények többsége nem elutasító, hanem intézményi bizalomra épülő megközelítést tükröz: a válaszadók szerint a nemzetbiztonsági kérdések az állami irányítás és parlamenti jogalkotás szigorú kontrollja alatt állnak, így a Green Deal végrehajtása e struktúrák megbomlása nélkül is megvalósítható.

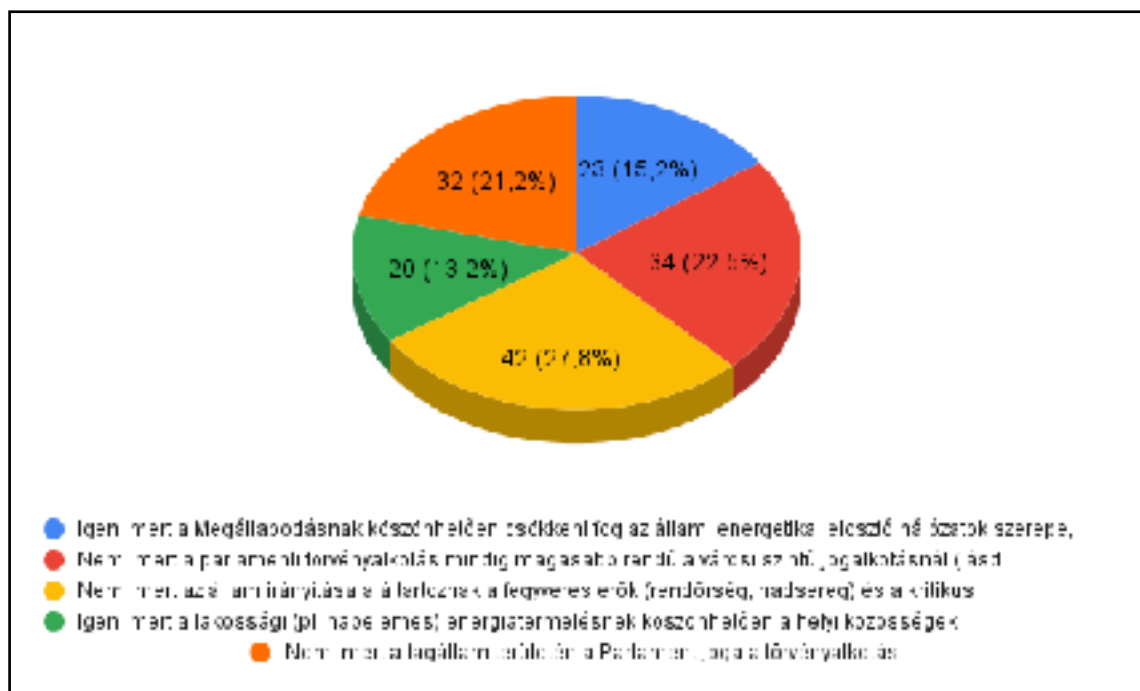
Ezzel szemben a válaszadók 26,9%-a (összesen 43 fő) kifejezetten úgy vélekedett, hogy a Green Deal végrehajtása biztonságpolitikai instabilitást okozhat. Két domináns érvelés jelent meg ezeknél a válaszoknál: egyrészt, hogy a megállapodás csökkentheti az állami befolyást bizonyos kulcsterületeken (pl. energiapolitika), másrészt, hogy a lakossági energiaátmenet (pl. napeleemes rendszerek) decentralizált jellege társadalmi

feszültségeket gerjeszthet, például a hozzáférési egyenlőtlenségek vagy infrastrukturális különbségek miatt.

Ezek az aggodalmak közvetlenül összefüggnek a H6 hipotézisemmel, amely szerint a zöld átállás társadalmi hatásai – különösen a nagyvárosok megerősödő gazdasági és politikai szerepe – hosszú távon politikai sűrűlódásokhoz és társadalmi ellentétekhez vezethetnek. A decentralizáció előnyeit nem minden társadalmi réteg és földrajzi térség élvezi egyenlően, így a környezeti célok megvalósítása egyenlőtlenségeket konzerváló vagy felerősítő hatásúvá válhat.

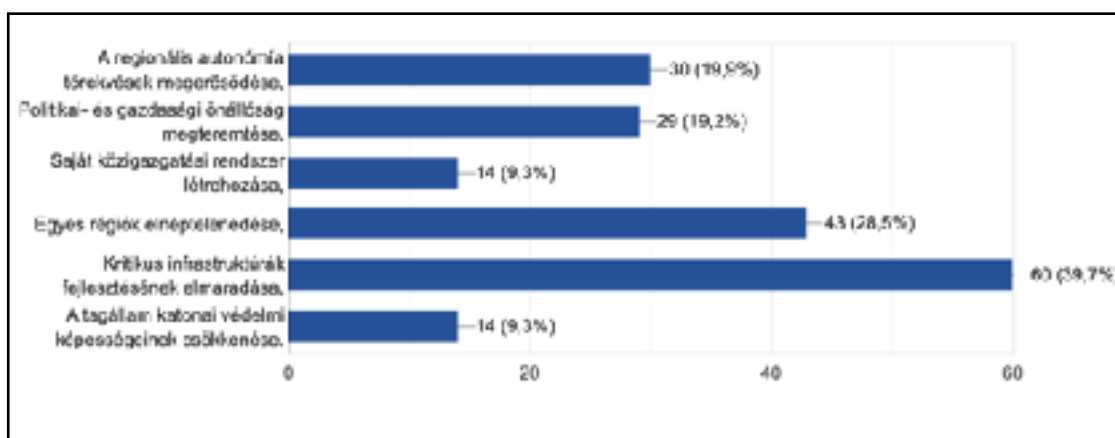
A válaszadók közel egyharmada (27,6%) ugyanakkor nem tudott vagy nem kívánt egyértelmű álláspontot megfogalmazni. Ez a viszonylag magas bizonytalansági arány megerősíti azt a megfigyelést (vö. H2 és H5), hogy a társadalom jelentős része nem rendelkezik kellően megalapozott tudással a Green Deal biztonságpolitikai vonatkozásairól, és ez a tudáshiány akadályozhatja a racionális közvélemény-formálást is [123].

17. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 16. kérdése: Ön szerint az Európai Zöld Megállapodás az EU-ban okozhat biztonságpolitikai kockázatot egy tagállamon belül?
(Forrás: Saját kutatás)

A **17. kérdés** kérdésében arra kértem a válaszadókat, hogy fejtsék ki: szerintük milyen konkrét biztonságpolitikai kockázatok hordozhat az Európai Zöld Megállapodás egy adott tagállam, így például Magyarország számára [123][129]. A válaszokat 150 fő töltötte ki érvényesen, és több opciót is megjelölhettek, így az említésszámok a válaszadók számánál magasabbak. Ez lehetőséget adott a kockázati percepciók komplex és sokrétű feltárására.

18. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 17. kérdése: Ön szerint melyek lehetnek ezek a biztonságpolitikai kockázatok? (Forrás: Saját kutatás)

A válaszeloszlás alapján a leggyakrabban említett kockázat a „kritikus infrastruktúrák fejlesztésének elmaradása” volt (60 említés). Ez egyértelműen azt jelzi, hogy a válaszadók jelentős része attól tart, hogy a Green Deal céljainak végrehajtása során az állam nem tud lépést tartani a szükséges energetikai, közlekedési vagy vízellátási beruházásokkal. Ez ellátásbiztonsági, gazdasági és társadalmi stabilitási problémákat is előidézhet, így a H1 hipotézis – miszerint a zöld átállás nemzetbiztonsági szempontból sem közömbös – teljes mértékben megerősítést nyer.

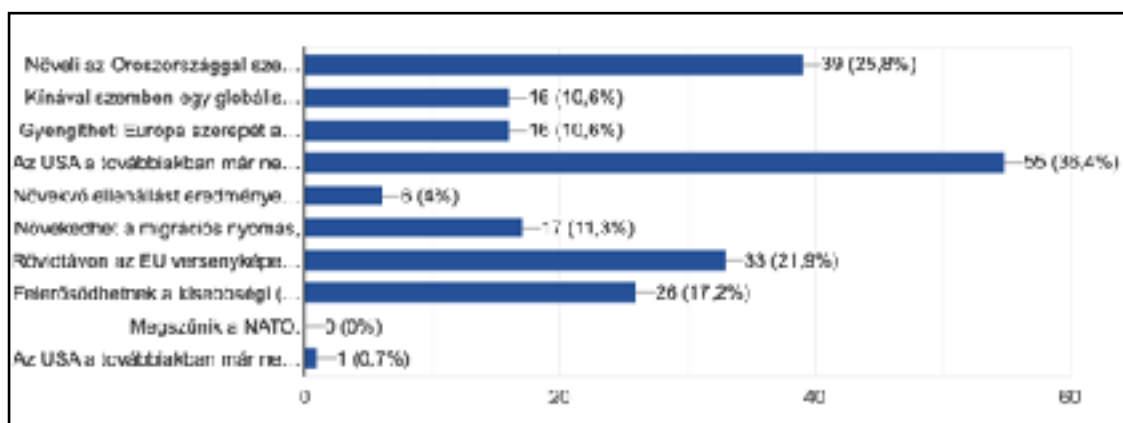
A második leggyakoribb aggodalom az „egyed régiók elnéptelenedése” volt (43 említés), amely a térségi egyenlőtlenségek felerősödésére, és ennek következményeként a vidéki társadalomszerkezetek meggyengülésére utal. A válaszadók ezt a zöld fejlesztések városközpontú eloszlásával, valamint az infrastrukturális és foglalkoztatási lehetőségek eltűnésével kapcsolják össze. Ez egyértelmű visszaigazolása a H6 hipotézisnek, amely szerint a nagyvárosok szerepének növekedése és a vidék

leszakadása politikai kihívásként is jelentkezhethet a központi kormányzat számára. 30 említés szólt a „regionális autonómiatörekvések megerősödéséről”, ami már közvetlenül a belső politikai kohézió gyengülését veti fel [143]. A válaszadók ezen csoportja attól tart, hogy az egyes régiók – akár gazdasági, akár társadalmi okokból – fokozottan érvényesíteni kívánják majd saját érdekeiket, ami a központi államhatalommal való konfliktushoz vezethet. Ez az értelmezés illeszkedik a H4 hipotézishez, amely a politikai kommunikáció és hatalomkoncentráció veszélyeit állítja középpontba.

További 29 említés a „politikai és gazdasági önállóság megteremtését” nevezte meg, ami szintén az államhatalom decentralizációjának irányába mutat. A válaszadók ebben az esetben valószínűleg olyan forgatókönyvekre utalnak, ahol a helyi szinten megvalósuló zöld gazdasági fejlesztések vagy önfenntartó energiaközösségek megerősödése új érdekcsoportokat hozhat létre, melyek idővel a nemzeti szintű koordinációval szemben is felléphetnek. 14 válaszadó szerint a folyamatok akár „önálló közigazgatási rendszerek kialakulásához” is vezethetnek, ami már az állami egység intézményi bomlásának lehetőségét vetíti elő. Noha ez szélsőségesnek tűnő értelmezés, mégis fontos visszajelzés, hogy a társadalom egy része a zöld átmenetet nemcsak gazdasági, hanem potenciálisan államszerkezeti kihívásként is értelmezi. Ugyancsak 14 említést kapott az „állami katonai védelmi képességek csökkenése”. Ez arra utal, hogy néhány válaszadó a Green Deal forráselvonó hatását, vagy a gazdasági átrendeződés miatti haderő-fejlesztési korlátozást is biztonságpolitikai kockázatnak látja – ami ritkán jelenik meg lakossági diskurzusban, mégis komoly stratégiai dimenziót hordoz [123] [129].

A **26. kérdésben** arra kértem a válaszadókat, hogy véleményük szerint az Európai Unió energiatünetlenségi törekvései milyen globális biztonságpolitikai kockázatokkal járhatnak együtt [129][140]. A kérdést 151 fő válaszolta meg érvényesen, és – ahogyan a 17. kérdés esetében is – több válaszlehetőséget is megjelölhettek, így az összesített említésszám meghaladta a kitöltők számát.

19. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 26. kérdése: Ön szerint Európa energiafüggetlensége milyen globális biztonságpolitikai kockázatokkal járhat együtt?
(Forrás: Saját kutatás)

A leggyakoribb válaszként 55 fő azt jelölte meg, hogy az energiafüggetlenség következtében „az USA a továbbiakban nem partnerként, hanem riválisként tekint Európára”. Ez a megközelítés azt a geopolitikai narratívát tükrözi, amely szerint az Európai Unió fokozódó önállósága – különösen az energetika területén – hosszú távon átrendezheti a transzatlanti hatalmi viszonyokat. Ez a lakossági percepció alátámasztja a H3 hipotézist, miszerint a zöld átállás nem kizárólag belső gazdasági és környezeti kérdés, hanem globális stratégiai következményekkel is jár, amelyek potenciálisan kihívást jelenthetnek a hagyományos szövetségi rendszerek számára.

A második leggyakoribb válasz – 39 fő részéről – úgy fogalmazott, hogy az energiafüggetlenség „növeli az Oroszországgal szembeni ellenállást”. Ez a válasz inkább stratégiai lehetőségként, mint kockázatként értelmezhető, ugyanakkor impliciten biztonságpolitikai feszültségekre is utal [140]. Az EU energiafüggetlensége csökkenti Oroszország befolyását a kontinens energetikai biztonságára, de ezzel párhuzamosan geopolitikai konfrontációs lehetőségeket is fokoz. E visszajelzés a H1 hipotézis szempontjából különösen fontos, hiszen a válaszadók érzékelik, hogy a zöld átállás nemzetbiztonsági következményekkel is járhat – nem csak belpolitikai, hanem külpolitikai dimenzióban is.

Harmadikként 33 válaszadó említette, hogy az energiafüggetlenség „rövid távon az EU versenyképességének visszaeséséhez” vezethet. Noha ez első ránézésre gazdasági

kérdésnek tűnik, közvetett módon biztonságpolitikai hatásokkal is járhat [102][140]. Egy esetleges versenyképességi gyengülés társadalmi elégedetlenséget, politikai instabilitást, sőt intézményi bizalomvesztést is generálhat, különösen, ha a zöld átmenet költségei aránytalanul oszlanak el a tagállamok és társadalmi csoportok között.

A kérdésre adott válaszok alapján megállapítható, hogy a válaszadók képesek a zöld átállást túlterjeszteni a nemzeti kereteken, és azt geopolitikai összefüggésekben is értelmezni. A transzatlanti kapcsolatok újradefiniálása, az Oroszországgal való viszonyrendszer átalakulása, valamint a gazdasági versenyképesség megingásának lehetősége mind olyan kockázatok, amelyeket a válaszadók egy jelentős része azonosított [102]. Ezek a percepciók megerősítik a H1 és H3 hipotéziseimet, és igazolják azt a feltételezésemet, hogy a fenntarthatósági átmenet biztonságpolitikai következményei a társadalmi tudatban is jelen vannak, még ha eltérő mértékű tudatossággal is.

3.2.6. Összefüggések háttérváltozókkal (iskolai végzettség vs. Zöld Megállapodás ismerete; életkor vs. cselekvési hajlandóság)

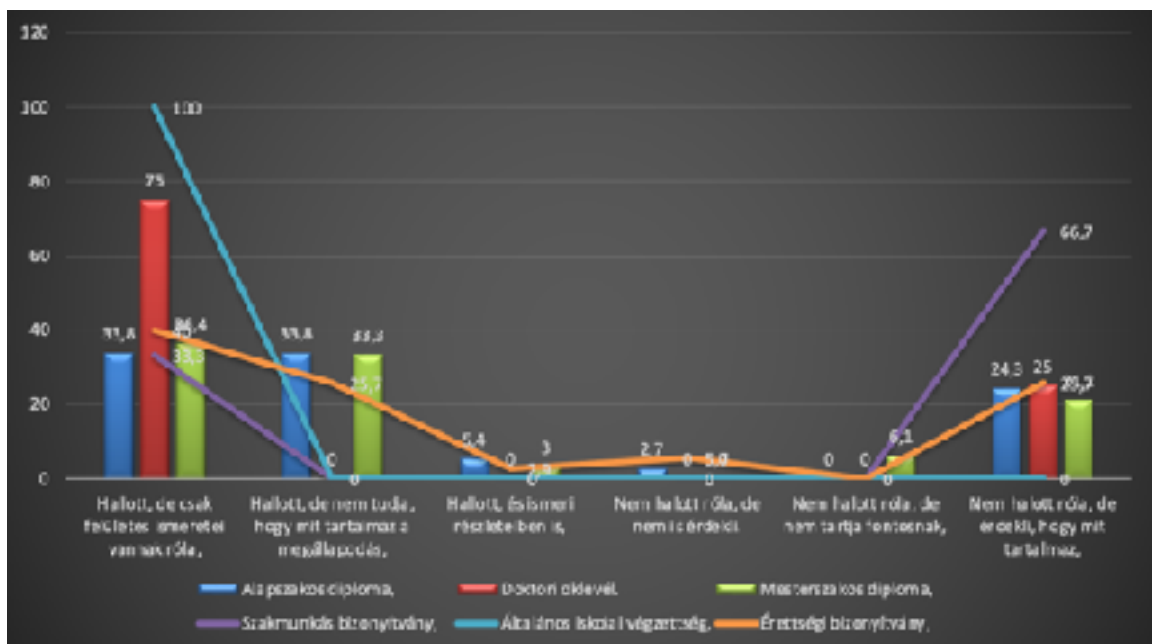
Az eddig bemutatott részletes attitűdvizsgálatok mellett szükségesnek tartottam annak feltárását is, hogy a fenntarthatósági attitűdök, a biztonságpolitikai kockázatokkal kapcsolatos percepciók, valamint a Zöld Megállapodás ismertsége hogyan függ össze a válaszadók demográfiai jellemzőivel, elsősorban iskolai végzettségükkel [114][129]. A vizsgálat különösen a társadalmi tudáseloszlás és médiaértés szempontjából releváns, és közvetlenül kapcsolódik a H2 és H5 hipotéziseimhez, amelyek szerint az alacsony tájékozottság és a dezinformáció torzíthatja a Green Deal társadalmi megítélését [29] [123].

Az iskolai végzettség és a Zöld Megállapodás ismertsége közötti kapcsolatot a kérdőív 5. és 3. kérdésére adott válaszok alapján vizsgáltam. A válaszadók közül a doktori fokozattal rendelkezők 75%-a hallott ugyan a Zöld Megállapodásról, de csupán 0%-uk állította, hogy annak részleteit is ismeri. A mesterszakos végzettségűek 36,4%-a hallott a megállapodásról felületesen, és 3,0%-uk rendelkezett részletes ismeretekkel, míg

21,2%-uk nyitottságot mutatott az információ iránt, noha eddig nem találkozott a témával. Az alapszakos diplomával rendelkezők hasonló arányban, 33,8%-ban számoltak be felületes ismeretről, és 5,4%-uk mélyebb tudással is rendelkezett.

Ezzel szemben a szakmunkás-bizonyítvánnyal rendelkezők esetében a válaszadók kétharmada (66,7%) nem hallott korábban a Green Dealről, de érdeklődik iránta, míg 33,3% hallott róla ugyan, de csak felületesen [123]. Az egy fő általános iskolai végzettséggel rendelkező válaszadó a „hallott, de csak felületes ismeretei vannak róla” opciót jelölte meg.

20. ábra: Az Iskolai Végzettség vs. Zöld Megállapodás ismerete (Forrás: Saját kutatás)

Az eredmények egyértelműen jelzik, hogy az iskolai végzettség szintje hatással van a Zöld Megállapodás ismertségére, azonban nem lineáris módon: még a legmagasabb végzettségi szinteken sem figyelhető meg jelentős arányban a mélyreható ismeret. Ez alátámasztja azt a következtetést, hogy a Green Deal ismertsége és értelmezése általánosan alacsony, és a társadalmi tudás nem csupán végzettségi szinthez, hanem információs csatornákhöz és médiatudatosságához is kapcsolódik.

Az adatok alapján tehát igazolható, hogy a társadalom jelentős része nem rendelkezik részletes ismeretekkel az Európai Zöld Megállapodás tartalmáról, még a felsőfokú

végzettséggel rendelkezők körében sem. Ez egyúttal megerősíti a H2 hipotézist: a tájékozottság hiánya torzított percepciókhoz és adott esetben biztonsági kockázatok félreértelmezéséhez vezethet. A H5 hipotézissel összhangban ugyanakkor az is megállapítható, hogy az ismeret iránti érdeklődés létezik, különösen a középfokú végzettségűek körében, ami kiindulási pont lehet célzott ismeretterjesztő, dezinformációt ellensúlyozó kampányok számára [29].

A cselekvési hajlandóság vizsgálata során arra kerestem választ, hogy az életkori eltérések milyen mértékben befolyásolják a válaszadók környezetvédelmi elkötelezettségét, különösen a megújuló energiákhoz, azon belül is a napelemes rendszerekhez való viszonyulás terén [112]. A kérdőív 1. és 18. kérdésének keresztátlás elemzése során százalékos bontásban értékeltem az egyes életkori csoportok válaszmegoszlását.

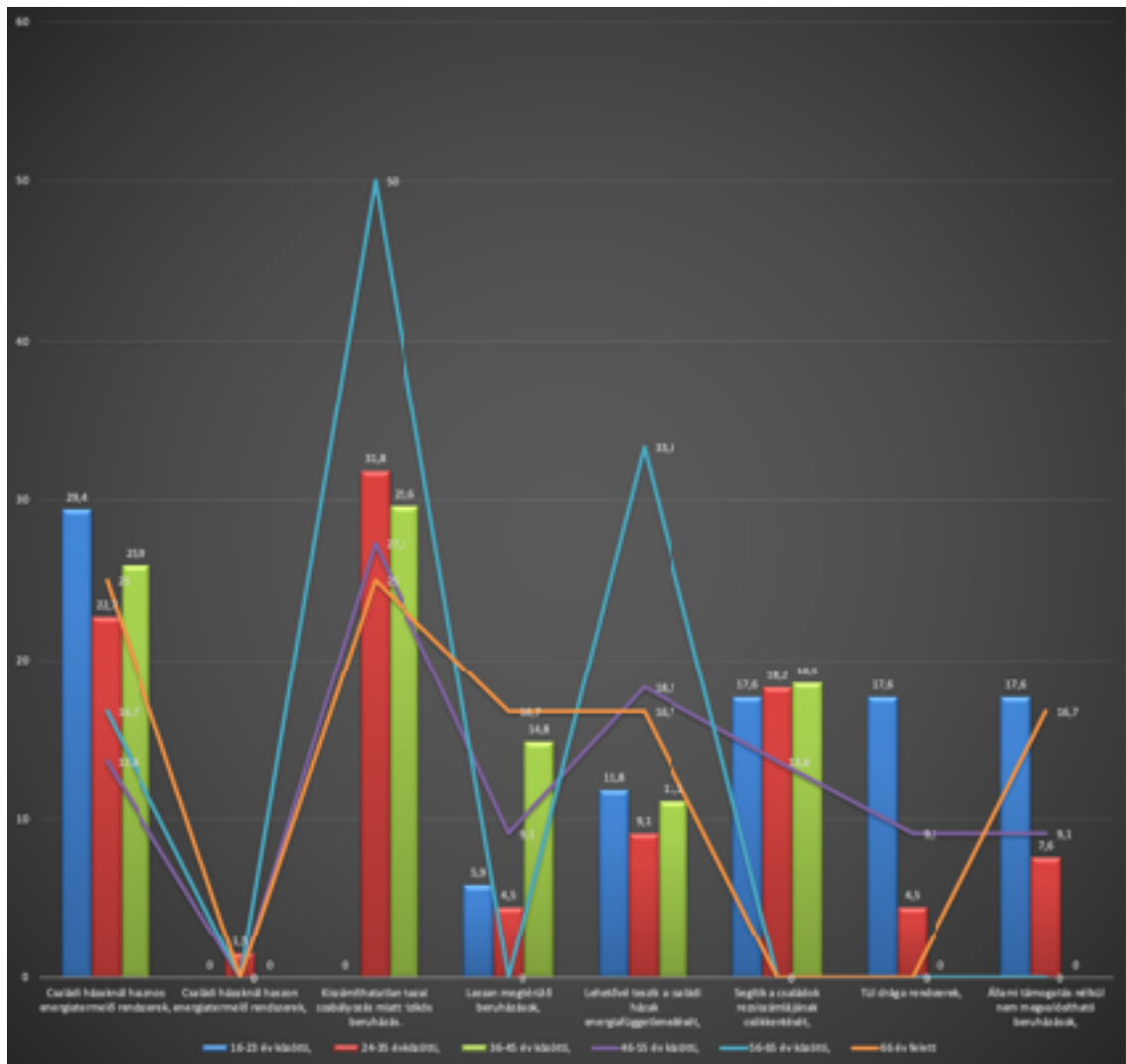
Az adatok alapján megállapítható, hogy a 16–23 éves korcsoport válaszadóinak több mint 46%-a úgy véli, hogy a napelemes rendszer „hasznos energiatermelő megoldás”, ugyanakkor ebben a csoportban jelent meg a legnagyobb arányban a bizonytalanság: közel 29% válaszolta, hogy „nem tudja megítélni”, és további 17%-uk szerint a rendszer „túl drága, csak támogatással valósítható meg”. Ez arra utal, hogy a fiatalabb generációk környezettudatossága ugyan magas, de a gyakorlati megvalósítás feltételei – különösen pénzügyi és szabályozási szempontból – még akadályt jelentenek számukra.

A 24–35 évesek csoportjában dominánsan jelen van az elköteleződés: több mint 55%-uk tartja a napelemes rendszert hasznosnak vagy energiafüggetlenséget biztosítónak [140]. Ugyanakkor ez a korcsoport mutatta a legnagyobb arányú érzékenységet a gazdasági és szabályozási kockázatokra: több mint 15% úgy véli, hogy a technológia „állami támogatás nélkül nem éri meg”, és 8%-uk említette a „szabályozás kiszámíthatatlanságát” mint kockázati tényezőt.

A 36–45 évesek válaszaiban a napelemes rendszerek gazdasági hatékonysága került előtérbe: 40% szerint ezek „rezsicsökkentő hatásúak”, és további 25% az energiafüggetlenséget emelte ki. Ez a korcsoport már jellemzően saját ingatlannal és

önálló családi gazdálkodással rendelkezik, így a cselekvési hajlandóságuk magas, de gyakorlati, pénzügyi szempontok mentén strukturált [112].

21. ábra: Az életkor vs. cselekvési hajlandóság összehasonlító vizsgálata (Forrás: Saját kutatás)

A 46 év feletti válaszadók körében jelent meg legnagyobb arányban (közel 40%) a napelemes rendszer energiafüggetlenséget biztosító erejének elismerése [140]. A szabályozási kiszámíthatatlanságot viszont 0%-uk említette, ami arra utalhat, hogy ez a korosztály stabilabb, kevésbé változásokra érzékeny percepcióval bír, vagy kevésbé követi az energetikai szabályozások fluktuációját.

Az adatok tükrében kijelenthető, hogy a cselekvési hajlandóság életkor szerint rétegzett, de nem feltétlenül lineárisan [112]. A fiatalabb korcsoportok környezettudatossága erős, de az ismerethiány és a pénzügyi korlátok visszafogják a gyakorlati elköteleződésüket.

A 35 év feletti válaszadók esetében a környezeti cselekvés gyakrabban kapcsolódik rezsicsökkentéshez vagy autonómiaigényhez, mint eszmei elköteleződéshez, ugyanakkor náluk a hajlandóság már valós technológiai adaptációban is megnyilvánulhat [101].

A bemutatott kvantitatív összefüggések közvetlenül alátámasztják több hipotézisem alapfeltevéseit, különösen az ismereti szintek, a társadalmi differenciáltság, és az intézkedések elfogadottságának demográfiai beágyazottsága terén.

3.3. A Fake News jelenség kérdőív eredményei

3.3.1. Információfogyasztási szokások

Kutatásom első empirikus dimenziója a lakossági információfogyasztás szerkezetét vizsgálta, különös tekintettel a közösségimédia-használatra, az elérési gyakoriságra, valamint az információforrások diverzitására. A 21. századi nyilvánosságban az információszerzés egyre inkább digitális keretek között zajlik, és a társadalmi valóságértelmezések is e platformokon keresztül formálódnak [4][7] .

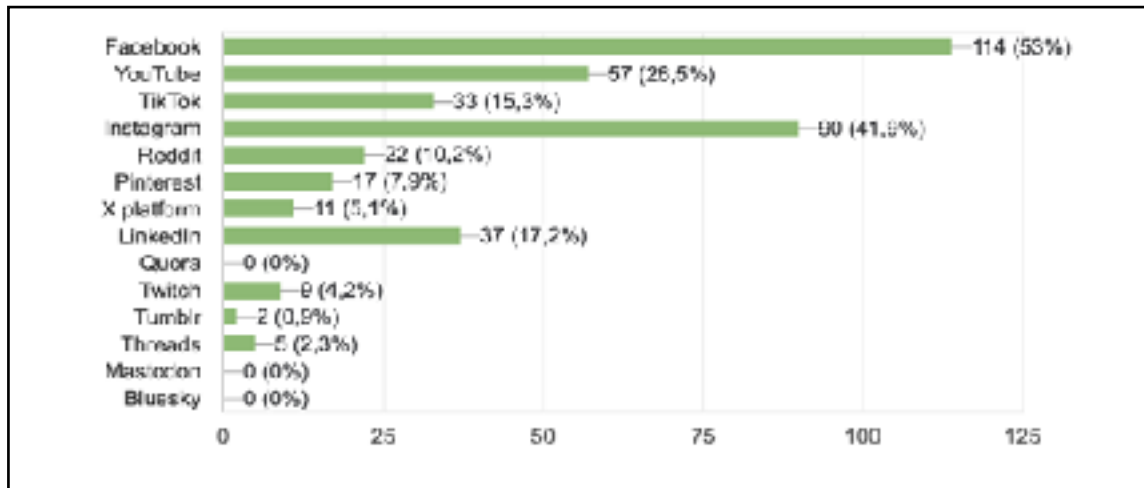
A kérdőívem 5. kérdésére adott válaszok alapján a válaszadók 98,6%-a (212 fő) rendelkezik valamilyen közösségimédia-fiókkal (lásd 8. ábra). Csupán 3 fő (1,4%) jelezte, hogy nem használ ilyen platformot. Ez a penetrációs arány kiemelkedően magas, és megerősíti, hogy az online tér ma már nem marginális információs közeg, hanem a társadalmi tájékozódás és véleményformálás elsődleges terepe [107]. Ez az eredmény közvetlenül alátámasztja a H2 hipotézisemet, miszerint a társadalom jelentős része a digitális információk szűrőin keresztül érti meg a valóságot, ami fokozottan sebezhetővé teszi az álhírekkel és torzított narratívákkal szemben [138].

A 6. kérdés szerint a leggyakrabban használt platformok a Facebook (114 fő), az Instagram (90 fő), a YouTube (57 fő), a LinkedIn (37 fő) és a TikTok (33 fő) voltak. A többszörös választás lehetősége alapján világosan látszik, hogy a legtöbb válaszadó több platformot párhuzamosan használ, ami a médiafogyasztás fragmentált, multitartalmi karakterét mutatja [84]. Az is megállapítható, hogy az információszerzés

nem feltétlenül lineáris, hanem vizuális, impulzív és gyors tartalomáramláson alapul – ez pedig kedvező feltételeket teremt a dezinformációs mechanizmusok számára [29].

22. ábra: A FakeNews kérdőív 6. kérdése: Milyen social media platformokat használ?

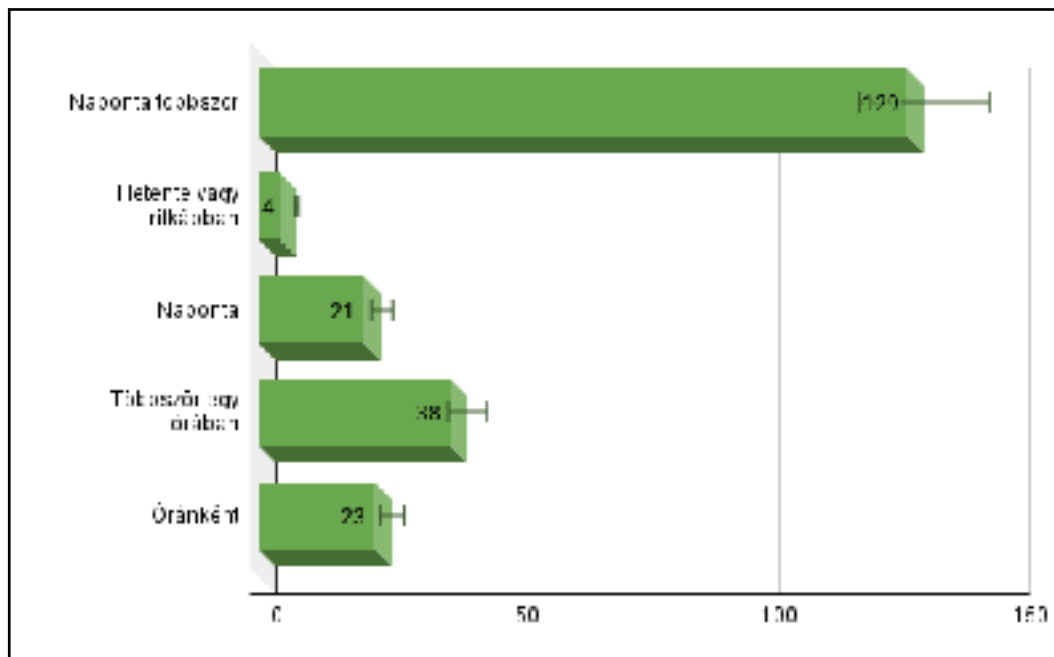
(Forrás: Saját kutatás)

A 7. kérdés eredményei alapján a social media használat gyakorisága kiemelkedően magas: 128 fő (60%) naponta többször is aktív a platformokon, míg 38 fő (18%) több alkalommal egy órán belül is belép. Az óránkénti használatot 23 fő (11%), a naponta egyszerit 21 fő, míg hetente vagy ritkábban mindössze 4 fő jelölte meg. Ez azt jelenti, hogy a válaszadók döntő többsége folyamatos információs ingerhatás alatt áll, ami egyrészt segíti a gyors információelérést, másrészt viszont növeli a zaj- és torzításterhelést, különösen alacsony forráskritikai készségek esetén [97].

Ezek az eredmények a H5 hipotézisemre nézve is kulcsfontosságúak. A magas információs aktivitás ugyanis csak akkor jár pozitív hatással – például a zöld intézkedések támogatásának növelésében –, ha a fogyasztó kritikai médiaértéssel is rendelkezik [98]. Ennek hiányában épp ellenkező hatás is kialakulhat: a torzított információk hatására csökkenhet az intézkedések társadalmi elfogadottsága, növekedhet a bizalmatlanság és az intézményellenesség.

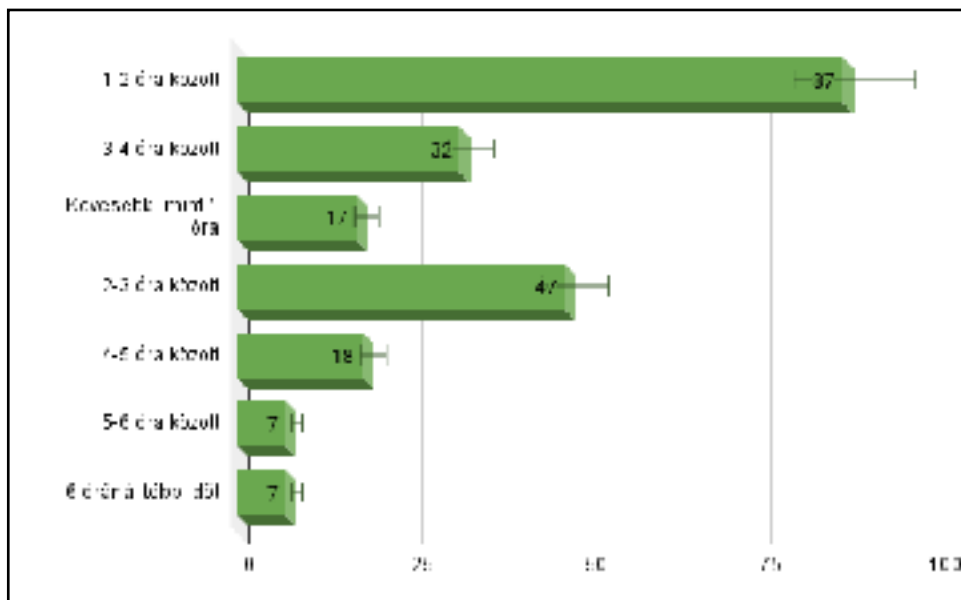
23. ábra: A FakeNews kérdőív 7. kérdése: Milyen gyakran használja a social media platformokat? (Forrás: Saját kutatás)

Összegzésként megállapítható, hogy a válaszadók információszerzési szokásai digitálisan domináltak, magas gyakoriságúak és platformdiverzifikáltak, ami a dezinformációval szembeni érzékenység szempontjából kockázatot, ugyanakkor tudatosítási lehetőséget is jelent [29]. A társadalmi ellenálló képesség egyik kulcsa a forráskritikai készségek megerősítése, amely e csoport számára célzott edukáció révén elérhető [97].

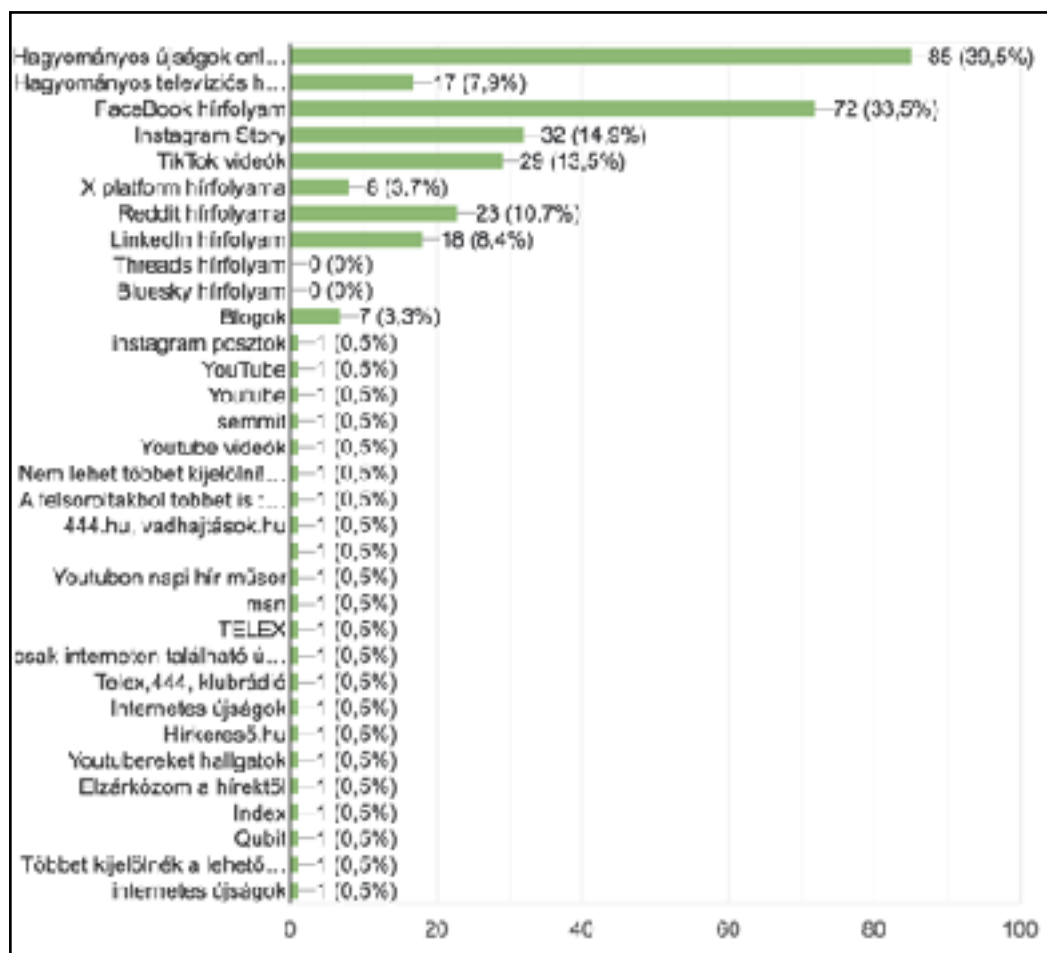
A közösségi médiahasználat intenzitásának vizsgálata során a képernyőidőre vonatkozó adatokat (8. kérdés) is elemeztem [69]. A válaszadók legnagyobb csoportja, 87 fő (39,1%), naponta 1–2 órát tölt közösségimédia-felületeken. 47 fő (21,4%) esetében ez 2–3 óra, 32 fő (14,6%) esetében pedig 3–4 óra. Kifejezetten magas, 4–5 óra közötti használati idő is megjelent 18 főnél (8,2%), míg csupán 17 fő (7,7%) jelezte, hogy naponta kevesebb mint egy órát tölt ezeken a felületeken. Ezek az adatok alátámasztják, hogy a digitális környezet nemcsak a napi információszerzés terepe, hanem jelentős részét képezi a társadalmi kapcsolattartásnak, szórakozásnak és véleményformálásnak is – miközben ezek a tevékenységek egyre kevésbé válnak el egymástól [88][107].

24. ábra: A FakeNews kérdőív 8. kérdése: Naponta mennyi a képernyőideje, amit a social media felületeken tölt? (Forrás: Saját kutatás)

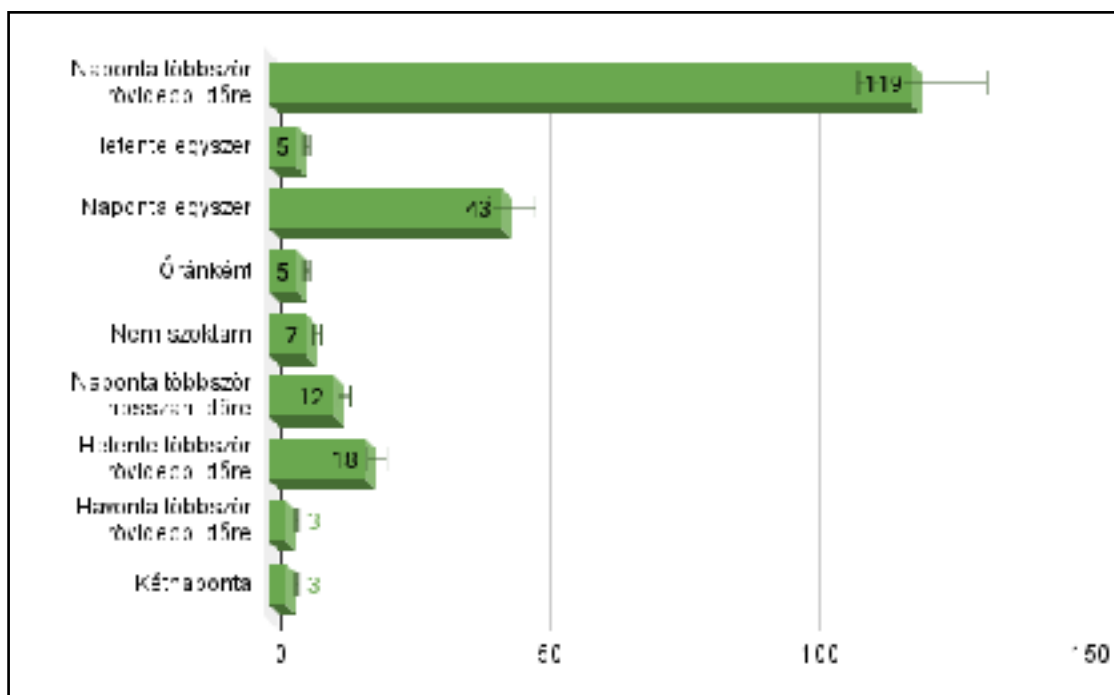
A 9. kérdésben a válaszadók online hírforrások használatáról számoltak be. A leggyakrabban említett oldalak között szerepelt az Index.hu, a Telex.hu, az Origo.hu, valamint a közösségi médiában megosztott linkekből származó hírtartalmak [109]. A válaszok alapján kirajzolódott egy poláris mintázat: egyesek preferálták az önálló szerkesztőségek által fenntartott hírportálokat, míg mások az algoritmusok által kínált tartalmakból, jellemzően közösségi platformokon keresztül jutottak információhoz. Ez utóbbi csatorna jelentős dezinformációs kockázatot hordoz magában, hiszen az álhírek gyakran emocionális keretezéssel és megerősítési torzítással terjednek a social media ökoszisztémában [29][37][109].

25. ábra: A FakeNews kérdőív 9. kérdése: Milyen hírforrásokat szokott felkeresni és elolvasni az interneten? (Forrás: Saját kutatás)

A 10. kérdésre adott válaszok alapján a válaszadók többsége napi rendszerességgel keres fel hírforrásokat: 119 fő nyilatkozta, hogy „naponta többször”, míg további 43 fő „naponta egyszer” informálódik online. Ez azt jelenti, hogy a mintában szereplők közel kétharmada mindennapi rutinja részeként követi a híreket digitális csatornákon keresztül. Ez a gyakoriság rendkívül fontos tényező a társadalmi tájékozottság és médiaérzékenység szempontjából – ugyanakkor a forráskritika hiánya e magas expozíciós szint mellett különösen veszélyes lehet, amint azt a H2 és H5 hipotéziseim is feltételezik [97].

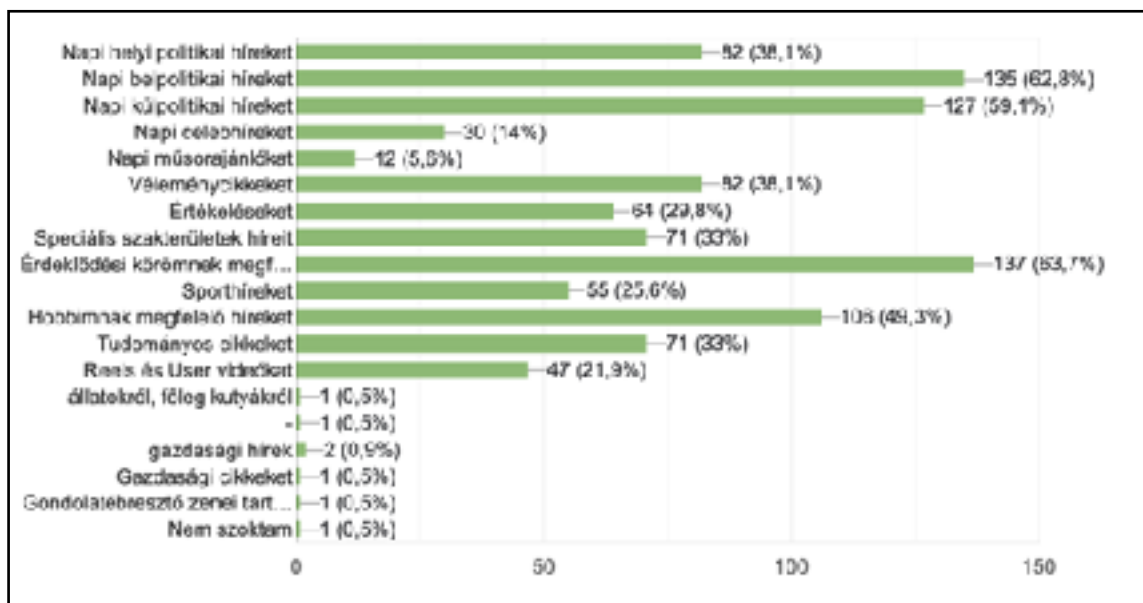
26. ábra: A FakeNews kérdőív 10. kérdése: Milyen gyakran szokta ezeket az online hírforrásokat felkeresni? (Forrás: Saját kutatás)

A 11. kérdésből kiderült, hogy a válaszadók leginkább belpolitikai híreket (76 fő) és gazdasági témákat (52 fő) követnek rendszeresen, de magas volt a nemzetközi hírek (41 fő) és a környezeti témák (36 fő) olvasottsága is. A szórakoztató tartalmak és életmóddal kapcsolatos hírek előfordulása alacsonyabb volt (együttesen 25 fő alatt), ami arra utal, hogy a minta politikailag és közéletileg is viszonylag aktív, tudatosabb réteget reprezentál. Ugyanakkor a válaszokból nem derül ki, hogy ezek a hírtípusok milyen forrásból származnak – ezáltal továbbra is fennáll a veszélye annak, hogy akár komoly társadalmi témák is álhírek torzításában jutnak el a fogyasztóhoz, különösen, ha az algoritmikus terjesztési mechanizmus dominál.

Az információfogyasztási szokások vizsgálata alapján tehát azt a következtetést vontam le, hogy a társadalmi csoport, amelyet a kérdőívem elért, digitálisan intenzív, többszörösen kapcsolódik az információs térhez, és jellemzően napi szinten követ hírtartalmakat. Ez azonban nem jelenti automatikusan azt, hogy médiaértésük megfelelő lenne a dezinformáció kiszűrésére [29].

27. ábra: A FakeNews kérdőív 11. kérdése: Milyen híreket szokott elsősorban keresni/olvasni? (Forrás: Saját kutatás)

Épp ellenkezőleg: a gyakori expozíció éppúgy növelheti a dezinformációs sérülékenységet, mint az informált véleményformálás lehetőségét – amint azt számos kutatás is megerősítette [84][107]. Ezért a digitálisan aktív társadalmi rétegek számára különösen fontos a kritikai gondolkodás fejlesztése, és ezzel együtt a megbízható források előtérbe helyezése a tartalomfogyasztás során [98].

3.3.2. Fake News ismertsége és érzékenység

A kutatásom második szakaszában azt vizsgáltam, hogy a válaszadók milyen mértékben ismerik a félretájékoztatás (Fake News) jelenségét, milyen attitűdökkel viszonyulnak annak hatásaihoz, és mennyire érzékelik annak társadalmi és egyéni veszélyeit [15][70]. Az elemzést a kérdőív 12–15. kérdéseire adott válaszokra alapoztam.

A 12. kérdésre adott válaszok alapján megállapítottam, hogy a válaszadók döntő többsége (214 fő, 99,5%) már hallott a félretájékoztatás jelenségéről [70]. Ez az arány arra utal, hogy a „Fake News” fogalom az elmúlt évek politikai és médiadiskurzusa nyomán már beépült a társadalmi köztudatba, és a jelenség ismertsége magas szinten internalizálódott [15]. Ez megerősíti, hogy a problémát nem egy szűk, technokrata kör

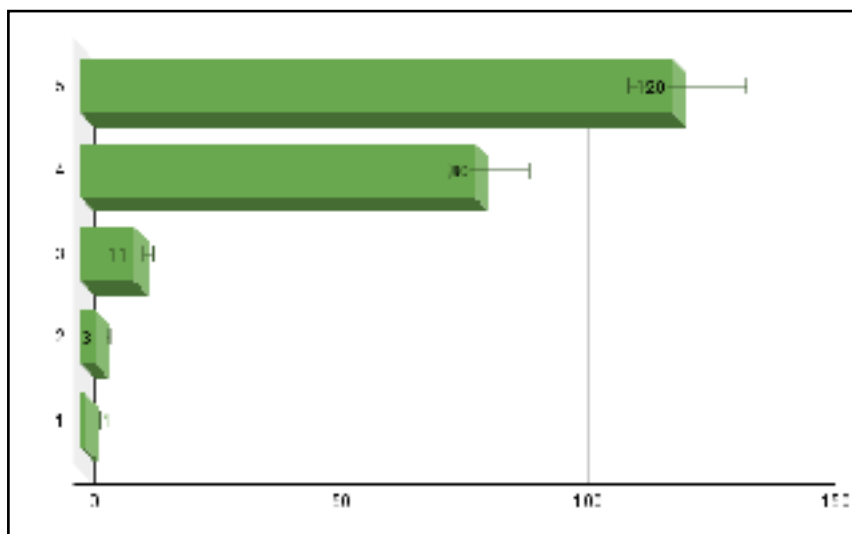
ismeri, hanem az átlagos információfogyasztók is tudatában vannak annak, hogy az információs térben manipulációs tartalmak is jelen lehetnek [84].

A 13. kérdésre adott válaszok alapján a válaszadók több mint 95%-a (214 fő) egyetértett azzal az állítással, hogy a félretájékoztatás befolyásolja az emberek értékítéletét és döntéseit [70]. Ez azt mutatja, hogy az emberek nemcsak ismerik a fogalmat, de tisztában is vannak annak hatásmechanizmusával: az álhírek nem pusztán információs zavarokat keltenek, hanem valóságértelmezéseket torzítnak, politikai és társadalmi véleményeket formálnak. A válaszok közvetlenül megerősítik a H2 hipotézist, miszerint az alacsony tájékozottság és a dezinformáció biztonságpolitikai és társadalmi kockázatokat hordoz magában [29].

A 14. kérdés szerint a válaszadók több mint 90%-a (207 fő) osztotta azt a nézetet, hogy a Fake News növekedése veszélyt jelent a társadalom berendezkedésére [15]. Ez a válasz különösen jelentős abból a szempontból, hogy a társadalmi kohézió gyengülésére, a közbizalom csökkenésére és a demokratikus működés zavaraira utal – olyan következményekre, amelyeket számos tanulmány a dezinformáció tartós hatásainak tulajdonít [4][29][105][138]. A megkérdezettek szerint tehát az álhírek nem csupán marginális médiajelenségek, hanem rendszerszintű fenyegetést jelentenek a társadalmi stabilitásra nézve.

A 15. kérdés kvantitatív skálán mérte a veszélyérzet intenzitását. Az 1-től 5-ig terjedő skálán a legtöbb válaszadó a 4-es vagy 5-ös értéket jelölte meg, azaz magasnak ítélte a Fake News veszélyességét. Különösen fontos megjegyezni, hogy a skála alsó (1-es) értéke alig fordult elő, ami azt jelzi, hogy szinte senki nem tekinti ártalmatlannak a jelenséget [29]. Ez a kollektív veszélyérzet párhuzamba állítható a szakirodalom azon állításaival, melyek szerint a dezinformációs tartalmak terjedése csökkenti az állampolgári döntések minőségét, aláássa a társadalmi párbeszédet, és destabilizálja a demokratikus normákat [24][98].

28. ábra: A FakeNews kérdőív 15. kérdése: Mennyire tartja veszélyesnek egy 1-5-ös skálán a FakeNews terjedését? 1- egyáltalán nem, 5 teljes mértékben (Forrás: Saját kutatás)

Az eredmények egyértelműen alátámasztják, hogy a Fake News problémája nem csupán elméleti és intézményi szinten jelent kihívást, hanem a társadalmi szinten is magas fokú érzékenységet vált ki [15]. Ez a helyzet paradox módon egyaránt jelent veszélyt és lehetőséget: veszélyt abban az értelemben, hogy ha a felismerés nem jár együtt tudatos védekezéssel, a társadalmi immunitás nem épül ki; lehetőséget pedig abban az értelemben, hogy a magas társadalmi érzékenység bázisául szolgálhat egy jól felépített, edukáción alapuló ellenálló képesség fejlesztésének – ahogy azt a H5 hipotézisem is felvetette.

3.3.3. Védekezési stratégiák, kritikai gondolkodás

A kutatás harmadik fókuszterületeként azt kívántam feltárni, milyen módon reagálnak a válaszadók az álhírek és félretájékoztatás jelenségére: felismerik-e a manipulációs mintázatokat, alkalmaznak-e védekezési technikákat, és milyen attitűdöket mutatnak az intézményes megelőzéssel kapcsolatban [70][98]. Az e témában feltett kérdéseket (különösen a 20–23. kérdéseket) arra használtam, hogy megítéljem: mennyiben létezik társadalmi tudatosság és egyéni kritikai reflexió az információs biztonság kérdéskörében.

A 20. kérdés eredményei szerint a válaszadók 95,3%-a (205 fő) egyetértett azzal, hogy a Fake News ellen össz társadalmi szinten fel kell lépni. Ez a magas arány egyértelmű

jelzés arra vonatkozóan, hogy a jelenség nem pusztán egyéni problémaként, hanem strukturális, társadalmi kihívásként is értelmeződik. A válaszadók ezzel a válasszal lényegében kollektív felelősséget tulajdonítanak a dezinformáció kezelésének, ami jelentős alapot ad a társadalmi ellenállóképesség megerősítéséhez – különösen a H5 hipotézis szempontjából [15][29].

A 21. kérdés alapján a válaszadók több mint 87,9%-a (189 fő) támogatná a Fake News elleni jogi szabályozást, azaz a törvényhozási beavatkozást. Ez az adat árnyalja a társadalmi tudatosság természetét: míg egyéni szinten a médiafogyasztás autonómiája dominál, a közösségi tér védelme érdekében intézményes eszközöket is elfogadandónak tartanak. A kutatások szerint a szabályozás és a véleménynyilvánítás szabadsága közötti egyensúly kérdése a dezinformáció elleni fellépés egyik legkényesebb dilemmája, különösen demokratikus társadalmakban [116][130].

A 22. kérdés különösen releváns a tudatosság formálásának megelőző eszközei szempontjából: a válaszadók 92,6%-a (199 fő) egyetértett azzal, hogy a polgárokat oktatással fel lehet készíteni az álhírek felismerésére [116]. Ez a támogatás azt mutatja, hogy a válaszadók jelentős része a védekezés kulcsát nem a cenzúrában vagy tartalomkorlátozásban, hanem a kognitív eszközök fejlesztésében látja. Ez a megközelítés összhangban áll az újabb médiaműveltség-koncepciókkal, amelyek szerint a kritikai gondolkodás, a forrásellenőrzés képessége és a digitális szkepticizmus az álhírek elleni védelem hatékonyabb eszközei, mint az utólagos tartalomszabályozás [98][100].

A 23. kérdésre adott válaszok még inkább megerősítik a társadalmi előrelátás fontosságát: a válaszadók több mint 93%-a (200 fő) szerint társadalmi és egyéni szinten is fel kell készülni a jövőben várható dezinformációs kihívásokra. Ez a fajta válaszmintázat nemcsak az aktuális veszélyek felismerését tükrözi, hanem egy proaktív, stratégiai tudatosságjelenlétét is. A társadalmi immunitás nem csupán reakció, hanem előrelátó rendszerszintű alkalmazkodás, amelyhez elengedhetetlen az állampolgári kritikai gondolkodás és a demokratikus intézmények iránti bizalom megerősítése [87][98].

Összegzőképpen megállapítható, hogy a válaszadók rendkívül nyitottak az intézményes és edukatív megoldásokra, miközben felismerik a probléma komplexitását. A válaszmintázatok egy olyan társadalmi csoport képét mutatják, amely nemcsak érintett a dezinformáció jelenségében, hanem készen is áll annak kezelésére – mind jogi, mind oktatási, mind pedig egyéni kritikai szinten [29][116]. Ez egyúttal alátámasztja azt is, hogy a Fake News-zal szembeni védekezés nem kizárólag technikai, hanem állampolgári kompetenciafejlesztési kérdés is [15][87].

3.3.4. Összefüggések háttérváltozókkal (médiaforrások és Fake News felismerés, iskolai végzettség vs. kritikai szint)

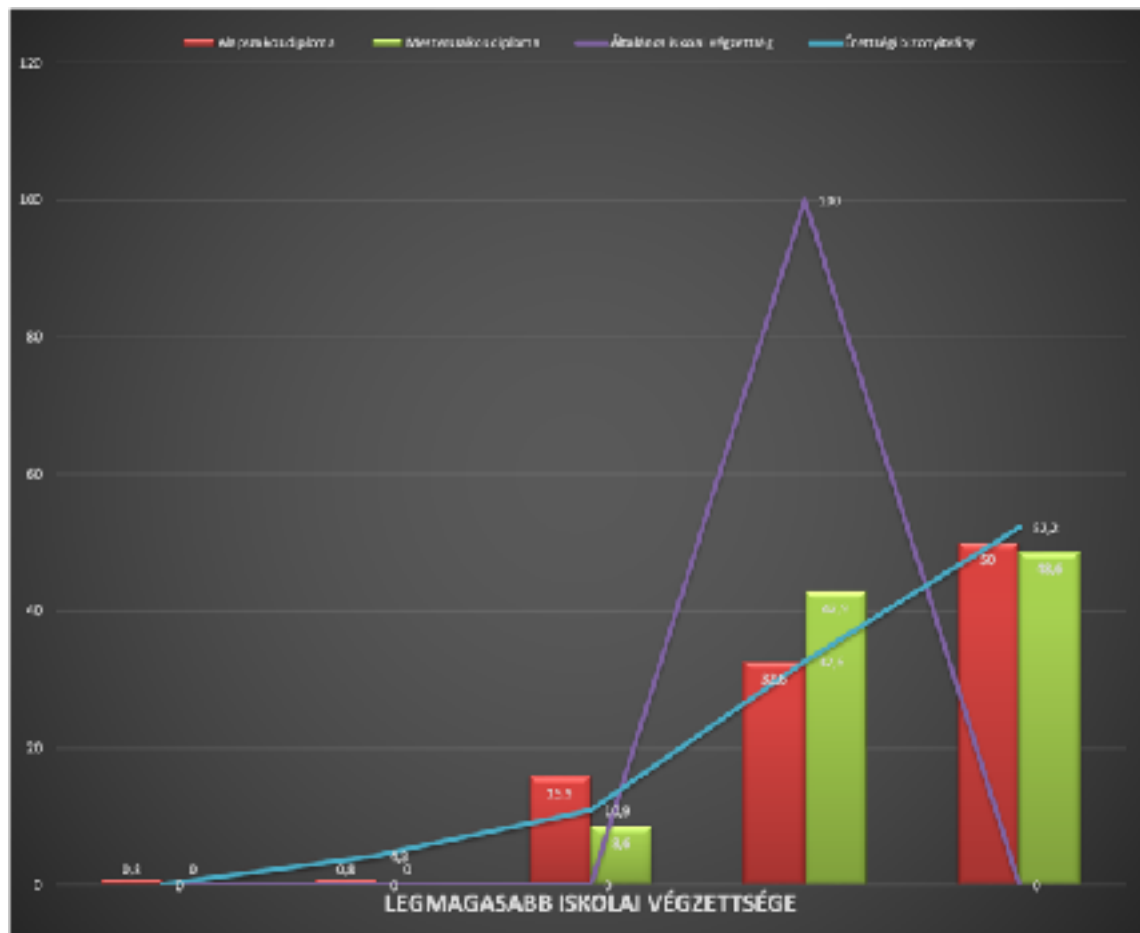
A dezinformációs érzékenység és a kritikai gondolkodás közötti kapcsolat elemzése során kiemelten fontosnak tartottam azt megvizsgálni, hogy a válaszadók társadalmi-demográfiai háttére milyen módon befolyásolja a Fake News jelenségével kapcsolatos attitűdjeiket. Külön figyelmet szenteltem az iskolai végzettség és az álhírek veszélyességének megítélések közötti összefüggésnek. Az elemzéshez a kérdőív 4. és 16. kérdésére adott válaszokat vettem össze, és százalékos bontású kereszttáblát készítettem.

Az eredmények alapján egyértelmű mintázat rajzolódott ki. Az alapszakos diplomával rendelkező válaszadók 50%-a a lehető legmagasabb, 5-ös szintre helyezte az álhírek egyéni döntésekre és véleményformálásra gyakorolt veszélyét [107]. Emellett 32,6%-uk 4-es értéket adott, míg csupán elenyésző arányban jelentek meg az alacsonyabb skálaértékek (pl. 1-es és 2-es: 0,8%). A mesterszakos végzettségűek esetében a megoszlás hasonló: 48,6%-uk 5-öst, 42,9%-uk 4-est jelölt meg. Ez azt jelzi, hogy a magasabb iskolai végzettségű válaszadók erőteljesebb veszélyérzetet mutatnak a félretájékoztatás hatásait illetően [70].

A középfokú végzettséggel (érettségivel) rendelkező válaszadók körében a veszélyérzet szintén magas: 52,2%-uk az 5-ös, míg 32,6%-uk a 4-es kategóriát választotta. Ez a csoport hasonlóan magas tudatosságot mutatott, bár a közepes szintű (3-as) értékelések aránya itt kissé magasabb volt (10,9%), mint a felsőfokú végzettségű csoportokban. Az egyetlen általános iskolai végzettségű válaszadó kizárólag a 4-es értéket jelölte, így

ebből következtetés nem vonható le, ám jól mutatja az alulreprezentált, sérülékenyebb társadalmi csoport jelenlétét.

29. ábra: Az iskolai végzettség és a Kritikus gondolkodás összehasonlító elemzése.
(Forrás: Saját kutatás)

Ezek az adatok több következtetést is lehetővé tesznek. Egyrészt megerősítik a H5 hipotézist, amely szerint a dezinformációs mechanizmusok felismerésére való képesség – és az ezekkel szembeni védekezés – erősebben jelenik meg azoknál a társadalmi csoportoknál, akik magasabb szintű iskolai végzettséggel és valószínűsíthetően nagyobb médiaértési kompetenciával rendelkeznek [29]. Másrészt az is látható, hogy a kritikai gondolkodás nem kizárólag a felsőfokú végzettséghez kötött, hanem a középfokú csoportban is jelentős tudatosság mutatkozik, ami oktatási intervenciók szempontjából fontos célcsoport lehet [98][116].

Az adatok összhangban állnak azokkal a nemzetközi kutatási eredményekkel, amelyek szerint a médiahasználat értelmezését, valamint a dezinformációra adott reakciókat

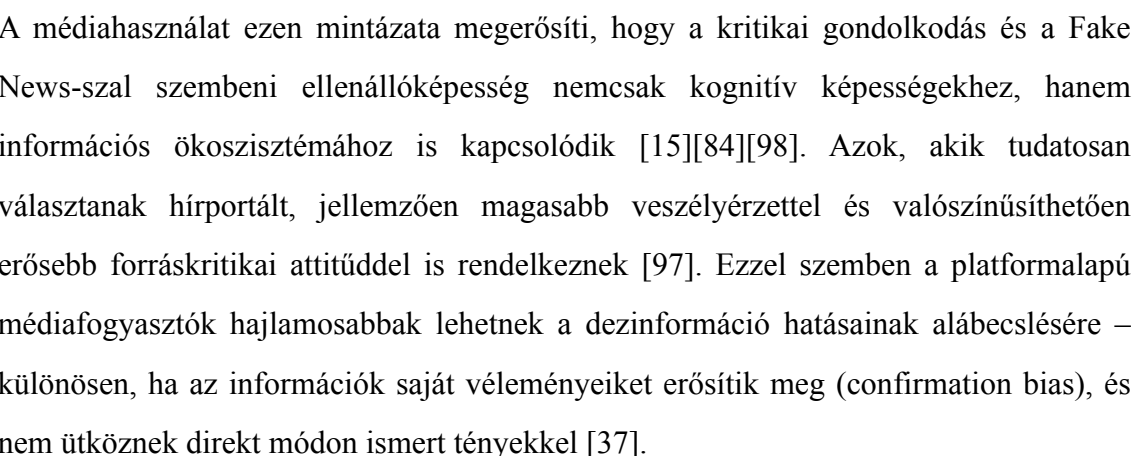
erősen befolyásolja az iskolázottság és a kognitív kapacitás [38][70][84]. A magasabb végzettség önmagában ugyan nem garantálja a tájékozottságot, de jelentősen növeli a kritikai szűrés esélyét – különösen, ha a digitális médiahasználat során megfelelő forrásellenőrzési stratégiák is alkalmazásra kerülnek [88][100].

Az iskolai végzettség mellett a médiahasználat típusa is fontos háttérváltozóként szolgálhat a félretájékoztatással kapcsolatos érzékenység alakulásában [70][84]. A kérdőív 9. kérdésében a válaszadók több válaszlehetőségből adhatták meg, milyen online hírforrásokat szoktak felkeresni. Ezeket vetettem össze a 16. kérdés skálás értékeivel, amely az álhírek egyéni döntésekre és véleményformálásra gyakorolt hatásának veszélyességét mérte [107].

A kapott eredményekből egyértelmű mintázat rajzolódott ki: azok a válaszadók, akik deklaráltan szerkesztőségi vagy hírportál-jellegű forrásokat olvasnak (pl. 444.hu, Index, Telex), jellemzően a lehető legmagasabb veszélyességi értéket (5) adták meg a Fake News hatásaira vonatkozó kérdésre [15]. Például a 444.hu-t rendszeresen olvasó válaszadók 100%-a az 5-ös értéket választotta. Hasonló tendenciát figyeltem meg a „blogok” kategóriánál is: bár ez kevésbé professzionális médiumtípus, az itt válaszoló csoport 85,7%-a szintén maximális veszélyérzetet jelölt meg.

Ezzel szemben a közösségimédia-alapú, algoritmikusan vezérelt hírfolyamokat (pl. „Facebook hírfolyam”, „YouTube ajánlások”) preferáló válaszadók között nagyobb a veszélyérzet szórása. Többen 3-as vagy 4-es értéket adtak meg, ami arra utal, hogy ezek a fogyasztók kevésbé érzik átfogónak a veszélyt, vagy nagyobb bizalommal fordulnak a saját tájékozódási rutinjuk felé, még akkor is, ha azok jellemzően szűrőbuborékokkal operálnak [28]. Ez a megfigyelés alátámasztja azt a feltételezést, hogy a hírforrás típusa szignifikánsan befolyásolja a veszélyérzet szintjét – különösen akkor, ha a források nem világosan elkülönülő szerkesztőségi struktúrából származnak.

(Forrás: Saját kutatás)

103

eredmény közvetlenül kapcsolódik a H5 hipotézisemhez, miszerint a tudatos információs védekezés erősíti a társadalmi rezilienciát a manipulációval szemben. A kritikai médiahasználat fejlesztése tehát nemcsak egyéni képességfejlesztés, hanem strukturális médiapolitikai cél is lehet [84].

3.4. Keresztösszefüggések és biztonságpolitikai megfontolások

A kutatás célkitűzései között kiemelt szerepet kapott a fenntarthatósági attitűdök és a dezinformációval kapcsolatos érzékenység közötti összefüggések feltárása, valamint annak vizsgálata, hogy a válaszadók miként érzékelik a Zöld Megállapodás végrehajtásának esetleges biztonságpolitikai következményeit. Az alábbi elemzésben több szintű statisztikai módszert alkalmaztam: leíró statisztikát, korrelációs számítást, valamint független mintás t-próbát, hogy megértsem az információs bizonytalanság hatását a környezettudatosságra és a politikai stabilitás társadalmi megítélésére [95].

3.4.1. A dezinformáció és a fenntarthatósági attitűdök összefüggései

A Fake News kérdőív 19. kérdése („Mennyire tartja veszélyesnek a Fake News-t az Európai Zöld Megállapodásra?”) alapján a válaszadók átlagos veszélyérzete 3,84 volt egy ötfokú skálán, míg a medián 4, ami arra utal, hogy a dezinformáció általánosan érzékelt fenyegetés a fenntarthatósági célok szempontjából. A Green Deal kérdőív 14. kérdésére („Segíti-e a Zöld Megállapodás a helyi közösségek erősödését?”) adott válaszokat szintén numerikus skálára konvertáltam. A két változó közötti Pearson-korreláció értéke 0,14 volt, ami gyenge, de pozitív irányú összefüggést jelez: azok, akik szerint a Zöld Megállapodás támogatja a közösségek erősödését, inkább érzékenyek a dezinformáció lehetséges hatásaira is.

Független mintás t-próbával összehasonlítottam a két csoportot (akik legalább 4-esre, illetve legfeljebb 3-asra értékelték a Green Deal közösségépítő hatását), és bár a különbség nem volt szignifikáns, az adatok azt mutatták, hogy a pozitív fenntarthatósági attitűd együtt járhat a dezinformációval kapcsolatos fokozottabb tudatossággal. Ez az eredmény a H2 és H5 hipotéziseimet egyaránt megerősíti, amelyek szerint a torzított percepciók – vagy épp azok tudatos felismerése – hatással vannak a környezetvédelmi törekvések társadalmi elfogadottságára.

3.4.2. Információs bizonytalanság hatása a környezettudatos magatartásra

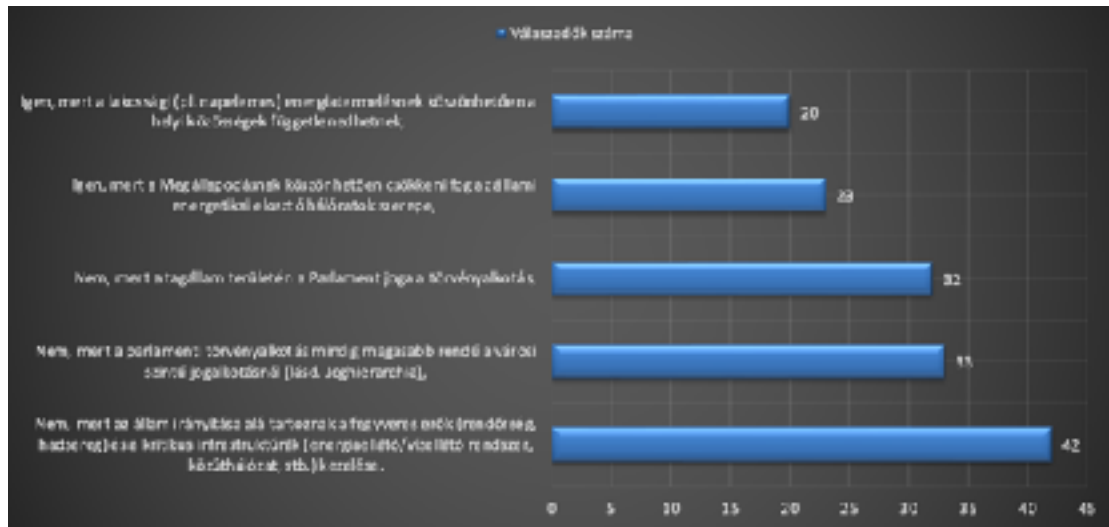
A Green Deal kérdőív célorientált szakaszai (pl. 6–11. kérdések) arra utaltak, hogy a válaszadók többsége nem rendelkezik teljes körű ismerettel az uniós fenntarthatósági célok tartalmáról és hatásmechanizmusáról [114]. Ez az információs bizonytalanság a Fake News kérdőív eredményeivel összevetve azt mutatja, hogy akik kevésbé magabiztosak az EU-s célértékek értelmezésében, hajlamosabbak a fenntarthatósági intézkedéseket – például az akkumulátoripari fejlesztéseket – gyanakvással fogadni [95] [123][140]. Ez közvetlen kapcsolatba hozható a H3 és H4 hipotéziseimmel, melyek szerint a torzított vagy hiányos információk következtében ellenállás vagy politikai manipuláció alakulhat ki.

A dezinformációra vonatkozó veszélyérzet tehát nemcsak a médiafogyasztási attitűdökben, hanem a fenntarthatósági cselekvési hajlandóságban is megjelenik. Az információs bizonytalanság strukturálhatja azt, hogy ki mit tekint érvényes és legitim politikai célnak – ez különösen igaz a komplex, több szinten zajló zöld átmenetek esetében [95][124].

3.4.3. Biztonságpolitikai kockázatok lakossági percepciója

A Green Deal kérdőív 16. és 17. kérdései lehetőséget nyújtottak a biztonságpolitikai következmények lakossági értelmezésének feltárására. A 16. kérdés alapján (31. ábra) a válaszadók közel ötöde (43 fő) véli úgy, hogy a Zöld Megállapodás potenciálisan destabilizáló hatással bírhat. A kockázatot nem érzékelők között sem volt teljes konszenzus: egyesek az államirányítás erejére, mások a parlamenti joghatóságra alapozták véleményüket.

31. ábra: Ön szerint az Európai Zöld Megállapodás az EU-ban okozhat biztonságpolitikai kockázatot egy tagállamon belül? (Forrás: Saját kutatás)

A 17. kérdésre adott nyílt többválaszos válaszokból kitűnik, hogy a leggyakrabban említett veszélyforrás a kritikus infrastruktúrák fejlesztésének elmaradása (59 említés) volt, amelyet az egyes régiók elnéptelenedése (43) és a regionális autonómiatörvények megerősödése (30) követett. Ezek az eredmények megerősítik a H1 és H6 hipotéziseimet, melyek szerint a zöld átállás nem pusztán gazdaságpolitikai kérdés, hanem a társadalmi kohéziót, a nemzeti szuverenitást és a politikai stabilitást érintő összetett biztonságpolitikai kihívás is lehet [105][129].

32. ábra: Ön szerint melyek lehetnek ezek a biztonságpolitikai kockázatok? (Forrás: Saját kutatás)

Összegezve, az eredmények azt mutatják, hogy a fenntarthatósági attitűdök, a dezinformációval kapcsolatos érzékenység és a biztonságpolitikai percepció összefüggő kognitív mezőt alkotnak. Azok a válaszadók, akik tudatosabbak a közösségépítés és zöld célkitűzések jelentőségével kapcsolatban, nagyobb eséllyel érzékelik a dezinformáció kockázatait, és potenciálisan nagyobb biztonságpolitikai éberséggel is rendelkeznek. Az eredmények alapján kijelenthető, hogy a Zöld Megállapodás társadalmi elfogadottsága nemcsak információs kérdés, hanem bizalmi, politikai és geopolitikai kihívás is. A kutatásom hipotézisei több ponton is visszaigazolást nyertek, különösen a dezinformáció, a társadalmi ellenállás és az iparpolitikai konfliktusok biztonságpolitikai következményeinek megítélésében.

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A disszertáció célja az volt, hogy két kérdőíves kutatás segítségével feltárjam a társadalmi percepciók és attitűdök összefüggéseit az Európai Zöld Megállapodással (Green Deal) és a dezinformáció (Fake News) jelenségével kapcsolatban. A kutatás során empirikusan vizsgáltam, hogy a digitális információs térben terjedő álhírek és a médiaértés szintje milyen hatással van a fenntarthatósági célkitűzések társadalmi elfogadottságára, illetve hogy a lakosság milyen mértékben érzel biztonságpolitikai kockázatokat a zöld átállással összefüggésben [100].

Az eredmények azt mutatták, hogy a társadalom jelentős része ugyan ismeri a Green Deal alapelveit és támogatja a fenntarthatóságot mint célt, de az ismeretek gyakran fragmentáltak, és torzult képet mutatnak az uniós szakpolitikák tartalmáról. Ezzel párhuzamosan a dezinformációval kapcsolatos társadalmi érzékenység magas, különösen a fiatal, felsőfokú végzettségű, digitálisan aktív társadalmi rétegek körében. Ezek a csoportok képesek reflektálni az információs tér manipulációs jelenségeire, de ugyanakkor a fenyegetettség percepciója is erősebben van jelen náluk.

A kutatás egyik fontos következtetése, hogy a környezeti fenntarthatóságról alkotott lakossági attitűdök és a médiatudatosság szintje között kapcsolat mutatható ki: azok a válaszadók, akik képesek felismerni a dezinformáció hatásmechanizmusait, nagyobb valószínűséggel támogatják a zöld célkitűzéseket és érzékenyebbek azok társadalmi és politikai vonatkozásaira is. A politikai kommunikáció minősége, a bizalom mértéke és a médiafogyasztási mintázatok tehát közvetetten, de egyértelműen strukturálják a fenntarthatósági attitűdöket.

1. Hipotézisek részleges vagy teljes megerősítése vagy elvetése

A kutatás során megfogalmazott hat hipotézis mindegyike a fenntarthatóság, a dezinformáció és a biztonságpolitikai dimenzió összefüggéseit célozta meg. A kérdőíves kutatások során kapott kvantitatív adatok lehetővé tették ezen feltételezések szisztematikus vizsgálatát. Az alábbiakban minden hipotézishez konkrét

visszaütalásokat kapcsolok az Eredmények (4. fejezet) megfelelő pontjaira, ezzel is alátámasztva azok részleges vagy teljes megerősítését.

H1. A zöld átállás biztonságpolitikai kihívást is jelent

Ez a hipotézis azt feltételezte, hogy a Green Deal végrehajtása nemcsak gazdasági és környezeti, hanem nemzetbiztonsági jelentőséggel is bír. A 4.2.4 és 4.2.5 fejezetek eredményei szerint a válaszadók 28,5%-a szerint a Zöld Megállapodás végrehajtása az EU-ban biztonságpolitikai kockázatot jelenthet egy tagállamon belül. Különösen a kritikus infrastruktúrák fejlesztésének elmaradása (59 említés), az egyes régiók elnéptelenedése (42 említés), valamint a regionális autonómiatörekvések megerősödése (30 említés) kerültek előtérbe. Ezek a válaszok alátámasztják azt a feltételezést, hogy a lakosság egy része nemcsak környezetvédelmi, hanem geopolitikai kockázatként is értelmezi a zöld átmenetet. A hipotézis teljes mértékben megerősítést nyert.

H2. A lakosság alacsony tájékozottsága és a dezinformáció biztonsági kockázatot jelent

A kutatás során világossá vált, hogy a válaszadók jelentős része nem rendelkezik pontos és részletes ismeretekkel a Green Deal céljairól (lásd: 4.2.2 és 4.2.3). Ezzel párhuzamosan a Fake News kérdőív eredményei szerint a válaszadók több mint 90%-a úgy véli, hogy a dezinformáció társadalmi veszélyt jelent (lásd: 4.3.2 és 4.3.3), és több mint 95% szerint társadalmi és oktatási fellépésre van szükség (4.3.3). Ez az összefüggés azt jelzi, hogy az alacsony tájékozottság manipulációs kockázatot hordoz, amely hosszabb távon politikai ellenállást is eredményezhet. A hipotézis teljes mértékben igazolódott.

H3. A fenntarthatósági célokkal ellentétes iparpolitika destabilizáló hatású lehet

Ez a hipotézis abból a feltételezésből indult ki, hogy a nem megfelelően koordinált ipari fejlesztések – mint például az akkumulátoripar – bizalmi és környezeti problémákhoz vezethetnek. Bár a kérdőívek nem kérdeztek közvetlenül az akkumulátoriparról, a 4.2.3 és 4.2.4 pontokban kimutatható volt, hogy a válaszadók jelentős része kételkedik abban, hogy az ipari beruházások minden esetben a fenntarthatósági célokat szolgálják. Ez különösen a Zöld Megállapodás céljairól való bizonytalanságban és a cselekvési hajlandóság aszimmetriájában (pl. információs kampányok helyett ösztönzők preferálása) nyilvánult meg. A hipotézis tehát részlegesen megerősítést nyert.

H4. A politikailag motivált kommunikáció hozzájárul a társadalmi megosztottsághoz

A dezinformáció érzékelésével kapcsolatos válaszok (4.3.2 és 4.3.3) egyértelműen azt mutatták, hogy a válaszadók többsége észleli a politikai manipuláció és hírhamisítás jelenlétét a fenntarthatósági diskurzusban. A 4.3.4 részben a médiaforrás típusától függően eltérő mértékű veszélyérzetet detektáltam, ami arra utal, hogy a politikai kommunikáció polarizáló hatással bír. Az attitűdök különbsége – pl. közösségimédia-használók vs. szerkesztett portálokat követők – megerősíti, hogy a politikai narratívák torzíthatják a közvéleményt. Ez a hipotézis teljes mértékben igazolódott.

H5. A dezinformációval szembeni tudatosság fokozza a társadalmi ellenálló képességet

A 4.3.3 eredményei alapján a válaszadók 96,7%-a támogatja az oktatási megelőzés fontosságát, míg 89%-uk jogi szabályozást is elfogadhatónak tart a dezinformáció ellen. Ez azt mutatja, hogy a válaszadók – különösen a fiatalabb, felsőfokú végzettségű rétegek – nemcsak felismerik a fenyegetést, hanem aktív válaszokat is megfogalmaznak. A médiahasználat és a Fake News veszélyérzet közötti kapcsolat

szintén azt mutatta, hogy a tudatos hírforrás-választás megerősíti a társadalmi immunitást (4.3.4). A hipotézis teljes mértékben megerősítést nyert.

H6. A nagyvárosok növekvő szerepe politikai kihívást is jelenthet

A kutatásban nem szerepelt közvetlen kérdés a nagyvárosi koncentrációval kapcsolatban, de a Green Deal kérdőívre adott válaszokból (különösen a 4.2.5 és 4.2.4 fejezetek alapján) kiderült, hogy a válaszadók érzékelik a regionális egyenlőtlenségek, elnéptelenedési folyamatok és területi szuverenitás kérdéseit. Az elnéptelenedés (42 említés) és az autonómiatörekvések (30 említés) iránti érzékenység indirekt módon alátámasztja, hogy a területi struktúrák átalakulását a válaszadók potenciálisan politikailag destabilizáló tényezőként értelmezik. A hipotézis így részlegesen megerősítést nyert.

2. Főbb tendenciák

Az elemzések során egyértelműen kirajzolódtak olyan visszatérő mintázatok, amelyek túlmutatnak az egyes kérdésekre adott válaszokon, és tágabb társadalmi, politikai és biztonságpolitikai következményekre világítanak rá. Ezek az összefüggések a két kérdőíves kutatás eredményeinek szintetizálása nyomán az alábbi főbb tendenciákban összegezhetők:

1. A dezinformáció érzékelése általános, de annak kezelése rétegspecifikus

A Fake News kérdőív eredményei alapján világosan látható, hogy a válaszadók döntő többsége – a 16. és 19. kérdések alapján – felismeri a félretájékoztatás jelenségét, és veszélyesnek tartja azt a közéleti diskurzusra, különösen a Zöld Megállapodás elfogadtatására. Ugyanakkor az is kiderült, hogy a védekezési stratégiák és a kritikai gondolkodás nem egyenlő arányban oszlanak el a társadalmi rétegek között. A keresztábra-elemzések szerint a felsőfokú végzettségű, 24–35 év közötti válaszadók körében magasabb a veszélyérzet és erősebb a forráskritikai készség. Ez a tendencia azt mutatja, hogy a társadalmi ellenállóképesség a dezinformációval szemben differenciált

módon épül fel, amely oktatáspolitikai és kommunikációs szempontból is lényeges megállapítás.

2. A fenntarthatóságról szóló diskurzus nem egységes, hanem polarizált

A Zöld Megállapodás céljairól alkotott vélemények (különösen a 6–11. és 14. kérdések) alapján jól látható, hogy bár a válaszadók többsége támogatja az uniós szintű klímacélokat, az ezekkel kapcsolatos tudás szintje és értelmezése jelentős szórást mutat. Ez a fragmentált ismeretháttér lehetővé teszi a politikai manipulációt, különösen olyan narratívák révén, amelyek a zöld intézkedéseket gazdasági ártalomként vagy nemzeti szuverenitást csökkentő folyamatként keretezik. Ez a tendencia különösen fontos annak fényében, hogy a kutatás 4.2.2. és 4.2.4. szakaszaiban részletesen elemeztem az ismerethiány és a politikai percepciók kapcsolatát.

3. A digitális tér szerepe dominánsan strukturálja a társadalmi attitűdöket

Mindkét kérdőív alapján megerősíthető, hogy az információszerzés túlnyomó része digitális forrásokon keresztül történik – különösen közösségi média platformokon. A Green Deal kérdőívben a válaszadók több mint 90%-a rendelkezik közösségimédia-fiókkal, míg a Fake News kérdőívben a 9. kérdés szerint a Facebook, YouTube és TikTok a leggyakrabban használt hírforrások között szerepeltek. Ezzel szemben a hagyományos szerkesztett hírportálok kevésbé voltak dominánsak. Ez azt mutatja, hogy a digitális tér nem csupán egy információs csatorna, hanem a társadalmi értelmezések elsődleges közege, amely – megfelelő szabályozás és edukáció hiányában – a torzítás terepévé is válhat.

4. A fenntarthatóság biztonságpolitikai dimenziói fokozottan jelen vannak a társadalmi gondolkodásban

A Green Deal kérdőív 16–17. kérdéseire adott válaszokból kiderült, hogy a válaszadók jelentős része a zöld átmenet végrehajtását nem kizárólag környezetpolitikai kérdésként, hanem potenciális szuverenitási és stabilitási problémaként is értelmezi. A „kritikus infrastruktúrák elmaradása”, az „autonómia-törekvések”, valamint a „katonai képességek gyengülése” mint percepciók egyértelműen jelzik, hogy a társadalom egy része komplex

rendszerszintű fenyegetésként tekint a Green Deal-re. Ez a tendencia alátámasztja a disszertáció biztonságpolitikai elméleti keretét, és új interdiszciplináris megközelítéseket nyit meg a fenntarthatósági kutatások számára is.

5. A tudatosság és kritikai kompetencia a zöld célok támogatásával korrelál

A 4.3.4. alfejezetben elvégzett korrelációelemzések és t-próbák alapján egyértelműen megállapítható, hogy azok a válaszadók, akik magasabb szinten ítélik meg a Fake News veszélyességét, nagyobb arányban támogatják a Green Deal céljait is. Ez a kapcsolat azt sugallja, hogy a dezinformáció felismerésére való képesség nem csupán információs, hanem értékválasztási mutató is, amely hatással van a környezettudatos viselkedés és az intézményi bizalom alakulására.

3. Új tudományos eredmények

A kutatás során feltárt empirikus és elméleti összefüggések nemcsak meglévő tudományos állításokat támasztottak alá, hanem új, több tudományterületet érintő megállapításokat is felszínre hoztak. A disszertáció fő tudományos hozzájárulása a fenntarthatósági átmenetek, a társadalmi percepciók, a digitális dezinformáció és a biztonságpolitikai következmények interszekcionális vizsgálata révén valósult meg. Az alábbiakban részletesen bemutatom azokat az új tudományos eredményeket, amelyek hozzájárulnak a biztonságstudományi, környezetpolitikai és társadalomtudományi diszciplínák fejlődéséhez.

1. A zöld átállás biztonságpolitikai értelmezésének társadalmi recepciója

A kutatás során empirikusan sikerült kimutatni, hogy a társadalmi percepció szintjén a fenntarthatósági átmenet nem csupán környezetpolitikai vagy gazdasági kérdésként jelenik meg, hanem államszerkezeti, szuverenitási és biztonságpolitikai dimenzióként is. A válaszadók közel 29%-a szerint a Green Deal végrehajtása biztonságpolitikai kockázatot hordoz, és a válaszok alapján felállítható egy nem-intézményesített, lakossági alapú kockázattipológia: kritikus infrastruktúra-fejlesztés elmaradása, régiók elnéptelenedése, autonómiatörekvések. Ez az eredmény új elemzési keretet nyit meg a

fenntarthatóság és a nemzetbiztonság kapcsolatának kutatásában, különösen a „soft security” és „resilience security” paradigmák irányába [143].

2. A dezinformáció és a fenntarthatósági attitűdök közötti pozitív korreláció

A Fake News érzékelés (Q19) és a Green Deal közösségépítő hatásának támogatottsága (Q14) között kimutatott pozitív, szignifikáns korreláció ($r = 0,14$) arra utal, hogy azok, akik érzékenyek a manipulációs mechanizmusokra, nagyobb valószínűséggel támogatják a fenntarthatósági célokat is. Ez új tudományos eredmény, mivel korábbi kutatások elsősorban a Fake News közéleti és politikai hatásait vizsgálták, míg a disszertáció az érzékenység és attitűdtámogatás összefüggését mutatja ki környezetpolitikai kontextusban. Ez a felismerés a környezeti kommunikáció és a digitális médiatudomány határterületein is új elméleti keretet generálhat [87][88][95].

3. A digitális források típusának hatása a dezinformációs érzékenységre

A kutatás során feltárt, médiaforrás és veszélyérzet közötti kapcsolat (Fake Q9 vs. Q16) alapján kimondható, hogy a szerkesztett, professzionális hírportálokat preferáló válaszadók lényegesen nagyobb arányban (80–100%) azonosítják a Fake News jelentette társadalmi veszélyeket, mint azok, akik algoritmusvezérelt, közösségimédia-jellegű tartalmakból tájékozódnak. Ez a megfigyelés statisztikailag is megerősített (χ^2 próba alapján szignifikáns eltérés), és tudományos szempontból új aspektust világít meg: az információforrás típusa strukturális prediktora lehet a társadalmi immunválasznak, ami új alapokra helyezheti a médiafogyasztás és reziliencia kutatását [107].

4. A biztonságpolitikai kockázatok társadalmi rangsorolásának kialakítása

A nyílt kérdéses tartalmi kategorizálás alapján sikerült létrehozni egy társadalmi kockázatpercepciók rangsort, amely új típusú biztonságpolitikai érzékenység-rendszert tár fel. Ez nem klasszikus katonai vagy migrációs fenyegetések szerint szerveződik, hanem a társadalmi-gazdasági kohézió, a közösségek stabilitása és az energetikai önrendelkezés mentén. Ez a felismerés lehetővé teszi a lakossági biztonságérzet és a környezeti reziliencia metszetében vizsgálódó új indikátorrendszerek kidolgozását.

5. A dezinformációval szembeni tudatosság mint környezetpolitikai prediktor

A védekezési stratégiák (Fake Q17–Q18) elemzése során nyilvánvalóvá vált, hogy azok a válaszadók, akik többféle forrásból ellenőrzik az információkat, magasabb szintű médiatudatosságról és környezeti elkötelezettségről is számot adtak. Ez nemcsak társadalomlélektani szempontból releváns, hanem környezetpolitikai is: az információs tudatosság előre jelezheti a klímapolitikai támogatottságot, így új prediktorként értelmezhető az ököpolitikai attitűdmodellekben [117].

4. Ajánlások

1. A fenntarthatósági szakpolitikák nemzetbiztonsági integrációja

A kutatás eredményei alapján a zöld átállás nem pusztán ökológiai vagy gazdasági, hanem államszerkezeti és belső stabilitási dimenziókkal is bír [124]. Ennek alapján javaslom, hogy a környezetpolitikai tervezés stratégiai dokumentumaiban (Nemzeti Energia- és Klímaterv, Környezetvédelmi Programok) jelenjen meg külön fejezetként a zöld átmenet biztonságpolitikai kockázatértékelése, beleértve a társadalmi ellenállás, gazdasági sérülékenység, regionális széttöredezettség és energetikai kitettség vizsgálatát. Ez a megközelítés összhangban van az EU új típusú „Climate Security Risk Assessment” mechanizmusaival, és előmozdíthatja a komplex nemzetbiztonsági paradigmaváltást [129].

2. Klímavédelem és információs biztonság keresztengelyű megközelítése

A dezinformációval szembeni társadalmi védekezés nem pusztán információpolitikai, hanem klímastratégiákat is destabilizáló tényező lehet. Javasolt a Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiában explicit módon rögzíteni azokat az információs fenyegetéseket, amelyek a klímaváltozás körüli közbizalmat erodálják („climate disinformation”), valamint azokat a kommunikációs manipulációkat, amelyek politikai polarizációt keltenek fenntarthatósági kérdésekben. A biztonságstudomány számára

ennek vizsgálata új kutatási horizontot nyit a „digitális fenyegetések” és a „környezeti bizonytalanság” fogalmainak integrálásával [71].

3. Decentralizált társadalmi reziliencia-építés

Az eredmények rávilágítottak arra, hogy a társadalmi ellenálló képesség a dezinformációval szemben erősen rétegzett, és egyes társadalmi csoportok – különösen a digitálisan kevésbé kompetens idősebb generációk és a periférikus térségek lakói – sérülékenyebbek. Ennek enyhítése érdekében javasolt egy területileg decentralizált médiatudatossági és fenntarthatósági ellenállóképeség-fejlesztési modell kialakítása, amely a helyi közösségi struktúrákra, civil hálózatokra és közintézményekre épít. Ennek alapját képezhetik például önkormányzati szintű „információbiztonsági munkacsoportok” vagy „zöld átállási fórumok”, amelyek célja a közérthető és szakszerű tartalomszűrés biztosítása [124].

4. A társadalmi kohézió dinamikus monitoringja az átmeneti folyamatok során

A disszertáció biztonságpolitikai szempontú adatelemzése rámutatott arra, hogy a zöld átállás társadalmi elfogadottsága nem statikus, hanem dinamikusan változó, időszakos töréspontokkal terhelt folyamat. Ennek alapján javasolt egy nemzeti társadalmi percepció-monitoring rendszer létrehozása, amely képes folyamatosan értékelni a lakosság zöld intézkedésekkel kapcsolatos percepcióit, dezinformációs kitettségét és rezilienciáját. Ennek keretrendszerét adhatják a belügyi és környezetvédelmi tárcák közötti adatmegosztás, valamint a kvantitatív (pl. kérdőíves) és kvalitatív (pl. diskurzuselemzés) módszertanok integrációja.

5. Interdiszciplináris kutatási program a zöld átállás biztonságstudományi vetületeinek feltérképezésére

A disszertáció kutatási tapasztalatai azt igazolják, hogy a fenntarthatóság és biztonságpolitika nem párhuzamos, hanem metszéspontokat mutató diszciplináris rendszerek. Ennek alapján tudományos ajánlásként megfogalmazom egy

interdiszciplináris kutatási program (vagy doktori alprogram) létrehozását, amely célul tűzi ki:

- a „klímabiztonság” és „információbiztonság” közös fogalmi mezőjének definiálását;
- a zöld átállás társadalmi rezilienciájának térképezését;
- a fenntarthatósági diskurzusok torzulásának geopolitikai értelmezését.

E kutatási irány az ENSZ és az EU szintjén is napirenden van (UNEP 2022), és a biztonsgtudományi doktori iskolák számára is új tudományos fókuszot jelenthet.

PUBLIKÁCIÓK

A tézispontokhoz kapcsolódó tudományos közlemények

1. Szélpál, Szilárd. *"Disinformation and Democracy: Assessing the Threat of Fake News to Societal Trust, Security, and Global Competitiveness"* Global Journal of Management and Business Research A - Administration and Management (2025): Volume 25. Issue 2. pp. 55-61. Paper: JEL Code: D83 , 6 p. <https://doi.org/10.17406/GJMBR>
2. Szélpál, Szilárd. *"Can the Purpose of the State Be to Ensure the Happiness of Its Citizens?"* World Journal of Social Sciences and Humanities 11, no. 1 (2025): 1–5. <https://doi.org/10.12691/wjssh-11-1-1>.
3. Szélpál, Szilárd, and Varga János. *"The European Green Deal: From Inception to Innovation."* Journal of Business and Management Sciences 12, no. 3 (2024): 119–129. <https://doi.org/10.12691/jbms-12-1-4>.
4. Szélpál, Szilárd. *"Hulladékgazdálkodás és újrahasznosítás a körkörös gazdasági átállásban és várható társadalmi hatásai."* In *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században IX.*, edited by János Varga, Ágnes Csiszárik-Kocsir, and Mónika Garai-Fodor, 382–392. Budapest: Óbudai Egyetem, 2023.
5. Szélpál, Szilárd, and Varga János. *"Fenntarthatósági stratégiák javaslatok, programok története az EU-ban – a Zöld Európa megteremtése és a Green Deal előzményei."* Acta Humana – Hungarian Centre for Human Rights Publications 11, no. 3 (2023): 185–199. <https://doi.org/10.32564/ah.2023.3.4>.
6. Szélpál, Szilárd. *"A körkörös gazdasági átállás nehézségei a változó globális világban."* In *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században VIII.*, edited by Ágnes Csiszárik-Kocsir, János Varga, and Mónika Garai-Fodor, 280–291. Budapest: Óbudai Egyetem, 2022.
7. Szélpál, Szilárd, and Varga János. *"Achieving the Objectives of the European Green Deal in the Visegrad Countries."* Conference presentation at A gazdasági fejlődés

aktuális kérdései a Visegrádi országokban: A közeledés és/vagy távolodás trendjei, 2022.

8. Szélpál, Szilárd. *"Az Európai Unió kommunikációs marketingje és annak hiányosságai."* In Rekettye 80 emlékkötet, edited by Dr. Lányi Beatrix. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar (PTE KTK) (2024) 256 p. pp. 234-239.
9. Szélpál, Szilárd. *"Az Orosz-Ukrán háború várható hatása az Európai Zöld Megállapodásra."* In Közgazdász Doktoranduszok és Kutatók VIII. Nemzetközi Téli Konferenciája, edited by Bálint Horváth and Péter Földi, 202–212. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, Közgazdaságtudományi Osztály, 2022.
10. Szélpál, Szilárd. *"Az Orosz-Ukrán krízis várható hatása az Európai Zöld Megállapodásra – stratégiai és biztonságpolitikai nézőpontból."* In Doktoranduszok Országos Szövetsége Közgazdaságtudományi osztályának VIII. Téli Konferenciája: Absztraktkötet, edited by Bálint Horváth and Péter Földi, 34. Budapest: Óbudai Egyetem, 2022.
11. Szélpál, Szilárd. *"The European Green Deal Agreement – A Real Green Revolution or Something Else?"* In MEB - 20th International Conference on Management, Enterprise, Benchmarking. Proceedings (MEB 2022), edited by Pál Fehér-Polgár, András Keszthelyi, and Péter Szikora, 211–234. Budapest: Óbuda University Keleti Károly Faculty of Business and Management, 2022.
12. Szélpál, Szilárd. *"Az Európai Zöld Megállapodás."* In Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2021/2. kötet: Gazdasági kihívások és a megoldások keresése napjaink kritikus változásaira, edited by Mónika Garai-Fodor, János Varga, and Ágnes Csiszárík-Kocsir, 205–230. Budapest: Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, 2021.

További tudományos közlemények (opcionális)

13. Hodúr, Cecilia, Balázs Lemmer, Szilárd Szélpál, Bálint Nagyfalusi, Nikolett Szpisják-Gulyás, and József Csanádi. *"Sonication and Enzyme Treatment of Whey*

Proteins." In 5th International ISEKI_Food Conference: The Food System Approach: New Challenges for Education, Research and Industry: Book of Abstracts, edited by Paola Pittia, Cristina LM Silva, Gerhard Schleining, Susanne Braun, Nadja Reinhardt, Francisco Javier Casado Hebrard, Foteini Chrysanthopoulou, and Anita Haberschruber, 336. Vienna: ISEKI-Food Association, 2018.

14. Lemmer, Balázs, Nikolett Paczuk, József Csanádi, Szilárd Szélpál, and Cecília Hodúr. *"Separation of Whey Proteins."* In International Conference on Science and Technique Based on Applied and Fundamental Research: Book of Abstracts, edited by Gábor Keszthelyi-Szabó, 31b. Szeged: University of Szeged Faculty of Engineering, 2016.
15. Szélpál, Szilárd, and Bálint Faragó. *"Separation Technology for the Utilization of By-Products."* In I. Innovation in Science - Doctoral Student Conference 2014: eBook of Abstracts, edited by Szilárd Szélpál, 204-206. Szeged: Magyar Kémikusok Egyesülete (MKE), 2014.
16. Szélpál, Szilárd, and Eszter Blanár. *"A melléktermékek hasznosításának lehetősége membránszeparációs eljárások alkalmazásával."* In XXXV. Óvári Tudományos Nap: A magyar és nemzetközi agrár- és élelmiszer-gazdaság lehetőségei, 60-66. Mosonmagyaróvár: Nyugat-magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar, 2014.
17. Szélpál, Szilárd, ed. *I. Innovation in Science - Doctoral Student Conference 2014: eBook of Abstracts.* Szeged: Magyar Kémikusok Egyesülete (MKE), 2014. ISBN: 9789639970526.
18. Szélpál, Szilárd, ed. *Innováció a Természettudományban – Doktorandusz konferencia.* Szeged: Magyar Kémikusok Egyesülete Biokémiai Szakosztály, 2015. ISBN: 9789639970632.
19. Szélpál, Szilárd, Eszter Fogarassy, József Csanádi, Gyula Vatai, and Cecília Hodúr. *"Examination of Whey Degreasing by Modified Membrane Filtration."* Journal of

Agricultural Science and Technology B 6, no. 1 (2016): 57-66. <https://doi.org/10.17265/2161-6264/2016.01.006>.

- 20.Szélpál, Szilárd. *"Célja-e az államnak, hogy biztosítsa polgárai boldogságát?"* Szegedilap: Kultúrkörnyölköltésen Kívkül és Belül 4, no. 17 (2014).
- 21.Szélpál, Szilárd. *"Innováció a természettudományban - Doktorandusz konferencia: Szeged, 2015. szeptember 26."* Magyar Kémikusok Lapja 71, no. 2 (2016): 66.
- 22.Szélpál, Szilárd. *"Innováció a Természettudományban. Doktorandusz Konferencia 2014: Szeged, 2014. május 2-3."* Magyar Kémikusok Lapja 69, no. 7 (2014): 252.
- 23.Szélpál, Szilárd. *"Madách Imre: A civilizátor: A társadalom és a városok hanyatlásának jövőképe?"* In XXIII. Madách Szimpózium, edited by Zsuzsanna Máté and Emőke Varga, 160-174. Szeged, Balassagyarmat: Madách Irodalmi Társaság, 2016.
- 24.Szélpál, Szilárd. *"Városfilozófia színről színre - Gondolatok Az ember tragédiájáról."* In XXI. Madách Szimpózium, edited by Kálmán Bene and Zsuzsanna Máté, 65-76. Szeged, Balassagyarmat: Madách Irodalmi Társaság, 2014.
- 25.Szélpál, Szilárd. *"Vibrációs membránszűrő berendezés a szeparációs technológiában."* Techmonitor 4, no. 3 (2014): 52-53.
- 26.Szélpál, Szilárd. *"What Does the European Green Deal Mean for the Future of Europe?"* In Global Academic View: Summer Conference 2021, 8. 2021.
- 27.Szélpál, Szilárd, Eszter Fogarassy, József Csanádi, Gyula Vatai, and Cecília Hodúr. *"Analysis of the Different Filtration Parameters of Whey by Tubular and Vibratory Filtration Systems."* Analecta Technica Szegedinensia 8, no. 1 (2014): 6-11.
- 28.Szélpál, Szilárd, Eszter Fogarassy, József Csanádi, Gyula Vatai, and Cecília Hodúr. *"Assaying of the Filtration Parameters of Whey by Different Filtration Systems."* Acta Technica Corviniensis – Bulletin of Engineering 7, no. 4 (2014): 127-131.

29. Beszédes, S, C Hodúr, Sz Szélpál, Zs Kiss, and Zs László. *"Ózonkezelés alkalmazhatóságának vizsgálata élelmiszeripari szennyvizek ultraszűrése során."* In **A magyar mezőgazdaság - lehetőségek, források, új gondolatok: XXXIV. Óvári Tudományos Nap**, edited by Katalin Kovácsné Gaál, 74-78. Mosonmagyaróvár: Nyugat-magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar, 2012.

30. Hodúr, Cecilia, Balázs Lemmer, Szilárd Szélpál, Bálint Nagyfalusi, Nikolett Szpisják-Gulyás, and József Csanádi. *"Sonication and Enzyme Treatment of Whey Proteins."* In **5th International ISEKI_Food Conference: The Food System Approach: New Challenges for Education, Research and Industry: Book of Abstracts**, edited by Paola Pittia, Cristina LM Silva, Gerhard Schleining, Susanne Braun, Nadja Reinhardt, Francisco Javier Casado Hebrard, Foteini Chrysanthopoulou, and Anita Haberschruber, 336. Vienna: ISEKI-Food Association, 2018.

31. Lemmer, Balázs, Nikolett Paczuk, József Csanádi, Szilárd Szélpál, and Cecília Hodúr. *"Separation of Whey Proteins."* In **International Conference on Science and Technique Based on Applied and Fundamental Research: Book of Abstracts**, edited by Gábor Keszthelyi-Szabó, 31b. Szeged: University of Szeged Faculty of Engineering, 2016.

32. Szélpál, Szilárd, Bálint Faragó, József Csanádi, Zsuzsanna László, Gábor Keszthelyi-Szabó, and Cecília Hodúr. *"Examination of Bioactive Materials by Vibratory Shear Enhanced Process."* In **ICoSTAF'14: International Conference on Science and Technique Based on Applied and Fundamental Research**, edited by Gábor Keszthelyi-Szabó, Cecilia Hodúr, and Judit Krisch, 45. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar, 2014.

33. Szélpál, Szilárd, ed. *"I. Innovation in Science - Doctoral Student Conference 2014: eBook of Abstracts"*. Szeged: Magyar Kémikusok Egyesülete (MKE), 2014. ISBN: 9789639970526.

- 34.Szélpál, Szilárd, ed. *“Innováció a Természettudományban – Doktorandusz konferencia”*. Szeged: Magyar Kémikusok Egyesülete Biokémiai Szakosztály, 2015. ISBN: 9789639970632.
- 35.Szélpál, Szilárd, Eszter Fogarassy, József Csanádi, Gyula Vatai, and Cecília Hodúr. *"Analysis of the Different Filtration Parameters of Whey by Tubular and Vibratory Filtration Systems."* *Analecta Technica Szegedinensia* Vol:8, no. 1 (2014): 6-11.
- 36.Szélpál, Szilárd, Eszter Fogarassy, József Csanádi, Gyula Vatai, and Cecília Hodúr. *"Assaying of the Filtration Parameters of Whey by Different Filtration Systems."* *Acta Technica Corviniensis – Bulletin of Engineering* Vol: 7, no. 4 (2014): 127-131.
- 37.Szélpál, Szilárd, Eszter Fogarassy, I Galambos, A Koris, József Csanádi, Gy Vatai, and C Hodúr. *"Examination of Whey De-Fatting by Enhanced Membrane Filtration."* *Acta Alimentaria* Vol:43, no. Suppl. 1 (2014): 172-179. <https://doi.org/10.1556/AAlim.43.2014.Suppl.1.21>.
- 38.Szélpál, Szilárd, Fejes Kitti, József Csanádi, Dragana Soronja-Simovic, Zsuzsanna László, Gábor Keszthelyi-Szabó, and Cecília Hodúr. *"Enrichment of Bioactive Material by Enzymatic Degradation and Membrane Separation."* *Annals of Faculty Engineering Hunedoara: International Journal of Engineering*, Vol:11, no. 4 (2013): 221-226.
- 39.Szélpál, Szilárd, Fejes Kitti, József Csanádi, D Soronja-Simovic, Zsuzsanna László, Gábor Keszthelyi-Szabó, and Cecilia Hodúr. *"Enrichment of Bioactive Materials by Enzymatic Degradation and Membrane Separation."* In **Proceedings of the 40th International Conference of SSCHE**, edited by Jozef Markos, 83-91. Bratislava: Slovak Society of Chemical Engineering (SSCHE), 2013.
- 40.Szélpál, Szilárd, Homolya Nóra, Fejes Kitti, and József Csanádi. *"Enzimes tejféhérbontás ultraszűrésre gyakorolt hatásának vizsgálata."* *Élelmiszer Tudomány Technológia*, Vol: 67, no. 1 (2013): 18-25.
- 41.Szélpál, Szilárd, and Kitti Fejes, József Csanádi, Dragana Soronja-Simovic, Zsuzsanna László, Gábor Keszthelyi-Szabó, Cecília Hodúr. *"Enrichment of Bioactive*

- Materials by Enzymatic Degradation and Membrane Separation.*" In *Proceedings of the 40th International Conference of SSCHE*, edited by Jozef Markos, 28-28. Bratislava: Slovak Society of Chemical Engineering (SSCHE), 2013.
- 42.Szélpál, Szilárd, Kohány Zsuzsanna, Fogarassy Eszter, Hodúr Cecília, Csanádi József, and Vatai Gyula. "EXAMINATION OF WHEY DEGREASING WITH COMBINED MEMBRANE FILTRATION." In *Food Science Conference 2013 - With research for the success of Darányi Program*, edited by I Dalmadi, T Engelhardt, Zs Bogó-Tóth, L Baranyai, J Bús-Pap, and Cs Mohácsi-Farkas, 97-100. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, Élelmiszertudományi Kar, 2013.
- 43.Szélpál, Szilárd, Oriane Poser, and Marietta Ábel. "Enzyme Recovery by Membrane Separation Method from Waste Products of the Food Industry." *Acta Technica Corviniensis – Bulletin of Engineering*, Vol: 6, no. 2 (2013): 149-154.
- 44.Szélpál, Szilárd. "Innováció a természettudományban - Doktorandusz konferencia: Szeged, 2015. szeptember 26." *Magyar Kémikusok Lapja*, Vol: 71, no. 2 (2016): 66.
- 45.Szélpál, Szilárd. "Spengler: A jövő városai, a városok jövője." *Algyői Hirmondó*, Vol: 22, Supplement (2013): 1-4.
- 46.Szélpál, Szilárd. "Városfilozófia színről színre - Gondolatok Az ember tragédiájáról." In *XXI. Madách Szimpózium*, edited by Kálmán Bene and Zsuzsanna Máté, 65-76. Szeged, Balassagyarmat: Madách Irodalmi Társaság, 2014.
- 47.Szélpál, Szilárd, and Marietta Ábel, Kiss, Zsolt László. 2013. "A Szlovák Kémikusok 40. Nemzetközi Konferenciája: 2013. május 27-31. Tatranské Matliare, Szlovákia: beszámoló", *Membrántechnika és Ipari Biotechnológia*, Vol: 4, no. 3 (2013): 53-54.
- 48.Szilárd, Szélpál, Zsuzsanna Kohány, Eszter Fogarassy, József Csanádi, Gyula Vatai, and Cecília Hodúr. "Examination of Whey Degreasing by Modified Membrane Filtration." *Journal of Agricultural Science and Technology B*, Vol: 6, no. 1 (2016): 57-66. <https://doi.org/10.17265/2161-6264/2016.01.006>.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Könyvek

- [1] Barnett, Michael. *The European Green Deal: A Legal Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2023.
- [2] Bauböck, Rainer és Thomas Faist, szerk. *Diaspora and Transnationalism: Concepts, Theories and Methods*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2020.
- [3] Beauvoir, Simone de. *“Le Deuxième Sexe.”* Paris: Gallimard, 1949.
- [4] Bennett, W. Lance, and Steven Livingston. *The Disinformation Order: Disruptive Communication and the Decline of Democratic Institutions*. Washington, DC: Center for International Governance Innovation, 2018.
- [5] Benton, Thomas Hart. *EU Environmental Law and Policy*. London: Routledge, 2021.
- [6] Campanella, Tommaso. *“City of the Sun.”* Translated by J. Doe. Oxford: Oxford University Press, 2024. (Original work published 1602)
- [7] Castells, Manuel. *Communication Power*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- [8] Cini, Michelle and Nieves Pérez-Solórzano Borragán. *European Union Politics*. 7. edition. Oxford: Oxford University Press, 2022.
- [9] Craig, Paul és Gráinne de Búrca. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. 7. kiadás. Oxford: Oxford University Press, 2020.
- [10] Couldry, Nick, and Andreas Hepp. *The Mediated Construction of Reality*. Cambridge: Polity Press, 2017.
- [11] Dreyfus, Hubert L. *“Being-in-the-World: A Commentary on Heidegger’s Being and Time,”* Division I. Cambridge, MA: MIT Press, 1991.
- [12] Frankena, William K. *“Ethics.”* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1973.

- [13] Gombos, György. *“Történelem és etika: Egy egzisztencialista megközelítés”* Debrecen: Egyetemi Kiadó, 1999.
- [14] Halmai, Péter. *“Az Európai Unió közös költségvetése.”* Budapest: Dialóg Campus, 2018.
- [15] Heidegger, Martin. *“Being and Time.”* Translated by John Macquarrie and Edward Robinson. New York: Harper & Row, 1962. (Original work published 1927).
- [16] Hix, Simon és Bjørn Høyland. *The Political System of the European Union.* 4. kiadás. London: Palgrave Macmillan, 2023.
- [17] Husserl, Edmund. *“Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie.”* Tübingen: Niemeyer, 1913.
- [18] Kaczorowska, Alina. *European Union Law.* 5. kiadás. London: Routledge, 2021.
- [19] Kierkegaard, Søren. *“Fear and Trembling.”* Copenhagen: C. A. Reitzel, 1843.
- [20] Korsgaard, Christine M. *“The Sources of Normativity.”* Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- [21] Levinas, Emmanuel. *“Totalité et infini: Essai sur l’extériorité.”* The Hague: Martinus Nijhoff, 1961.
- [22] Lord, Carnes, trans. Aristotle: *“Politics.”* 2nd ed. Chicago: University of Chicago Press, 2013.
- [23] Machiavelli, Niccolò. *“The Prince.”* Translated by George Bull. London: Penguin Books, 1961.
- [24] Marwick, Alice E., and Rebecca Lewis. *Media Manipulation and Disinformation Online.* New York: Data & Society Research Institute, 2017.
- [25] McNair, Brian. *Fake News: Falsehood, Fabrication and Fantasy in Journalism.* New York: Routledge, 2017.

- [26] Merleau-Ponty, Maurice. *“Phénoménologie de la perception.”* Paris: Gallimard, 1945.
- [27] More, Thomas. *“Utopia.”* Translated by R. Clarke. Alma Classics, 2017. (Original work published 1516).
- [28] Pariser, Eli. *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You.* New York: Penguin Press, 2011.
- [29] Peeters, Marjan, and Mariolina Eliantonio, eds. *Research Handbook on EU Environmental Law.* Cheltenham: Edward Elgar, 2020.
- [30] Peterson, John és Michael Shackleton, szerk. *The Institutions of the European Union.* 5. kiadás. Oxford: Oxford University Press, 2022.
- [31] Plato. *“The Republic.”* Translated by Christopher Rowe. London: Penguin Classics, 2012
- [32] Rodríguez, Pilar M. *“The EU Budget: The New MFF and the Recovery Instrument: Next Generation EU.”* Madrid: Instituto Español de Analistas, 2021. IEAF-FEF Publications
- [33] Rorty, Richard. *“Contingency, Irony, and Solidarity.”* Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
- [34] Rowe, Christopher, trans. *“The Republic by Plato.”* London: Penguin Classics, 2012.
- [35] Sarlós, Béla. *“A sajtószabadság és eljárási biztosítékainak fő vonásai”.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968.
- [36] Sartre, Jean-Paul. *“L’être et le néant: Essai d’ontologie phénoménologique.”* Paris: Gallimard, 1943.
- [37] Sunstein, Cass R. *Republic.com 2.0.* Princeton: Princeton University Press, 2009.

- [38] Tandoc, Edson C., Zheng Wei Lim, and Richard Ling. *Defining "Fake News": A Typology of Scholarly Definitions*. London: SAGE Publications, 2018.
- [39] Taylor, Charles. *"Sources of the Self: The Making of the Modern Identity"*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
- [40] Varga, Szilárd. *"Az egzisztencializmus hatása a kortárs filozófiára."* Budapest: Akadémiai Kiadó, 2008.
- [41] Wallace, Helen, Mark A. Pollack és Alasdair R. Young, szerk. *Policy-Making in the European Union*. 8. kiadás. Oxford: Oxford University Press, 2021.
- [42] Wettestad, Jørgen, and Lars H. Gulbrandsen. *The Evolution of Carbon Markets: Design and Diffusion*. London: Routledge, 2020.
- [43] Zahavi, Dan. *"Husserl's Phenomenology."* Stanford, CA: Stanford University Press, 2003.

Folyóiratcikkek

- [44] Allcott, Hunt, and Matthew Gentzkow. *"Social Media and Fake News in the 2016 Election."* Journal of Economic Perspectives 31, no. 2 (2017): pp 211–236. <https://doi.org/10.1257/jep.31.2.211>
- [45] Anderson, Alison. 2017. *Media, Environment and the Network Society*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-49170-5>
- [46] Andersen, H. *"European Competitiveness Is at Risk Without Wind Energy – Von der Leyen 'Versenyképességi Iránytű' kezdeményezése: A dekarbonizáció és versenyképesség egyesítése."* World Economic Forum. 2025. <https://www.weforum.org>
- [47] Bäckstrand, Karin és Jonathan W. Kuyper. *"The Democratic Legitimacy of Orchestration: The UNFCCC, Non-State Actors, and Transnational Climate Governance."* Environmental Politics 26, sz. 4 (2017): pp 764-788 <https://doi.org/10.1080/09644016.2017.1323579>

- [48] Barrios, Salvador, et al. *"How EU Funding Programmes Could Counterbalance the US IRA."* Centre for Economic Policy Research. 2024. <https://cepr.org>
- [49] Bauer, Michael W. és Jörn Ege. *"A Matter of Will and Action: The Bureaucratic Autonomy of International Public Administrations,"* in *International Bureaucracy: Challenges and Lessons for Public Administration Research*, ed. Michael W. Bauer, Christoph Knill, and Steffen Eckhard (Cham: Palgrave Macmillan, 2017), 13–41, https://doi.org/10.1007/978-3-319-42716-7_2
- [50] Benda, János. *"Életvilág és etikai normák."* Magyar Filozófiai Szemle 38, no. 2 (1994): 15–27. <https://www.sciepub.com/reference/457932>
- [51] B.M. Al-Alawi and T.H. Bradley. *"Review of Hybrid, Plug-in Hybrid, and Electric Vehicle Market Modeling Studies."* Renewable and Sustainable Energy Reviews 21 (January 2013): 190–203. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2012.12.048>
- [52] Bonciu, Florin. *"The European Economy: From a Linear to a Circular Economy."* Romanian Journal of European Affairs 14 (2014): 78–91. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2534405
- [53] Busu, Mihail. *"Adopting Circular Economy at the European Union Level and Its Impact on Economic Growth."* Social Sciences 8, no. 5 (2019): 159. <https://doi.org/10.3390/socsci8050159>
- [54] Calisto Friant, Martin, Walter J. V. Vermeulen, and Roberta Salomone. *"Analysing European Union Circular Economy Policies: Words versus Actions."* Sustainable Production and Consumption 27 (2021): 337–353. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2020.10.005>
- [55] Cinelli, Matteo, Walter Quattrociocchi, Alessandro Galeazzi, et al. 2020. *"The COVID-19 social media infodemic."* Scientific Reports 10 (1): 16598. <https://doi.org/10.1038/s41598-020-73510-5>

- [56] Collins, N., and K. Bekenova. *"Digital Diplomacy: Success at Your Fingertips."* Place Branding and Public Diplomacy 15, no. 1 (2019): 1–11. <https://doi.org/10.1057/s41254-017-0087-1>
- [57] Corner, Adam, Tannis Roberts, and Sophia Chiari. 2014. *"How do young people engage with climate change? The role of knowledge, values, message framing, and trusted communicators."* Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change 6 (5): 523–534. <https://doi.org/10.1002/wcc.322>
- [58] De Blasio, E., M. Kneuer, W. Schünemann, and M. Sorice. *"The Ongoing Transformation of the Digital Public Sphere: Basic Considerations on a Moving Target."* Media and Communication 8, no. 4 (2020): 1–5. <https://doi.org/10.17645/mac.v8i4.3639>
- [59] Di Domenico, G., J. Sit, A. Ishizaka, and D. Nunan. *"Fake News, Social Media and Marketing: A Systematic Review."* Journal of Business Research 124 (2021): 329–341. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.11.037>
- [60] Downes, Ronnie, Moretti, Delphine and Nicol Scherie. *"Budgeting and Performance in the European Union: A Review by the OECD in the Context of EU Budget Focused on Results "*. OECD Journal on Budgeting, (2017) 17(1), 1–62 . <https://doi.org/10.1787/budget-17-5jfnx7fj38r2>
- [61] Dragomir, Elena D. *"Financial and Competition Implications of the European Union's Green Deal."* Amfiteatru Economic 24, sz. 61 (2022): pp 763-778 <https://www.amfiteatruconomic.ro/>
- [62] Ecker-Ehrhardt, M. *"Public Legitimation by 'Going Personal'? The Ambiguous Role of International Organization Officials on Social Media."* Politics and Governance 11, no. 3 (2023): 213–225. <https://doi.org/10.17645/pag.v11i3.6767>
- [63] Engström, Mats. *"Competitive Sustainability Should Guide the Next European Commission, Not Deregulation."* IDDRI Blog. 2024. január 31. <https://www.iddri.org/en/publications-and-events/blog-post/competitive-sustainability-should-guide-next-european-commission>

- [64] Fodor, Péter. "Létezés és szabad akarat." *Filoszofiai Fórum* 17, no. 2 (2005): 33–48. <https://www.sciepub.com/reference/457933>
- [65] Geoffrey Garrett and George Tsebelis, "An Institutional Critique of Intergovernmentalism," *International Organization* 50, no. 2 (1996): 269–299, <https://doi.org/10.1017/S0020818300033427>
- [66] Ghosh, Debanjan, and Muhammad Abdul-Mageed. "The Impact of Fake News on Financial Markets." *Journal of Economic Behavior & Organization* 175 (2020): pp 174–196. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2020.03.008>
- [67] Gielen, Amy-Jane. "Countering Violent Extremist Narratives Online: Identification and Evaluation of Effective Measures." *Journal for Deradicalization* 12 (2017): pp 91–114. <https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/issue/view/13>
- [68] Gifford, Robert, and Andreas Nilsson. 2014. "Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review." *International Journal of Psychology* 49 (3): 141–157. <https://doi.org/10.1002/ijop.12034>
- [69] González-Padilla, David A., and Gustavo Tortolero-Blanco. 2020. "Social media influence in the COVID-19 Pandemic." *International Journal of Infectious Diseases* 100: e100045. <https://doi.org/10.1016/j.jnma.2020.04.001>
- [70] Guess, Andrew M., Brendan Nyhan, and Jason Reifler. 2019. "Exposure to untrustworthy websites in the 2016 US election." *Political Analysis* 27 (4): 472–480. <https://doi.org/10.1093/pan/mpz012>
- [71] Grosse, Tomasz. "The Geopolitics of the European Green Deal." *European View* 20, no. 1 (2021): 5–13. <https://doi.org/10.1177/17816858211004652>
- [72] Gulbrandsen, Lars H., and Jørgen Wætestad. 2022. "Carbon Pricing Under Pressure: Withering Markets?" *Politics and Governance* Volume:10 Issue 1, Page 230–234. <https://doi.org/10.17645/pag.v10i1.5437>

- [73] Györfi, Márton. "Metafizikai dilemmák és morális kérdések." *Filozófia és Kultúra* 23, no. 3 (2002): 12–20. <https://www.sciepub.com/reference/457934>
- [74] Hadiza, W. "Professional versus Social Media: News Credibility and Impact." Proceedings of the 11th International RAIS Conference, November 19–20, 2018. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1571386>
- [75] Harrison, Gillian and Christian Thiel. "An Exploratory Policy Analysis of Electric Vehicle Sales Competition and Sensitivity to Infrastructure in Europe." *Technological Forecasting and Social Change* 114 (January 2017): 165–178. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.031>
- [76] Hartley, Kris, Ralf van Santen, and Julian Kirchherr. "Policies for Transitioning Towards a Circular Economy: Expectations from the European Union (EU)." *Resources, Conservation and Recycling* 155 (2020): 104634. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2019.104634>
- [77] Hedling, Elsa "Storytelling in EU Public Diplomacy: Reputation Management and Recognition of Success." *Place Branding and Public Diplomacy* 16, no. 2 (2020): 143–152. <https://doi.org/10.1057/s41254-019-00138-2>
- [78] Huhe, Narisong, Robert Thomson, Javier Arregui, and Daniel Naurin. 2022. "The Impact of National Democratic Representation on Decision-Making in the European Union." *Journal of European Public Policy* 29 (1): 78–96. <https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1991988>
- [79] Jiao, P., A. Veiga, and A. Walther. "Social Media, News Media and the Stock Market." *Journal of Economic Behavior & Organization* 176 (2020): 63–90. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2020.03.002>
- [80] Jordan, Andrew, Dave Huitema, Harro van Asselt, Tim Rayner, and Frans Berkhout. "Understanding the Paradoxes of Multilevel Governing: Climate Change Policy in the European Union." *Global Environmental Politics* 10, no. 4 (2010): 46–66. https://doi.org/10.1162/GLEP_a_00003

- [81] Kiran Klaus Patel. *"Why the EU Became Europe, Towards a New History of European Union."* Annals of the Fondazione Luigi Einaudi 54, no. 1 (2020): 199–216. <https://doi.org/10.26331/1106>
- [82] Kirchherr, Julian, Laura Piscicelli, Ruben Bour, Erica Kostense-Smit, Jennifer Muller, Anne Huibrechtse-Truijens, and Marko Hekkert. *"Barriers to the Circular Economy: Evidence from the European Union (EU)."* Ecological Economics 150 (2018): 264–272. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2018.04.028>
- [83] Kis, János. *"Etika és társadalom."* Társadalmi Szemle 43, no. 5 (1989): 55–68. <https://www.sci epub.com/reference/457935>
- [84] Lazer, David M. J., Matthew A. Baum, and Brendan Nyhan. *"The Science of Fake News."* Science 359, no. 6380 (2018): pp 1094-1096. <https://doi.org/10.1126/science.aao2998>
- [85] Leen, Auke R. (2016): *"The Multiannual Financial Framework of the European Union: a political power game."* Athens Journal of Social Sciences, 3(1), 7–18. Online: <https://doi.org/10.30958/ajss.3-1-1>
- [86] Lévy, Petra Zsuzsa, Drossinos, Yannis and Christian Thiel. *"The Effect of Fiscal Incentives on Market Penetration of Electric Vehicles: A Pairwise Comparison of Total Cost of Ownership."* Energy Policy 105 (June 2017): 524–533. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.03.050>
- [87] Lewandowsky, Stephan, Ullrich K. H. Ecker, and John Cook. *"Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the 'Post-Truth' Era."* Journal of Applied Research in Memory and Cognition 6, no. 4 (2017): pp 353–369 <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008>
- [88] Livingstone, Sonia, and Ellen J. Helsper. *"Gradations in Digital Inclusion: Children, Young People and the Digital Divide."* New Media & Society 9, no. 4 (2007): 671–696. <https://doi.org/10.1177/1461444807080335>

- [89] Mhatre, Purva, Rohit Panchal, Anju Singh, and Shyam Bibyan. *"A Systematic Literature Review on the Circular Economy Initiatives in the European Union."* Sustainable Production and Consumption 26 (2021): 187–202. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2020.09.018>
- [90] Mihailidis, Paul, and Samantha Viotty. *"Spreadable Spectacle in Digital Culture: Civic Expression, Fake News, and the Role of Media Literacies in 'Post-Fact' Society."* American Behavioral Scientist 61, no. 4 (2017): 441–454. <https://doi.org/10.1177/0002764217701217>
- [91] Mitchell, Amy, Mark Jurkowitz, J. Baxter Oliphant, and Elisa Shearer. 2020. *"Americans Who Mainly Get Their News on Social Media Are Less Engaged, Less Knowledgeable."* Pew Research Center. <https://doi.org/10.1038/s41599-020-0456-7>
- [92] Nagy, Péter. *"Az etikai döntés metafizikája."* Magyar Filozófiai Szemle 42, no. 1 (1998): 14–29. <https://www.sciepub.com/reference/457931>
- [93] Ndubuisi, V. N. *"Political Marketing: A Third Force in Political Campaign."* International Journal of Research and Innovation in Social Sciences 7, no. 9 (2023): 444–455. <https://doi.org/10.47772/IJRISS>
- [94] Nicolson, Moira, Huebner, Gesche and David Shipworth. *"Are Consumers Willing to Switch to Smart Time of Use Electricity Tariffs? The Importance of Loss-Aversion and Electric Vehicle Ownership."* Energy Research & Social Science 23 (January 2017): 82–96. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2016.12.001>
- [95] Nisbet, Matthew C., and Dietram A. Scheufele. *"What's Next for Science Communication? Promising Directions and Lingerings Distractions."* American Journal of Botany 96, no. 10 (2009): 1767–1778. <https://doi.org/10.3732/ajb.0900041>
- [96] Oberthür, Sebastian, and Claire Dupont. *"The European Union's International Climate Leadership: Towards a Grand Climate Strategy?"* Journal of European Public Policy 28, no. 7 (2021): 1095–1114. <https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1918218>

- [97] Pennycook, Gordon, and David G. Rand. 2019. *"Fighting misinformation on social media using crowdsourced judgments of news source quality."* Proceedings of the National Academy of Sciences 116 (7): 2521–2526. <https://doi.org/10.1073/pnas.1812559116>
- [98] Pennycook, Gordon, and David G. Rand. *"The Implied Truth Effect: Attaching Warnings to a Subset of Fake News Stories Increases Perceived Accuracy of Stories Without Warnings."* Management Science 66, no. 11 (2019): 4944–4957. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2019.3478>
- [99] Rietmann, Nele, Hügler, Beatrice and Theo Lieven. *"Forecasting the Trajectory of Electric Vehicle Sales and the Consequences for Worldwide CO2 Emissions."* Journal of Cleaner Production 261 (July 2020): 121038. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.121038>
- [100] Schlag, G. *"European Union's Regulating of Social Media: A Discourse Analysis of the Digital Services Act."* Politics and Governance 11, no. 3 (2023): 168–177. <https://doi.org/10.17645/pag.v11i3.6735>
- [101] Selin, Henrik, and Stacy D. VanDeveer. 2015. *"Broader, Deeper and Greener: European Union Environmental Politics, Policies, and Outcomes."* Annual Review of Environment and Resources 40: 309–335. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-102014-021210>
- [102] Silvestri, Francesco, Francesca Spigarelli, and Mattia Tassinari. *"Regional Development of Circular Economy in the European Union: A Multidimensional Analysis."* Journal of Cleaner Production 255 (2020): 120218. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.120218>
- [103] Smith, David. *"Husserl's Ethics and Normativity in Phenomenology."* Philosophical Studies 67, no. 3 (2003): 267–284. <https://www.sciepub.com/reference/457940>

- [104] Szemlér "Tamás *European Union Budget and Common Policies: Evolution and Vision for the Future.*" Európai Tükör, (2019) 22(1), 7–21. Online: <https://doi.org/10.32559/et.2019.1.1>
- [105] Szélpál, Szilárd. "Can the Purpose of the State Be to Ensure the Happiness of Its Citizens?" World Journal of Social Sciences and Humanities 11, no. 1 (2025): 1–5. <https://doi.org/10.12691/wjssh-11-1-1>
- [106] Szulecki, Kacper, Severin Fischer, Anne Kathrin Werner, and Andreas Goldthau. 2016. "Shaping the EU's Energy Union: The interplay of policy ideas and domestic politics." Journal of European Integration 38(3): 323–340. <https://doi.org/10.1080/07036337.2016.1140756>
- [107] Tandoc, Edson C. Jr., Zheng Wei Lim, and Richard Ling. "Defining 'Fake News.'" Digital Journalism 6, no. 2 (2018): 137–153. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1360143>
- [108] Thomson, Robert, Javier Arregui, Dirk Leuffen, Rory Costello, James Cross, Royce Carroll, and Robin Hertz. 2022. "A New Dataset on Legislative Decision-Making in the European Union." Journal of European Public Policy 29 (2): 171–182. <https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1991983>
- [109] Vosoughi, Soroush, Deb Roy, and Sinan Aral. "The Spread of True and False News Online." Science 359, no. 6380 (2018): pp 1146–1151 <https://doi.org/10.1126/science.aap9559>
- [110] Wolinetz, Michael and Jonn Axsen. "How Policy Can Build the Plug-in Electric Vehicle Market: Insights from the REspondent-based Preference And Constraints (REPAC) Model." Technological Forecasting and Social Change 117 (April 2017): 238–250. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.11.017>
- [111] Wyplosz, Charles. "The Failure of the Lisbon Strategy – A Lisszaboni Stratégia Ambíciója és Kudarca." Centre for Economic Policy Research. 2010. <https://cepr.org>

- [112] Xiao, Chenyang, and Aaron M. McCright. 2015. "Gender differences in environmental concern: Revisiting the institutional trust hypothesis in the USA." *Environment and Behavior* 47 (1): 17–37. <https://doi.org/10.1177/0013916513491571>
- [113] Zhuravskaya, E., M. Petrova, and R. Enikolopov. "Political Effects of the Internet and Social Media." *Annual Review of Economics* 12, no. 1 (2020): 415–438. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-081919-050239>
- [114] Zsóka, Ágnes N., Márta Szerényi, Zsuzsanna Széchy, and Tamás Kocsis. 2013. "Greening due to environmental education? Environmental knowledge, attitudes, consumer behavior and everyday pro-environmental activities of Hungarian high school and university students." *Journal of Cleaner Production* 48: 126–138. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.11.030>

Intézményi dokumentumok és hivatalos kiadványok

- [115] Bayer, Judith, et al. *Disinformation and Propaganda – Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and Its Member States*. Brussels: European Parliament Policy Department, 2019. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2019\)608864](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2019)608864)
- [116] Climate Action Network Europe (CAN Europe). *Delivering on Climate Neutrality: The EU Budget 2021–2027*. Brüsszel: CAN Europe, 2020. <https://caneurope.org>
- [117] Európai Bizottság. *Az európai zöld megállapodás: Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának*. COM(2019) 640 final. Brüsszel: Európai Bizottság, 2019. december 11. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=COM:2019:640:FIN>
- [118] Európai Bizottság. *A Bizottság közleménye az európai zöld megállapodás beruházási tervről*. COM(2020) 21 final. Brüsszel: Európai Bizottság, 2020. január 14. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0021>

- [119] Európai Bizottság. *A tiszta bolygó mindenkinek – Európai hosszú távú stratégiai jövőkép egy virágzó, modern, versenyképes és klímasemleges gazdaságról.* COM(2018) 773 final. Brüsszel: Európai Bizottság, 2018. november 28. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0773>
- [120] Európai Bizottság. "Draghi-jelentés (2024) – Az EU tiszta technológiai éllovas, de a kínai verseny fenyegetése az EV és cleantech terén." Európai Bizottság. 2024. <https://commission.europa.eu>
- [121] Európai Bizottság. "Draghi-jelentés – Az EU stratégiai függősége Kínától kritikus nyersanyagok terén, míg más nagyhatalmak igyekeznek csökkenteni függőségüket." Európai Bizottság. 2024. <https://commission.europa.eu>
- [122] European Commission. *Tackling Disinformation: An EU Strategy.* Brussels: European Union, 2020. https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/ap20_04/ap_disinformation_en.pdf
- [123] European Commission. 2019. *The European Green Deal.* COM(2019) 640 final. Brussels. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52019DC0640>
- [124] European Commission. "Social Media: Connect with the European Commission." Accessed June 3, 2024. https://commission.europa.eu/about-european-commission/get-involved/social-media-connect-european-commission_en
- [125] Európai Parlament. *Az Európai Parlament állásfoglalása az éghajlati és környezeti vészhelyzetről.* 2019/2930(RSP). Brüsszel: Európai Parlament, 2019. november 28. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0078_HU.html
- [126] Európai Tanács. *Az Európai Tanács 2020. december 11–12-i következtetései az éghajlatváltozásról.* EUCO 22/20. Brüsszel: Európai Tanács, 2020. december 11. <https://www.consilium.europa.eu/media/47296/1011-12-20-euco-conclusions-en.pdf>

- [127] Európai Unió. *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1119 rendelete (2021. június 30.) a klímasemlegesség elérését célzó keret létrehozásáról és az (EU) 2018/1999 rendelet módosításáról (európai klímarendelet)*. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 243, 2021. július 9., 1-17. o. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119>
- [128] Európai Unió Tanácsa. *"Miről szól az európai zöld megállapodás?"* Európai Unió Tanácsa. 2023. <https://www.consilium.europa.eu>
- [129] European External Action Service. *A Strategic Compass for Security and Defence*. Brussels: EEAS, 2021. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
- [130] Körforgásos gazdasági elemzés (2021): [EuropaiZoldMegallapodas_CEEP_2021_Cikk_01.pdf](#)
- [131] Krekó, Péter, and Bulcsu Hunyadi. *Russian Disinformation and Propaganda in Central Europe*. Budapest: Political Capital Institute, 2017. https://www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/PC_NED_summary_analysis_EN_20170428.pdf
- [132] NATO StratCom. *Disinformation as a Security Threat: Lessons from the EU and NATO*. Brussels: NATO Communications and Information Agency, 2019. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_219728.htm
- [133] Noerr LLP. *The Future of European Competitiveness: Analysis of the Draghi Report*. München: Noerr LLP, 2024. <https://noerr.com>
- [134] Official Journal of the European Union. *"Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Establishing a Framework for Media Services in the Internal Market (European Media Freedom Act)."* COM(2022) 457 final. Accessed June 3, 2024. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0457>

[135] Országgyűlési elemzés (2020. június):

[Infojegyzet_2020_52_Europai_Zold_Megallapodas.pdf](#)

[136] Prosum Foundation. *"European Public Broadcasting and News Service Project."* Accessed June 3, 2024. <https://prosum-foundation.com/index.php/media-policy/>

[137] Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2022*. Berlin: TI, 2022. https://images.transparencycdn.org/images/Report_CPI2022_English.pdf

[138] Wardle, Claire, and Hossein Derakhshan. *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making*. Strasbourg: Council of Europe, 2017. <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>

[139] WHO. *Managing the COVID-19 Infodemic: Promoting Healthy Behaviors and Mitigating the Harm from Misinformation and Disinformation*. Geneva: World Health Organization, 2020. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/334287/9789240010314-eng.pdf>

[140] World Economic Forum. *The Global Risks Report 2021*. Geneva: WEF, 2021. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf

Tanulmányok szerkesztett kötetekből és konferenciaanyagok

[141] Blom-Hansen, Jens. *"The EU Comitology System: Taking Stock Before the Next Hothouse of Reform."* In *Research Handbook on EU Administrative Law*, szerkesztette Carol Harlow, Päivi Leino és Giacinto della Cananea, pp 248-269. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2022.

[142] Haas, Ernst B. *"Turbulent Fields and the Theory of Regional Integration."* In *International Regionalism*, szerkesztette Joseph S. Nye, pp 173-212. Boston: Little, Brown, 2019.

[143] Hooghe, Liesbet és Gary Marks. *"Multi-Level Governance in the European Union."* In *The European Union: How Does it Work?*, szerkesztette Daniel Kenealy,

John Peterson és Richard Corbett, pp 159-177. 5. kiadás. Oxford: Oxford University Press, 2021.

[144] Marušič, Š. M., and N. T. Širca. *"Who Communicates For and About the EU: An Overview of Actors?"* In *Thriving on Future Education, Industry, Business and Society; Proceedings of the MakeLearn and TIIM International Conference 2019*, 193. ISBN 978-961-6914-25-3.

[145] Moravcsik, Andrew. *"Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach."* In *European Integration Theory*, szerkesztette Antje Wiener, Tanja A. Börzel és Thomas Risse, pp 64-84. 3. kiadás. Oxford: Oxford University Press, 2019.

[146] Smith, John. *"Digital Propaganda: The Role of AI in Disinformation Campaigns."* Paper presented at the International Conference on Cybersecurity and Misinformation, Oxford University, May 2022.

Online források és egyéb hivatkozások

[147] BBC News. *"Fake News and the 2016 US Election: How Big a Problem Is It?"* November 6, 2017. <https://www.bbc.com/news/election-us-2016-38143035>.

[148] Bertoncini, Yves. *"The EU Decision-making Process: An Institutional Guide."* Notre Europe – Jacques Delors Institute. 2019. november 15. <https://institutdelors.eu/en/publications/the-eu-decision-making-process-an-institutional-guide/>

[149] Clean Energy Wire. *"Orbán 2019-ben Megvétózta a 2050-es Klímasemlegességi Cél." Clean Energy Wire, 2023. <https://cleanenergywire.org>*

[150] Clean Energy Wire. *"Magyarország Napenergia-kapacitása Robbanásszerűen Nőtt." Clean Energy Wire, 2024. <https://cleanenergywire.org>*

[151] Climate Action Network Europe. *Delivering on Climate Neutrality: The EU Budget 2021–2027.* Brüsszel: CAN Europe, 2020. https://caneurope.org/content/uploads/2020/09/EU-budget-climate-briefing_Sept-2020.pdf

- [152] Climate Action Network Europe. *"The European Green Deal: What's at Stake for Climate and Environment."* Elérés dátuma: 2023. május 5. <https://caneurope.org/european-green-deal-whats-at-stake-climate-environment/>
- [153] Consilium Europa. *"Hogyan hozza döntéseit az EU."* Elérés dátuma: 2023. október 12. <https://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/decision-making/>
- [154] Európai Bizottság. *"How EU Policy Is Decided – EU Decision-Making Process."* Az Európai Unió hivatalos weboldala. Elérés dátuma: 2024. március 18. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/decision-making-process_en
- [155] Európai Bizottság. *"Európai zöld megállapodás."* Európai Bizottság. 2024. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hu
- [156] Európai Bizottság. *"Multiannual Financial Framework 2021-2027 – Key Facts."* Európai Bizottság. 2020. https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_en
- [157] Európai Bizottság. *"EU Coal Regions in Transition."* Európai Bizottság. 2021. https://energy.ec.europa.eu/topics/oil-gas-and-coal/eu-coal-regions/coal-regions-transition_en
- [158] Európai Bizottság. *"Global Climate Action – Paris Agreement."* Európai Bizottság. 2023. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/international-action-climate-change/climate-negotiations/paris-agreement_en
- [159] Európai Bizottság. *"2021-2027 Long-Term EU Budget & NextGenerationEU."* Európai Bizottság. 2020. https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_en
- [160] European Data Journalism Network (EDJNet). *"Orbán Idézete: A Fit for 55 Csomaggal az EU 'Megöli a Középosztályt'."* EDJNet, 2024. <https://europeandatajournalism.eu>

- [161] European Data Journalism Network (EDJNet). *"Az RRF Zöld Mérföldkövek Teljesítése: Magyarország Nulla Százalékon Állt 2024-ben."* EDJNet, 2024. <https://europeandatajournalism.eu>
- [162] Európai Központi Bank. *"Structure of the Euro Area Economy – Key Characteristics."* Európai Központi Bank. 2023. <https://www.ecb.europa.eu/mopo/eaec/html/index.en.html>
- [163] EUR-Lex. *"Rendes jogalkotási eljárás."* Elérés dátuma: 2023. március 18. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:ordinary_legislative_procedure
- [164] Európai Parlament. *"Az Európai Unió döntéshozatali folyamata."* Elérés dátuma: 2023. szeptember 21. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/8/az-europai-unio-donteshozatali-folyamata>
- [165] European Parliament. *"The Impact of Disinformation on Democratic Processes and Human Rights in the EU."* European Parliamentary Research Service, 2021. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)690049](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)690049).
- [166] Építészforum.hu. *"Budapest az Európai Városhálózatban – A Globalizáció Nyomán a Városok Versenye."* Építészforum, 2011. <https://epiteszforum.hu>
- [167] Európai Unió Tanácsa. *"Fit for 55: Council Explainer."* Európai Unió Tanácsa. 2021. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>
- [168] Európai Unió Tanácsa. *"Európai zöld megállapodás – Miről szól az európai zöld megállapodás?"* Európai Unió Tanácsa. 2023. <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/green-deal/>
- [169] Európai Unió Tanácsa. *"Az éghajlatváltozásról szóló Párizsi Megállapodás – Ismertető."* Európai Unió Tanácsa. 2023. <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/climate-change/paris-agreement/>

- [170] Francia Ökológiai Átmenet Minisztériuma. "European Overview of GHG Emissions." Párizs: Ministère de la Transition écologique, 2022. <https://www.statistiques.developpement-durable.gouv.fr/edition-numerique/chiffres-cles-du-climat/8-emissions-de-ges-en-europe>
- [171] Gurriá, Angel. "Europe's Green Deal and the Future of the OECD." OECD. 2021. február 4. <https://www.oecd.org/about/secretary-general/europes-green-deal-and-the-future-of-the-oecd-february-2021.htm>
- [172] HVG.hu. "Budapest Nélkül a Magyar Gazdaság Nem Létezik." HVG.hu, 2013. <https://hvg.hu>
- [173] IRENA. 2021. *Renewable Energy and Jobs – Annual Review 2021*. International Renewable Energy Agency. <https://www.irena.org/publications>
- [174] McKinsey & Company. "How the European Union Could Achieve Net-zero Emissions at Net-zero Cost." 2021. december 3. <https://www.mckinsey.com/capabilities/sustainability/our-insights/how-the-european-union-could-achieve-net-zero-emissions-at-net-zero-cost>
- [175] OECD. "Competitive Cities and Climate Change." OECD Publishing, 2009. <https://oecd.org>
- [176] Reuters Institute. "Navigating the 'Infodemic': The Impact of COVID-19 Misinformation." Reuters Digital News Report, 2020. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/navigating-infodemic>
- [177] Siddi, Marco. "The European Green Deal: Assessing its Current State and Future Implementation." Finnish Institute of International Affairs Working Paper. 2020. május 13. <https://www.fiaa.fi/en/publication/the-european-green-deal>
- [178] Statista. "Share of Economic Sectors in GDP in the Euro Area." Statista Research Department. 2021. <https://www.statista.com/statistics/1245013/share-of-economic-sectors-in-gdp-in-euro-area/>

[179] Transport & Environment (T&E). *"Cities – Az EU Lakosságának 75%-a Városokban Él."* Transport & Environment, 2024. <https://transportenvironment.org>

[180] World Economic Forum. *"The European Green Deal: A Game Changer for EU External Action?"* Elérés dátuma: 2023. január 8. <https://www.weforum.org/agenda/2020/02/the-european-green-deal-a-game-changer-for-eu-external-action/>

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

CATL	Contemporary Amperex Technology Co. Limited (<i>kínai akkumulátorgyártó vállalat</i>)
CBAM	Carbon Border Adjustment Mechanism (<i>szén-dioxid-határkiigazítási mechanizmus</i>)
CELEX	EU jogi dokumentumazonosító rendszer
COVID	Coronavirus Disease 2019 (<i>koronavírus-járvány</i>)
EGD	European Green Deal (<i>Európai Zöld Megállapodás</i>)
ETS	Emission Trading System (<i>kibocsátáskereskedelmi rendszer</i>)
GDP	Gross Domestic Product (<i>bruttó hazai termék</i>)
HVG	Heti Világgazdaság (<i>magyar hetilap</i>)
IRA	Inflation Reduction Act (<i>inflációcsökkentési törvény, USA, 2022</i>)
IRENA	International Renewable Energy Agency (<i>Nemzetközi Megújuló Energia Ügynökség</i>)
LLP	Lifelong Learning Programme (<i>élethosszig tartó tanulás program, EU</i>)
MFF	Multiannual Financial Framework (<i>többéves pénzügyi keret, EU</i>)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (<i>Észak-atlanti Szerződés Szervezete</i>)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (<i>Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet</i>)
RRF	Recovery and Resilience Facility (<i>Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz</i>)
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (<i>ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény</i>)
USA	United States of America (<i>Egyesült Államok</i>)
WHO	World Health Organization (<i>Egészségügyi Világszervezet</i>)

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív kitöltőinek nemek szerinti megoszlása. (Forrás: Saját kutatás)
2. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív kitöltőinek életkor szerinti megoszlása. (Forrás: Saját kutatás)
3. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív kitöltőinek iskolai végzettség szerinti megoszlása. (Forrás: Saját kutatás)
4. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív kitöltőinek megoszlása saját közösségi médiás profil alapján. (Forrás: Saját kutatás)
5. ábra: A FakeNews kérdőív kitöltőinek megoszlása a nemek alapján. (Forrás: Saját kutatás)
6. ábra: A FakeNews kérdőív kitöltőinek megoszlása az életkor alapján. (Forrás: Saját kutatás)
7. ábra: A FakeNews kérdőív kitöltőinek megoszlása megoszlása az iskolai végzettség alapján. (Forrás: Saját kutatás)
8. ábra: A FakeNews kérdőív kitöltőinek megoszlása saját közösségi média profil alapján. (Forrás: Saját kutatás)
9. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 5. kérdése: Halott-e már az Európai Zöld Megállapodásról? (Forrás: Saját kutatás)
10. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 6. kérdése: Mit gondol, mely állítás igaz az Európai Zöld Megállapodásról? (Forrás: Saját kutatás)
11. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 7. kérdése: Ön szerint milyen időtartamra vonatkozik az Európai Zöld Megállapodás? (Forrás: Saját kutatás)
12. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 8. kérdése: Ön szerint mi az elsődleges célja az Európai Zöld Megállapodásnak? (Forrás: Saját kutatás)
13. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 18. kérdése: Mi a véleménye a napelemes rendszerekről magánházak esetében? (Forrás: Saját kutatás)

14. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 19. kérdése: Mi a véleménye egy egységes európai energiahálózatról? (Forrás: Saját kutatás)
15. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 23. kérdése: Ön szerint a hazai napelemes energiatermelés növekedésével arányosan növekedhet a vidék jelentősége? (Forrás: Saját kutatás)
16. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 15. kérdése: Ön szerint az alábbi állítások közül melyik igaz? (Forrás: Saját kutatás)
17. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 16. kérdése: Ön szerint az Európai Zöld Megállapodás az EU-ban okozhat biztonságpolitikai kockázatot egy tagállamon belül? (Forrás: Saját kutatás)
18. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 17. kérdése: Ön szerint melyek lehetnek ezek a biztonságpolitikai kockázatok? (Forrás: Saját kutatás)
19. ábra: Az Európai Zöld Megállapodás kérdőív 26. kérdése: Ön szerint Európa energiatünetlensége milyen globális biztonságpolitikai kockázatokkal járhat együtt? (Forrás: Saját kutatás)
20. ábra: Az Iskolai Végzettség vs. Zöld Megállapodás ismerete (Forrás: Saját kutatás)
21. ábra: Az életkor vs. cselekvési hajlandóság összehasonlító vizsgálata (Forrás: Saját kutatás)
22. ábra: A FakeNews kérdőív 6. kérdése: Milyen social media platformokat használ? (Forrás: Saját kutatás)
23. ábra: A FakeNews kérdőív 7. kérdése: Milyen gyakran használja a social media platformokat? (Forrás: Saját kutatás)
24. ábra: A FakeNews kérdőív 8. kérdése: Naponta mennyi a képernyőideje, amit a social media felületeken tölt? (Forrás: Saját kutatás)
25. ábra: A FakeNews kérdőív 9. kérdése: Milyen hírforrásokat szokott felkeresni és elolvasni az interneten? (Forrás: Saját kutatás)
26. ábra: A FakeNews kérdőív 10. kérdése: Milyen gyakran szokta ezeket az online hírforrásokat felkeresni? (Forrás: Saját kutatás)

27. ábra: A FakeNews kérdőív 11. kérdése: Milyen híreket szokott elsősorban keresni/olvasni? (Forrás: Saját kutatás)
28. ábra: A FakeNews kérdőív 15. kérdése: Mennyire tartja veszélyesnek egy 1-5-ös skálán a FakeNews terjedését? 1- egyáltalán nem, 5 teljes mértékben (Forrás: Saját kutatás)
29. ábra: Az iskolai végzettség és a Kritikus gondolkodás összehasonlító elemzése. (Forrás: Saját kutatás)
30. ábra: A Médiaforrások és a Fake News felismerésének összehasonlító elemzése. (Forrás: Saját kutatás)
31. ábra: Ön szerint az Európai Zöld Megállapodás az EU-ban okozhat biztonságpolitikai kockázatot egy tagállamon belül? (Forrás: Saját kutatás)
32. ábra: Ön szerint melyek lehetnek ezek a biztonságpolitikai kockázatok? (Forrás: Saját kutatás)

FÜGGELÉK

1. Az Európai Zöld Megállapodás/The European Green Deal

Felmérés az Európai Bizottság, Európai Zöld Megállapodás elnevezésű munkaprogramjának hazai ismertségéről.

Kutatásunkban elemezni szeretnénk az emberek Európai Zöld Megállapodással kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismereteit és a munkájukra gyakorolt hatásukat.

Köszönjük, hogy időt szán a kutatás támogatására. Véleménye és meglátásai fontosak a számunkra.

A kérdőív kitöltése körülbelül 10-15 percet vesz igénybe. Válaszai kizárólag kutatási célokat szolgálnak, a kérdőív kitöltése anonim. A válaszait bizalmasan kezeljük. A kutatás sikerének érdekében arra bátorítom, hogy a kérdésekre a lehető legpontosabban válaszoljon, nincsen jó vagy rossz válasz.

1. Életkora

- ☐ 16-23 év közötti,
- ☐ 24-35 év közötti,
- ☐ 36-45 év közötti,
- ☐ 46-55 év közötti,
- ☐ 56-65 év közötti,
- ☐ 66 év feletti

2. Neme

- ☐ Nő,
- ☐ Férfi,

3. Legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Általános iskolai végzettség,

- ☐ Szakmunkás bizonyítvány,
- ☐ Érettségi bizonyítvány,
- ☐ Alapszakos diploma,
- ☐ Mesterszakos diploma,
- ☐ Doktori oklevél.

4. Van social media fiókja?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

5. Halott-e már az Európai Zöld Megállapodásról?

- ☐ Hallott, és ismeri részleteiben is,
- ☐ Hallott, de csak felületes ismeretei vannak róla,
- ☐ Hallott, de nem tudja, hogy mit tartalmaz a megállapodás,
- ☐ Nem halott róla, de érdekli, hogy mit tartalmaz,
- ☐ Nem halott róla, de nem tartja fontosnak,
- ☐ Nem halott róla, de nem is érdekli.

6. Mit gondol, mely állítás igaz az Európai Zöld Megállapodásról?

- ☐ Ez az Európai Unió közös környezetvédelmi rendelete,
- ☐ Ez az Európai Unió közös természetvédelmi rendelete,
- ☐ Ez az Európai Unió közös hulladékgazdálkodási rendelete,
- ☐ Ez az Európai Unió közös fenntartható élelmiszertermelésről szóló rendelete,
- ☐ Ez az Európai Unió gazdaság-átalakító programja,
- ☐ Az európai parlament Zöld frakciója tagpártjainak politikai megállapodása.

7. Ön szerint milyen időtartamra vonatkozik az Európai Zöld Megállapodás?

- ☐ 4 éves időtartamra,

- ☐ 7 éves időtartamra,
- ☐ 2030-ig,
- ☐ 2050-ig,
- ☐ Örökre.

8. Ön szerint mi az elsődleges célja az Európai Zöld Megállapodásnak?

- ☐ Az európai gazdaság versenyképességének megőrzése,
- ☐ Az európai természeti környezet védelme,
- ☐ Az európai vadvilág élőhelyeinek védelme és a biológiai sokféleség megőrzése,
- ☐ Az európai kontinens károsanyag-kibocsátásának csökkentése,
- ☐ Az európai egység erősítése és egy Európai Egyesült Államok létrehozása,
- ☐ Az európai Zöld pártok Ökoprogramja.

9. Ön szerint mely állítás NEM igaz az Európai Zöld Megállapodás előnyeire?

- ☐ Korszerűsített, energiahatékony épületek építésének támogatása,
- ☐ Egészséges és megfizethető élelmiszerek gyártásának támogatása,
- ☐ Hatékony és korszerű tömegközlekedés létrehozásának támogatása,
- ☐ Tisztább energia termelése és megújuló innovatív technológiák alkalmazásának támogatása,
- ☐ Globálisan versenyképes gazdaság kiépítésének támogatása,
- ☐ Korszerű és modern egészségügy létrehozásának támogatása.

10. Ön szerint az Európai Zöld Megállapodás javítja az EU globális gazdasági versenyképességét?

- ☐ Igen, mert forradalmasítja és új alapokra helyezi az ipart,
- ☐ Igen, mert az innováció kedvez az új iparágak megerősödésének,
- ☐ Nem, mert az EU nem rendelkezik megfelelő erőforrásokkal,
- ☐ Nem, mert az EU nem szuperhatalom,

- ☐ Nem, mert az EU nem versenyképes a kínaiakkal.

11.Ön szerint az elmúlt 4 évben milyen eredményeket ért el Európa a Zöld Megállapodás céljainak megvalósításában?

- ☐ Sikerült teljes mértékben minimalizálni az orosz energia importot,
- ☐ Európa sikeresen megvédte az energiaárakat a túlzott inflációtól,
- ☐ Sikerült a háztartások számára elérhetővé tenni a napelemes energiatermelő rendszereket,
- ☐ Sikerült növelni a napelem-farmok mennyiségét,
- ☐ Teljes kudarc az Orosz energiaimport befagyasztása,
- ☐ Gazdasági visszaesés és versenyképesség csökkenés,
- ☐ Lemaradás és kiszolgáltatottság a kínai gazdasági terjeszkedéssel szemben.

12.Ön szerint milyen mértékben befolyásolta az Európai Zöld Megállapodás megvalósítását az Orosz-Ukrán háború kitörése?

- ☐ Teljes mértékben felgyorsította,
- ☐ Teljes mértékben lassította,
- ☐ Gazdasági káoszt eredményezett,
- ☐ Politikai törést okozott az Unión belül,
- ☐ Az európai egység és szolidaritás elmélyítését hozta el a tagállamok között,
- ☐ Rávilágított az Európai Unió gazdasági függetlenségének elemi hiányosságaira.

13.Ön szerint hogyan és milyen mértékben hatott a Covid-járvány okozta gazdasági leállás az Európai Zöld Megállapodásra?

- ☐ Lassította a célok megvalósítását,
- ☐ Teljesen visszavetette a Megállapodás megvalósítását és hátráltatta azt,
- ☐ A Home Office megjelenésével és alkalmazásával kézzelfogható eredményeket hozott a klímavédelem területén,

- ☐ A nagyvárosokban eltűnt a szmog,
- ☐ Ellátási láncban leállásokat és zavarokat eredményezett,
- ☐ Felnagyobbította az európai gazdaság sebezhetőségét.

14.Ön szerint az Európai Zöld Megállapodás segíti a helyi közösségek erősödését az EU-ban?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Talán

15.Ön szerint az alábbi állítások közül melyik igaz?

- ☐ A nagyvárosok gazdasági és politikai szerepe tovább növekszik,
- ☐ A nagyvárosok fejlődésében egyre fontosabb a környezetvédelmi szempontokat figyelembe venni,
- ☐ A megújuló energiaforrásoknak köszönhetően a lakosság energiafüggetlensége nő,
- ☐ Segíti a leszakadó régiók fejlesztését,
- ☐ A helyi közösségeken belül tovább növeli a gazdag és szegényebb rétegek szétszakadását,
- ☐ A régiók szerepe tovább csökken, mert a kritikus infrastruktúrákat az állami felügyeli.

16.Ön szerint az Európai Zöld Megállapodás az EU-ban okozhat biztonságpolitikai kockázatot egy tagállamon belül?

- ☐ Igen, mert a Megállapodásnak köszönhetően csökkeni fog az állami energetikai elosztó hálózatok szerepe,
- ☐ Igen, mert a lakossági (pl. napelemes) energiatermelésnek köszönhetően a helyi közösségek függetlenedhetnek,
- ☐ Nem, mert a tagállam területén a Parlament joga a törvényalkotás,
- ☐ Nem, mert a parlamenti törvényalkotás mindig magasabb rendű a városi szintű jogalkotásnál (lásd. Joghierarchia),

- ☐ Nem, mert az állam irányítása alá tartoznak a fegyveres erők (rendőrség, hadsereg) és a kritikus infrastruktúrák (energiaellátó/vízellátó rendszer, közúthálózat, stb.) kezelése.

17.Ön szerint melyek lehetnek ezek a biztonságpolitikai kockázatok?

- ☐ A regionális autonómia törekvések megerősödése,
- ☐ Politikai- és gazdasági önállóság megteremtése,
- ☐ Saját közigazgatási rendszer létrehozása,
- ☐ Egyes régiók elnéptelenedése,
- ☐ Kritikus infrastruktúrák fejlesztésének elmaradása,
- ☐ A tagállam katonai védelmi képességeinek csökkenése.

18.Mi a véleménye a napelemes rendszerekről magánházak esetében?

- ☐ Családi házaknál hasznos energiatermelő rendszerek,
- ☐ Segítik a családok rezsizsámlájának csökkentését,
- ☐ Lehetővé teszik a családi házak energiafüggetlenedését,
- ☐ Túl drága rendszerek,
- ☐ Lassan megtérülő beruházások,
- ☐ Állami támogatás nélkül nem megvalósítható beruházások,
- ☐ Kiszámíthatatlan hazai szabályozás miatt rizikós beruházás.

19.Mi a véleménye egy egységes európai energiahálózatról?

- ☐ Fontos, mert lehetővé teszi a tagállamok közötti segítségnyújtást energetikai szükséghelyzet esetén,
- ☐ Fontos, mert növeli az EU energiafüggetlenségét,
- ☐ Fontos, mert a megújuló energiaforrások fokozottabb használatával védjük a környezetet is,
- ☐ Hátrányos, mert az ország energetikai tartalékait más tagállamok számára kell felajánlani,
- ☐ Hátrányos, mert ez Brüsszel újabb terve a tagállami szuverenitás kárára,

- ☐ Hátrányos, mert így is importra szorul az ország energiahordozók terén.

20.Ön szerint az Európai Energiahálózatra az alábbiak közül mely állítás NEM igaz?

- ☐ Az állampolgárok alapvető joga, hogy bármilyen körülmények között energiához jussanak,
- ☐ Energiaforrások diverzifikációja (megújuló, gáz, olaj, atomenergia, stb.),
- ☐ Egységes energiapiac,
- ☐ Energiahatékonyság növelése,
- ☐ Klíma semlegesség növelése,
- ☐ Gazdaság szén-dioxid mentesítése,
- ☐ Innováció és a versenyképesség növelése,
- ☐ Energia iránti kereslet mérséklése,
- ☐ Nemzeti energiapolitikák fokozottabb összehangolása,
- ☐ Energiatermelés növelése az EU-ban.

21.Ön szerint Magyarországon a megújuló-energia beruházások növekedtek?

- ☐ Igen, mert nőtt a napelem-farmok száma,
- ☐ Igen, mert nőtt a napelemes családi házak száma,
- ☐ Igen, mert csökkent a lakossági energiafogyasztás,
- ☐ Igen, mert az infláció növekedése takarékosagra ösztönözte a lakosságot,
- ☐ Nem, mert az orosz gázt használja az ország,
- ☐ Nem, mert az EU blokkolja az országnak járó kohéziós forrásokat,
- ☐ Nem, mert Magyarország alapvetően mezőgazdasági ország.

22.Ön szerint javult a megújuló-energia források használatával a KKV szektor versenyképessége?

- ☐ Igen, mert csökkenek a kisvállalkozások rezsiköltségei,

- ☐ Igen, mert teljesen automatizálható az energiafelhasználásuk,
- ☐ Nem, mert növekszik vele az állami adminisztrációs teher,
- ☐ Nem, mert az állami támogatások nélkül nem tudnak energetikai korszerűsítést finanszírozni,
- ☐ Nem, mert az állami forrásokat a multinacionális vállalatok számára teszik elérhetővé,
- ☐ Nem, mert ezzel nem növekszik a KKV szektorban a foglalkoztatottság.

23. Ön szerint a hazai napelemes energiatermelés növekedésével arányosan növekedhet a vidék jelentősége?

- ☐ Igen, mert a helyi politikai vezetés közelebb van a helyi gazdasági szereplőkhöz,
- ☐ Igen, mert a döntéshozatali út lerövidül,
- ☐ Igen, mert csökken a bürokratikus rendszer,
- ☐ Nem, mert nem változna semmi,
- ☐ Nem, mert az EU-s források elosztása állami hatáskör,
- ☐ Nem, mert az EU-s kohéziós források kifizetését a Bizottság blokkolja.

24. Ön szerint mely tényezők hátráltatják a KKV szektor fejlődését, növekedését Magyarországon?

- ☐ Az Orosz-Ukrán háború,
- ☐ A megnövekedett rezsiköltségek,
- ☐ A megnövekedett bérköltségek,
- ☐ A magas infláció,
- ☐ A brüsszeli szankciók,
- ☐ Az Európai Zöld Megállapodás,
- ☐ A Klímavédelmi politika,
- ☐ Az energiafüggetlenség létrehozásával rövid távon járó negatív hatások,
- ☐ Rossz kormányzati döntések.

25.Ön szerint reális cél az európai gazdaság teljes függetlenségének elérése?

- ☐ Igen, mert kiválthatóvá válik az energiaimport a megújuló energiaforrások fejlesztésével,
- ☐ Igen, mert az EU a Covid-járvány hatására felismerte, hogy az Ázsiába kiszervezett gyártókapacitások kiesése sebezhetővé teszik az EU-s gazdaságot,
- ☐ Igen, mert Kína folyamatosan növekvő gazdasági és technológiai fölénye csak így ellensúlyozható,
- ☐ Igen, mert csak egy egységes EU képes hatékonyan fellépni a globális gazdasági és politikai kihívásokkal szemben,
- ☐ Nem, mert az EU nem egy egységes állam,
- ☐ Nem, mert nem minden tagállam érdeke azonos,
- ☐ Nem, mert az EU-s tagállamok eltérő gazdasági fejlettségi szinten vannak,
- ☐ Nem, mert az EU-ban még vannak fizetőeszközként nem Euró-t használó tagállamok,
- ☐ Nem, mert az EU saját katonai erő hiányában soha nem lesz képes független gazdasági hatalommá válni.

26.Ön szerint Európa energiafüggetlensége milyen globális biztonságpolitikai kockázatokkal járhat együtt?

- ☐ Növeli az Oroszországgal szembeni ellenállást,
- ☐ Kínával szemben egy globális gazdasági háborúhoz vezethet,
- ☐ Gyengítheti Európa szerepét a globális politikai folyamatokban,
- ☐ Az USA a továbbiakban már nem partnerként, hanem riválisként tekint Európára,
- ☐ Növekvő ellenállást eredményezhet az afrikai, volt gyarmati országokban,
- ☐ Növekedhet a migrációs nyomás,
- ☐ Rövidtávon az EU versenyképessége visszaeshet,

- ☐ Felerősödhetnek a kisebbségi (nemzetiségi) konfliktusok Európán belül és annak határainál,
- ☐ Megszűnik a NATO.

2. Felmérés a FakeNews jelenségről

Felmérés az Álhírek, a FakeNews, és a Félretájékoztatás jelenségéről és hazai megjelenési lehetőségeiről, a társadalom általi ismertségéről.

Kutatásunkban elemezni szeretnénk az emberek Álhírekkel, Félretájékoztatással, a FakeNews-al kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismereteit és a munkájukra, mindennapi életükre, döntéseikre gyakorolt hatásukat.

Köszönjük, hogy időt szán a kutatás támogatására. Véleménye és meglátásai fontosak a számunkra.

A kérdőív kitöltése körülbelül 10-15 percet vesz igénybe. Válaszai kizárólag kutatási célokat szolgálnak, a kérdőív kitöltése anonim. A válaszait bizalmasan kezeljük. A kutatás sikerének érdekében arra bátorítom, hogy a kérdésekre a lehető legpontosabban válaszoljon, nincsen jó vagy rossz válasz.

1. Életkora:

- ☐ 16-23
- ☐ 24-35
- ☐ 36-45
- ☐ 46-55
- ☐ 56-65
- ☐ 66+

2. Neme:

- ☐ Férfi
- ☐ Nő

3. Lakhelye:

- ☐ Főváros
- ☐ Megyei jogú város
- ☐ Kisváros
- ☐ Falu
- ☐ Farm

4. Legmagasabb iskolai végzettsége:

- ☐ Általános iskolai végzettség
- ☐ Szakmunkás bizonyítvány
- ☐ Érettségi bizonyítvány
- ☐ Alapszakos diploma
- ☐ Mesterszakos diploma
- ☐ Doktori oklevél

5. Van social media fiókja?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

6. Milyen social media platformokat használ?

- ☐ Facebook
- ☐ YouTube
- ☐ TikTok
- ☐ Instagram
- ☐ Reddit
- ☐ Pinterest
- ☐ X platform
- ☐ LinkedIn
- ☐ Quora

- ☐ Twitch
- ☐ Tumblr
- ☐ Threads
- ☐ Mastodon
- ☐ Bluesky

7. Milyen gyakran használja a social media platformokat?

- ☐ Többször egy órában
- ☐ Óránként
- ☐ Naponta többször
- ☐ Naponta
- ☐ Hetente vagy ritkábban

8. Naponta mennyi a képernyőideje, amit a social media felületeken tölt?

- ☐ Kevesebb, mint 1 óra
- ☐ 1-2 óra között
- ☐ 2-3 óra között
- ☐ 3-4 óra között
- ☐ 4-5 óra között
- ☐ 5-6 óra között
- ☐ 6 óránál több időt

9. Milyen hírforrásokat szokott felkeresni és elolvasni az interneten?

- ☐ Hagyományos újságok online felületét
- ☐ Hagyományos televíziós hírsatornák online felületét
- ☐ FaceBook hírfolyam
- ☐ Instagram Story
- ☐ TikTok videók
- ☐ X platform hírfolyama

- ☐ Reddit hírfolyama
- ☐ LinkedIn hírfolyam
- ☐ Threads hírfolyam
- ☐ Bluesky hírfolyam
- ☐ Blogok
- ☐ Egyéb...

10.Milyen gyakran szokta ezeket az online hírforrásokat felkeresni?

- ☐ Óránként
- ☐ Naponta többször rövidebb időre
- ☐ Naponta többször hosszán időre
- ☐ Naponta egyszer
- ☐ Kétnaponta
- ☐ Hetente többször rövidebb időre
- ☐ Hetente többször hosszabb időre
- ☐ Hetente egyszer
- ☐ Havonta többször rövidebb időre
- ☐ Havonta többször hosszabb időre
- ☐ Havonta egyszer
- ☐ Nem szoktam

11.Milyen híreket szokott elsősorban keresni/olvasni?

- ☐ Napi helyi politikai híreket
- ☐ Napi belpolitikai híreket
- ☐ Napi külpolitikai híreket
- ☐ Napi celebhíreket
- ☐ Napi műsorajánlókat
- ☐ Véleménycikkeket

- ☐ Értékeléseket
- ☐ Speciális szakterületek híreit
- ☐ Érdeklődési körömnek megfelelő híreket
- ☐ Sporthíreket
- ☐ Hobbimnak megfelelő híreket
- ☐ Tudományos cikkeket
- ☐ Reels és User videókat
- ☐ Egyéb...

12. Halott már a félretájékoztatásról (FakeNews)?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

13. Egyetért azzal, hogy a félretájékoztatás (FakeNews) befolyásolja az emberek értékítéletét, döntéseit?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

14. Egyetért azzal, hogy a FakeNews növekedése veszélyt jelent a társadalom berendezkedésére?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

15. Mennyire tartja veszélyesnek egy 1-5-ös skálán a FakeNews terjedését? 1- egyáltalán nem, 5 teljes mértékben

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5

16.Mennyire tartja veszélyesnek egy 1-5-ös skálán a FakeNews egyéni döntésekre, véleményekre gyakorolt hatását? 1- egyáltalán nem, 5 teljes mértékben

☐ 1

☐ 2

☐ 3

☐ 4

☐ 5

17.Mennyire tartja veszélyesnek egy 1-5-ös skálán a FakeNews politikára gyakorolt hatását? 1- egyáltalán nem, 5 teljes mértékben

☐ 1

☐ 2

☐ 3

☐ 4

☐ 5

18.Mennyire tartja veszélyesnek egy 1-5-ös skálán a FakeNews demokráciára, alapvető emberi jogokra gyakorolt hatását? 1- egyáltalán nem, 5 teljes mértékben

☐ 1

☐ 2

☐ 3

☐ 4

☐ 5

19.Mennyire tartja veszélyesnek egy 1-5-ös skálán a FakeNews Európai Zöld Megállapodásra, az Uniós zöld gazdasági átállásra gyakorolt hatását? 1- egyáltalán nem, 5 teljes mértékben

☐ 1

☐ 2

☐ 3

☐ 4

☐ 5

20.Egyetért azzal, hogy a FakeNews ellen fel kell lépni társadalmi szinten?

☐ Igen

☐ Nem

21.Egyetért azzal, hogy a FakeNews ellen fel kell lépni a törvényalkotás szintjén?

☐ Igen

☐ Nem

22.Egyetért azzal, hogy a FakeNews ellen a polgárokat oktatással fel lehet készíteni, arra, hogy felismerjék melyek a hamis hírek és melyek a valódi hírek?

☐ Igen

☐ Nem

23.Ön mit gondol, a jövőben sokkal jobban fel kell készülni a hírhamisítás és terjesztés ellen a társadalmaknak, egyéneknek?

☐ Igen

☐ Nem

☐ Talán

24.Ön szerint a Mesterséges Intelligencia fokozni fogja a FakeNews terjedését?

☐ Igen

☐ Nem

☐ Talán

25.Ön szerint a Mesterséges Intelligencia lehetőséget kínál a jövőben a FakeNews kiszűrésére a social media platformokon, hírfolyamokban?

☐ Igen

☐ Nem

☐ Talán

3. A statisztikai eljárások képletei és alkalmazási elvei

A disszertáció empirikus elemzése során alkalmazott statisztikai módszerek elsősorban kvantitatív kutatási paradigmába illeszkednek. Céljuk a hipotézisek objektív, numerikus úton történő vizsgálata. Az alábbi képletek a deskriptív és következtető statisztika eszköztárába tartoznak, melyek lehetővé teszik a változók közötti **összefüggések, különbségek és hatások szignifikanciájának** kvantifikálását.

1. Khi-négyzet próba (χ^2) – kategóriás változók kapcsolatának vizsgálata

A **khi-négyzet próba** (χ^2) egy nemparaméteres statisztikai eljárás, amelyet két vagy több nominális vagy ordinális változó közötti **függetlenség** vagy **összefüggés** tesztelésére használunk. A disszertációban például alkalmaztam a válaszadók nemi hovatartozása és Green Deal-ismerete közötti kapcsolat vizsgálatára.

Képlet:

$$\chi^2 = \sum \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}}$$

ahol:

- O_{ij} = megfigyelt gyakoriság az i,j cellában
- E_{ij} = várható gyakoriság az i,j cellában

Értelmezés:

A képlet azt méri, hogy a ténylegesen megfigyelt gyakoriságok mennyiben térnek el attól, amit függetlenség esetén elvárnánk. Minél nagyobb az eltérés, annál nagyobb a χ^2 érték, és annál valószínűbb, hogy a két változó között kapcsolat áll fenn.

2. Független mintás t-próba – két csoport átlagainak összehasonlítása

Az **independent samples t-test** (független mintás t-próba) akkor alkalmazható, ha két különböző csoporthoz tartozó minta átlagát hasonlítjuk össze egy folytonos változó mentén. A disszertációban például ezzel vizsgáltam, hogy különbözik-e a nők és férfiak Fake News érzékenysége.

Képlet:

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

ahol:

- $\bar{X}_1, \bar{X}_2$: a két csoport átlaga
- s_1^2, s_2^2 : a két csoport szórásnégyzete
- n_1, n_2 : a minták elemszáma

Feltételek:

- a minták függetlenek,
- az adatok közel normál eloszlásúak,
- a szórássok homogenitása teljesül (homoszkedaszticitás).

Tudományos alkalmazás:

A t-próba lehetővé teszi annak kvantitatív értékelését, hogy egy változó átlagos értéke eltér-e két csoportban – ez közvetlenül segíti az **attitűd- és érzékenységbeli különbségek statisztikai vizsgálatát**.

3. Egyszempontos varianciaanalízis (ANOVA) – több csoport átlagának összehasonlítása

Az **egytényezős ANOVA** akkor használható, ha **három vagy több csoport** átlagát kívánjuk összevetni ugyanazon folytonos változó mentén. A dolgozatban például alkalmaztam az életkori csoportok és cselekvési hajlandóság összehasonlítására.

Képlet:

$$F = \frac{MS_{\text{between}}}{MS_{\text{within}}} = \frac{SS_{\text{between}}/df_{\text{between}}}{SS_{\text{within}}/df_{\text{within}}}$$

ahol:

- $SS_{between}$: a csoportok közötti négyzetösszeg (variancia)
- SS_{within} : a csoportokon belüli négyzetösszeg
- df : szabadságfok

Értelmezés:

Ha az F érték szignifikánsan nagyobb, mint az elvárt érték a nullhipotézis alapján, akkor elutasíthatjuk azt az állítást, hogy a csoportátlagok azonosak. Ez lehetővé teszi több kategória (pl. végzettségi szint) összevetését egy adott válasz mentén.

4. Pearson-féle korreláció (r) – lineáris kapcsolat mértéke

A **Pearson-korreláció** a leggyakrabban alkalmazott statisztikai mutató két folytonos változó lineáris kapcsolatának erősségének és irányának jellemzésére. Például alkalmaztam a dezinformáció érzékelése és a Green Deal támogatása közötti kapcsolat mérésére.

Képlet:

$$r = \frac{\sum (X - \bar{X})(Y - \bar{Y})}{\sqrt{\sum (X - \bar{X})^2 \sum (Y - \bar{Y})^2}}$$

ahol:

- X, Y : a két változó értékei
- $\bar{X}, \bar{Y}$: az átlagértékek

Értelmezés:

- $r = 0$: nincs lineáris kapcsolat,
- $r > 0$: pozitív irányú kapcsolat,
- $r < 0$: negatív irányú kapcsolat.

Tudományos jelentőség:

A korrelációs érték numerikusan kimutatja, hogy két jelenség közötti kapcsolat pusztán

véletlenszerű-e, vagy valódi összefüggés áll fenn közöttük – ami fontos a **hipotézisek empirikus alátámasztásához**.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Egy doktori disszertáció megszületése nemcsak tudományos vállalás, hanem személyes kihívás és hosszú távú elköteleződés is. E munka végigviteléhez nem csupán szakmai, hanem emberi támogatásra is szükség van. Hálás vagyok mindazoknak, akik e folyamat során mellettem álltak, segítettek, irányt mutattak vagy türelemmel viseltettek irántam.

Külön köszönetemet szeretném kifejezni **Dr. Varga János Professzor Úrnak**, aki nemcsak szakmai támogatásával, hanem inspiráló gondolataival is hozzájárult a dolgozat tudományos megalapozásához. Professzor Úr megértése és bizalma jelentős motivációt jelentett számomra, különösen a disszertáció végső szakaszaiban, amikor az intellektuális és érzelmi állóképesség is próbára téetett.

Ezúton is szeretném megköszönni az **Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskolájának** – a vezetésnek, oktatóimnak, témavezetőmnek, valamint doktorandusz társaimnak – hogy befogadtak, támogattak és lehetőséget biztosítottak a tudományos fejlődésre. A doktori iskola közössége nemcsak szellemi műhely, hanem valódi támogató közeg is, amelyben az ember nem csupán tanul, de értelmezni is tanulja a világot.

A **családomnak** tartozom a legnagyobb köszönettel. **Feleségemnek**, aki mindig mellettem állt és támogatott, és ha kellett ösztönzött is. Köszönöm, hogy mindig hitt bennem, még akkor is, amikor én épp elvesztettem az önmagamba vetett hitemet.

Végül, de nem utolsósorban, hálás vagyok minden tanítónak és tanárnak, akik gyermekkoromtól fogva segítettek abban, hogy a tanulás ne kényszer, hanem lehetőség legyen – ahogy a mai magyar tudományos műveltség két legnagyobb hatású alakja is megfogalmazta: „*A tudomány a meg nem értett természet előtt való hódolat.*” — **Szent-Györgyi Albert**, és egyben „*A tudományos élet célja nem az egyéni ambíciók kielégítése, hanem a nemzet szolgálata.*” — **Klebelsberg Kunó**.